

Onsdagen den 21 Februari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 Februari.

§ 2.

Herr Talmannen tillkännagaf, att ordet blifvit begärdt af:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz, som anförde: Med Kammarens bifall har af Herr Sven Nilsson i Österslöv blifvit till mig framställt följande spörsmål: "Om Hans Maj:t Konungens yttrande vid afslutandet af sistlidet års lagtima riksdag, att Hans Maj:t, för ytterligare behandling af frågan om landtförsvarets ordnande, var betänkt att, om icke oförutsedda hinder mötte, sammankalla en urtima riksdag, hade förut varit föremål för öfverläggning och beslut inom Statsrådet."

Någon tvekan angående detta spörsmåls rätta innehåll har hos mig uppstått till följd af den dubbla betydelse, i hvilken det deri förekommande ordet "Statsrådet" kan uppfattas. Dermed kan nemligen förstås dels sammanfattningen af alla Statsrådets medlemmar, såsom ett helt för sig, närmast motsvarande hvad man betecknar med uttrycket statsrådsberedningen, dels ock Statsrådets ledamöter, såsom samlade kring Konungen, då regeringsmakten af honom utöfvas. För antagandet att den förre meningen varit i interpellationen afsedd, talar ordet "inom", som der står framför "Statsrådet", och hvilket likasom bortvisar tanken på att någon person utom Statsrådets medlemmar skulle funnits tillstädes; äfvensom det för mig åtminstone vore ett särdeles främmande uttryckssätt, att Konungen öfverlägger och besluter "inom" Statsrådet. Å andra sidan är jag dock fullt förvissad, att Herr Sven Nilsson lika väl som någon annan känner, att Statsrådet, såsom sådant, icke har någon beslutanderätt och att följaktligen, derest uttrycket skulle fattas i den af mig först angifna meningen, frågan om det i interpellationen omförmälda yttrandet af Konungen varit föremål för öfverläggning och beslut inom Statsrådet ovillkorligen skolat nekande besvaras. Jag ser mig därför föranlåten fatta spörsmålet så, att dermed begäres upplysning, om det ifrågavarande yttrandet förut varit föremål för öfverläggning och beslut hos Konungen i statsrådet. Härvid ber jag då först få erinra att, enligt stadgandet i 9 § Regeringsformen, protokoll skall föras i alla mål, som hos Konungen i Statsrådet förekomma. Statsråds-protokollen äro alltså den egentliga och rätta källan till upplysning om hvad hos Konungen i Statsrådet förekommit eller icke förekommit. Det har därför hos mig väckt en viss

förundran att, sedan alla statsråds-protokollen, åtminstone intill den tid, då det anmärkta yttrandet afgafs, blifvit för granskning till Konstitutions-Utskottet öfverlemnade, en af detta Utskotts ledamöter nu, likasom på en genväg, söker att genom interpellation förskaffa sig en upplysning, till erhållande hvaraf de rätta materialierna redan ligga i hans hand. Då emellertid af Kammarens bifall till spörjsmålets framställande jag har anledning sluta, att den begärda upplysningen önskas af ledamöter af Kammaren, som icke hafva lika tillgång till sjelfva urkunden, vill jag icke undandraga mig att besvara spörjsmålet.

Jag får då i anledning deraf yttra, att de så kallade trontal, som af Konungen hållas vid riksdagens öppnande och afslutande, hvarken enligt lag eller enligt sed utgöra föremål för öfverläggning och beslut hos Konungen i Statsrådet, hvilket således ej heller varit händelsen med det trontal, Konungen höll vid 1871 års lagtima riksdags afslutande. Att trontalen icke äro att hänföra till egentliga regeringshandlingar, synes redan deraf, att de icke af någon statsrådsledamot äro kontrasignerade. Deremot ligger det å andra sidan i sakens natur, att i konstitutionella stater, der regeringsmakten utöfvas i enlighet med de åsikter, som genom Konungens rådgifvare representeras, trontalen i allmänhet och under vanliga förhållanden måste antagas innebära uttryck af de åsikter, som hos regeringen äro rådande; och vill jag härvid slutligen tillägga, att det ifrågavarande trontalet icke utgjort något undantag från den af mig nu anförda allmänna regeln.

Härefter yttrade

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag har erhållit den upplysning jag önskat, nemligen att hvarken det ifrågavarande trontalet eller föregående sådana böra anses såsom regeringshandlingar och ehuru denna upplysning för mången torde vara öfverraskande, måste jag dock känna mig tillfredsställd med densamma, emedan man nu vet hvad man hädanefter har att rätta sig efter. Likvisst får jag förklara, att Hans Excellens' tillägg, att det nu ifrågavarande trontalet, likasom alla öfriga sådana, innefattar uttryck af regeringens åsikter, icke kan undgå att förvåna mig, då Hans Excellens tillika behagade yttra, att trontalen icke äro föremål för regeringens öfverläggning och beslut.

§ 3.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 5. angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel.

Herr Jöns Pehrsson anförde: För denna gång vill jag vara helt kort och börja, der man vanligen slutar. Jag vill således straxt tillkännagifva, att jag yrkar, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, ville för sin del besluta en hemställan af följande lydelse:

Riksdagen, som finner behöfligt, att första hufvudtitelns utgifter vid blifvande regentombyte betydligt nedsättas, har velat derom uttala sig samt för närvarande nedsätta anslaget till Kongl. hofstallets utfodring

med 15,000 R:dr. Antagligen kommer jag att begära votering om detta förslags antagande, och jag gör då detta, derföre att jag anser det vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, och jag tror att det bör understödjas utan afseende å några slags konsiderationer. Man utöfvar endast sin pligt, då man understödjer rättvisa och billiga anspråk. Jag vill väl icke tillvita Stats-Utskottet, att det lemnat min motion utan afseende, men det förundrar mig, att Utskottet nu såsom alltid undvikit att lemna svar på min fråga, hvarföre ett regentombyte just anses vara lämpligaste tidpunkten för reglering af första hufvudtiteln. Jag har dock i min motion antydtt, att sådant lämpligast borde ske i förtid, så att den blifvande regenten på förhand visste hvad han hade att vänta i apanage, och derjente att Riksdagen eller åtminstone Andra Kammaren ansett en nedsättning i denna hufvudtitels utgifter väl behöflig. Detta är orsaken, hvarföre jag alltjemt envisas med framställningar härom. Äfven i vårt land höjas många röster mot det monarkiska styrelsesättet, hvilket jag dock, för min del, för närvarande anser vara det enda möjliga, och jag tror derför att det skulle ligga i monarkiens eget intresse, om man i god tid aktade på tidens kraf och reglerade denna fråga på ett sätt, som öfverensstämde med folkets önsknings. Då regeringen icke sjelfmant tänker härpå, måste de, som inom representationen föra den stora massans talan, uttala dess önsknings och påyrka en välbehöflig nedsättning i statsutgifterna. Är den sak, jag förfäktar, icke rättvis, skall jag icke begära att någon skall votera med mig, men då jag derom är fullt och fast öfvertygad, måste jag anhålla om proposition på mitt yrkande

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på Utskottets hemställan som på Herr Jöns Pehrssons förslag. Ja förklarades öfvervägande för den förra meningen, men Herr Jöns Pehrsson begärde votering, hvilken alltså försiggick enligt en så lydande proposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottets hemställt i dess utlåtande N:o 5,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren fattat följande beslut:

Riksdagen, som finner behöfligt att första hufvudtitelns utgifter vid blifvande regentombyte böra betydligt nedsättas, har velat derom nu uttala sig samt för närvarande nedsätta hofstallsanslaget med 15,000 riksdaler riksmünt.

Omröstningen visade 98 ja mot 65 nej, i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Den vid utlåtandet fogade tabell godkändes.

§ 4.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel.

Vid *punkten 1* anförde:

Hans Excellens Herr Justitiestatsministern Adlercreutz: Innan Kammaren fattar sitt beslut i förevarande fråga, anhåller jag att deri få lemna några upplysningar. I Svea hofrätt hade sedan lång tid tillbaka den ordning blifvit följd, att inkommande handlingar emottagits och bokförts, i brottmål af tjänstgörande fiskalen, i instämnda och vädjade saker af aktuarien samt i civila besvärsmål och ansökningsärenden af sekreteraren. Under sednare delen af 1850-talet vidtogs en förändring i hofrätternas organisation i afseende å tjänstemännen och deras biträden. Under förberedelserna för denna förändring anhöllo Rikets Ständer, såsom en af reservanterna mot Utskottets förslag anför, i underdånig skrifvelse, att i Svea hofrätt, likasom i de öfriga, alla handlingar, som ingäfvos, finge aflemmas till en och samma person, eller, ifall sådant icke läte sig verkställa, åtminstone till blott två personer, den ene i civila och den andre i kriminela mål. Under dåvarande sekreterarens och aktuariens tjänstetid mötte dock hinder för en sådan anordning, men sedan båda desse tjänstemän afgått, har från och med år 1870 den förändring vidtagits, att aktuarien mottager och i sitt diarium inför alla inkommande handlingar i civila besvärsmål och, med få undantag, äfven ansökningsärenden, hvaremot tjänstgörande fiskalen har samma åliggande med afseende å handlingar i kriminela mål. För det ökade arbete, som aktuarien härigenom pålades, ansågs dock nödvändigt att, utom den hos honom förut anställde amanuensen, bereda honom biträde af en ytterligare sådan, med ett arvode å 900 riksdaler. Denna anordning har tillämpats under de två år som derefter förflutit samt visat sig ändamålsenlig; och är det om Kongl. Maj:ts begäran, att berörda 900 R:dr må på ordinarie stat uppföras, som fråga nu är.

Stats-Utskottet har väl ansett, att anordningen är för de rättsökande bekvämlig, äfvensom att derigenom behof uppstått af arbetsbiträde åt aktuarien, men afstyrkt det begärda anslaget och såsom skäl anført, att sådant biträde lätteligen torde kunna nämnde tjänsteman beredas genom öfverflyttning från annat håll, der göromålen genom samma förändring minskats. Jag erkänner, att detta skäl väl eger en viss giltighet i *allmänhet*, men icke destomindre saknar det tillämplighet i förevarande fall. Förhållandet är nemligen — och det är egentligen härom jag önskade upplysa — att den tillökning i göromål, som genom ifrågavarande förändring tillkommit aktuarien, icke motsvaras af en lika stor minskning i sekreterarens göromål. Sistnämnde tjänsteman har väl blifvit befriad från besväret af den personliga beröringen med parterna, hvilka numera hafva att vända sig till aktuarien, äfven i fråga om alla önskade upplysningar om målens gång, tills de blifvit utagerade, men i sjelfva bokföringen har sekreteraren icke vunnit någon egentlig lindring. Nu tillgår nemligen så, att sedan aktuarien för hvarje dag slutat mottagningen af handlingar, lemnar han alla till civila besvärsmål och ansökningsärenden hörande handlingar till sekreteraren, som har att bereda och för hofrätten föredraga dessa mål och ärenden, intildess de blifvit afgjorda eller, sedan de blifvit utställda till kommunikation och skriftvexlingen slutats, målen blifvit lottade på hofrättens ledamöter. Med anledning af detta sitt em-

betsåliggande för sekreteraren till sin egen rättelse en förteckning öfver alla målen, äfvensom han, så snart ett mål genom någon åtgärd blifvit fästad vid en af de fem divisionerna, inskrifver detsamma i divisionens rotel samt ytterligare, då någon handling i samma mål inkommer eller åtgärd i målet vidtages, derom i vederbörande rotel gör anteckning, hvilken sednare bokföring just genom målens fördelning å fem särskilda rotlar blifver än mera besvärlig än eljest. Häraf synes, att genom den ifrågavarande förändringen i afseende å handlingars emottagande arbetet för Hofrättens tjenstemän i dess helhet icke obetydligt ökat. Att sekreteraren ej af sitt arbetsbiträde kan lemna någon del ifrån sig åt aktuarien, är så mycket uppenbarare, som sekreteraren, oaktadt han har en amanuens på stat, likväl icke blott med nöje afstår de med handlingarnes mottagande förenade sportler, utan dessutom årligen afstår 600 R:dr af sina löneinkomster för beredande af arvode åt ytterligare en för honom behöflig amanuens. För afstyrkande af det begärda anslaget har Utskottet vidare anfört det skäl att, genom vidtagande af ändamålsenlig förenkling i expeditionssättet, de till Hofrättens disposition ställda arbetskrafter skulle blifva för behofvet mer än tillräckliga. För frågans utredande hade det varit önskligt, att Utskottet närmare förklarat, hvilken förenkling det tänkt sig såsom möjlig att vidtaga. Jag tager dock för gifvet, att Utskottet icke menat en förenkling i de enkla åtgärderna vid expeditionernas utskrifvande och utlemnande utan i själfva formen för deras uppsättande; men i detta hänseende fruktar jag, att hvarje förenkling skall medföra förlust på annat håll. Vore emellertid en sådan möjlig och önskelig, fordras dock tid för utredning af frågan, och om äfven utredningen vore fullbordad i närvarande stund, återstår i alla fall att Kongl. Maj:t och Hofrätten icke kunna disponera de på annat håll möjligen öfverflödiga medlen för aflönande af det behöfliga biträdet åt aktuarien, enär alla Hofrättens anslag äro i staten för sina vissa ändamål uppförda.

Slutligen torde icke alldeles böra förbises den af Svea Hofrätt framhållna omständighet, att nuvarande anslaget på stat åt nämnda Hofrätts tjenstemän och deras biträden med 500 R:dr understiger det å Göta Hofrätts stat för samma ändamål uppförda anslag. Om den nu äskade förhöjningen af 900 R:dr beviljas, skulle väl Svea Hofrätts stat i denna del komma att med 400 R:dr öfverstiga den för Göta Hofrätt, men denna förhöjning torde dock, såsom Hofrätten anmärkt, icke utgöra mer än en billig ersättning för det vida större besväret att emottaga och ordna inkommande handlingar i Svea Hofrätt, än som är förenadt med samma göromål i Göta Hofrätt. Der finnes nemligen särskilde, af Hofrätten antagne så kallade Hofrättskommissarier, hvilka förstå att samla och ordna handlingarne och derefter ingifva dem i komplett skick till aktuarien, som derigenom får så litet besvär som möjligt vid deras mottagande. I Svea Hofrätt deremot äro de personer, som inlemna handlingar, snart sagdt, oräkneliga och förorsaka genom oordning och okunnighet om formerna aktuarien ett betydliga ökad besvär.

På de skäl, som i det propositionen åtföljande statsrådsprotokoll finnas upptagna, och dem jag ytterligare här anfört, synes mig, att Kongl. Maj:ts förslag borde kunna påräkna Kammarens bifall.

Herr Grefve Posse: Det är visserligen med verkliga förhållandet öfverensstämmande, att representationen själf, nemligen genom Rikets Ständers underdåniga skrifvelse den 14 Januari 1858, begärt ifrågavarande, i Svea hofrätt vidtagna anordning för handlingars emottagande, åsyftande att parter och rättsökande måtte veta i hvilka expeditioner de skola inlemna sina inlagor. Men deraf att representationen begärt denna anordning, är icke en nödvändig följd att för förändringens genomförande fordra tillökning i det till biträden åt Hofrättens tjenstemän i gällande stat uppförda anslag. Utskottets majoritet hade också antagit, att då bestyret med handlingars emottagande och bokföring öfverflyttades från sekreteraren till aktuarien, skulle arbetsbiträdet åt sekreteraren för nämnda bestyr kunna användas hos aktuarien, enär det väl måste medgifvas, att göromålens antal hvarken ökas eller minskas, derigenom att *stället* för handlingarnes emottagande flyttas. Nu har Hans Excellens Herr Justitiestatsministern upplyst, att just emottagandet och antecknandet af handlingarne icke utgjorde det väsentligaste besväret för sekreteraren, medan dessa göromål ännu tillhörde honom, utan att andra dermed sammanhängande bestyr voro de mest betungande. Dermed måste ock följa, att det ökade arbetet för aktuarien icke kan vara så särdeles tryckande. Det torde således kunna medgifvas, att den tillökning i arbete, som genom öfverflyttning till aktuarien af bestyret med handlingars emottagande och antecknande uppstått för denne tjensteman, icke nödvändigt bör medföra någon tillökning i anslaget till arbetsbiträde åt honom, så mycket heldre som det är allmänt bekant, att en af sekreterarens väsentligaste inkomster, då han emottog handlingarne, utgjordes af lösen för s. k. diariibevis eller intyg deröfver att en handling blifvit inlemnad. Enligt Utskottets majoritets uppfattning bör inkomsten deraf vara så stor, att den kan fullt betäcka kostnaden för det ökade arbetsbiträde, aktuarien i följd af ifrågavarande anordning kunde behöfva; och detta var ett af de skäl, som bestämde majoritetens mening i frågan.

Såsom ett skäl för bifall till Kongl. Maj:ts förslag har återopats jemväl det förhållande, att det i gällande stat uppförda anslag åt Svea Hofrätts tjenstemän och deras biträden med 500 R:dr understiger det å Göta Hofrätts stat uppförda anslag för samma ändamål, i följd hvaraf den skilnad, som i dessa Hofrätters stater, i händelse den nu begärda anslagsförhöjningen beviljades, skulle uppkomma, icke skulle uppgå till högre belopp än 400 R:dr, hvilken summa ansetts icke utgöra mer än billig ersättning för det vida större besväret att emottaga och ordna inkommande handlingar i Svea Hofrätt, än som är förenadt med samma göromål i Göta Hofrätt. Men just den omständigheten att genom beviljandet af ifrågavarande anslagsförhöjning en skilnad i de båda Hofrätternas stater skulle uppkomma, utgör enligt min tanke ett ytterligare skäl för afslag å den Kongl. propositionen, enär, i händelse det ökade anslaget beviljades, man i en framtid utan tvifvel komme att återopa den högre staten såsom ett skäl för den lägre statens förhöjning.

Herr Justitiestatsministern framhöll äfven såsom önskvärdt, att Stats-Utskottet måtte närmare förklara sin mening med det i motiveringna till Utskottets hemställan rörande denna punkt förekommande uttrycket "förenkling i expeditionssättet", och i min egenskap af ordförande i Utskottet

skall jag icke heller undandraga mig att efterkomma Herr Statsrådets önskan i berörda afseende; men då frågan härom torde återkomma vid behandlingen af sjetten punkten i Utskottets utlåtande, och jag icke vill trötta Kammaren med två framställningar i samma sak, må det tillåtas mig att då få afgifva den önskade förklaringen. Jag inskränker mig således nu till yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Bovin: Då man tager del af Stats-Utskottets föreliggande betänkanden och dervid finner, att samtliga ledamöter inom Utskottet af de olika Kamrarna beträffande nu föredragna punkt kommit till olika åsikter, frestas man antaga, att det anslag, som här åsyftas, måtte vara ett *stort* anslag och afse ersättning för ett arbete, hvilket möter synnerlig svårighet att bedöma, ty i annat fall är ej lätt att fatta anledningen till en så prononcerad skiljaktighet båda Kamrarnes ledamöter emellan, i all synnerhet som man naturligtvis är berättigad att hos dessa förutsätta förmåga att i allmänhet pröfva verkliga beskaffenheten af de ärenden, som af dem böra handläggas.

Frågan är likväl icke af någon relativt större betydelse. Behovet af det lilla anslag, som här blifvit äskadt af Kongl. Maj:t, grundar sig på en framställning, som blifvit gjord af Rikets Ständer, och det vore i sanning eget, om, sedan Riksdagen själf erkänt olämpligheten af det hittills följda expeditionssättet i Svea Hofrätt samt begärt en förändring i detta afseende uti angifven syftning, och denna förändring kräfver ökad arbetsbiträde, Riksdagen skulle våga att bevilja det ringa anslag, som visat sig vara nödvändigt för genomförandet af sagda förändring, hvilken i motsatt fall ej kan bringas till stånd. Den ordning för handlingarnes emottagande, som för närvarande iakttages, och om hvars definitiva fastställande nu är fråga, har redan i tvänne år varit tillämpad, och jag förmodar, att alla, som haft anledning att derom taga kännedom, sjelfva öfvertygat sig, att densamma länder till bekvämlighet för de rättsökande. Om nu anslaget nekas, blir häraf en oundviklig följd, att man nödgas återgå till den gamla och med skäl öfverklagade anordningen, enär Herr Justitiestatsministern anført skäl, som klart ådagalägga ohållbarheten af Stats-Utskottets resonnement beträffande möjligheten att från annat håll utan särskild kostnad bereda tillgång till nödigt biträde åt aktuarien.

För öfrigt tager jag mig friheten att fästa uppmärksamheten äfven å en annan omständighet, hvilken vid frågans bedömande icke torde böra lemnas ur sigte.

Det kan nemligen, efter mitt förmenande, icke vara rätt lämpligt, att Kammaren i anslagsfrågor af underordnad vikt fatta sådana beslut, att dessa frågor måste göras till föremål för gemensam omröstning hos båda Kamrarna och afgöras måhända af en majoritet i Första och en minoritet i Andra Kammaren. Jag tror, att i allmänhet ett dylikt sätt för frågors afgörande icke är fördelaktigt, och i alla händelser torde det samma, enligt min öfvertygelse, åtminstone böra besparas till vigtigare frågor.

På de skäl jag nu anført och Herr Justitiestatsministern förut framställt vågar jag anhålla om afslag å Stats-Utskottets betänkande i denna punkt och bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Dufwa: Den siste talaren har ansett det skäligen kunna antagas, att ett stort anslag vore här i fråga, därför att de olika Kamrarnes ledamöter i Utskottet omfattat olika meningar, enär en så utpräglad skiljaktighet i åsikter, efter hans förmenande, endast i dylikt fall borde kunna uppkomma.

Ja, det vore sannerligen en mycket gen och särdeles beqväm väg att få använda så lätt som möjligt statens medel, i händelse det finge antagas, att, om man blott begärde anslag i små portioner, någon skiljaktighet icke borde uppstå, utan anslagsfrågan utfalla efter önskan, emedan densamma till följd af det anspråkslösa sätt, hvarpå den för hvarje gång framträdde, skulle förutsättas vara af ringa eller ingen vikt. Men det torde icke böra förbises, att frågan om beviljande af äfven ett till beloppet litet anslag kan bero på en grundsats, på hvilken man vill hålla, ehuru man icke anser anslagets belopp så betydligt, att dess beviljande kan kallas någon välfärdssak för statens kassa.

Densamme talaren har vidare till stöd för sitt yrkande ånyo åberopat det under öfverläggningen redan anmärkta förhållandet, att Rikets Ständer sjelfva begärt vidtagande af den förändring i arbetsordningen, om hvars tillämpning här är fråga. Detta är en sanning, och Stats-Utskottet har icke heller klandrat den af Rikets Ständer begärda anordningen eller ifrågasatt dess lämplighet. Men Rikets Ständers framställning om åtgärden förutsätter ingalunda, att dess genomförande nödvändigt skulle erfordra särskild kostnad. Ständernas begäran i sjelfva *saken* bevisar alltså ingenting till förmån för det *anslag*, som äskats, förrän man förebragt en tillfredsställande bevisning derom, att de medel, som uppgifvas vara nödvändiga för ändamålet, blifva nyttigt använda, om de disponeras så, som här blifvit föreslaget. Men just härom hafva tankarne varit delade. Man har verkligen också svårt att göra sig klar reda för de förhållanden, som kunna ligga till grund för hithörande stadganden i Hofrätternas arbetsordning, då man finner, att hvad som förklaras vara lämpligt och nyttigt i Svea Hofrätt, i Göta Hofrätt anses på ett helt annat sätt.

I den sednare Hofrätten har *en enda* tjensteman bestyret att emottaga *alla* handlingar, utan afseende derå huruvida dessa angå civila besvärsmål, vademål eller brottmål. I Svea Hofrätt åter har ända till sista tiden eller för ett par år sedan bibehållits den ordning för handlingars emottagande, hvilken ännu i arbetsordningen är gällande, ehuru dess tillämpning tillsvidare blifvit suspenderad, att nemligen *en* tjensteman mottager inkommande handlingar i civila besvär- och ansökningsmål, *en annan* de handlingar som ingifvas i vademål, och slutligen *andra* tjenstemän, eller fiskalerna, de handlingar som röra brottmål.

Nu begärdes af Rikets Ständer, att detta till omvägar och svårighet för rättsökande parter ledande förfarande skulle, i hvad angick civila mål, ändras, hvilket också, på sätt jag nyss antydte, faktiskt skett genom öfverlemnande af befattningen med emottagande af *en del* mål från sekreteraren till aktuarien. Ty jag anhåller att få fästa uppmärksamhet uppå — hvad som äfven inhemtas af den Kongl. statsverks-propositionen, i hvad densamma angår detta ämne — att sekreteraren fortfarande emottager och förer anteckningar öfver alla handlingar, som angå tjenstledighet för underdomare, förordnaden för extra domare m. m. dylikt, och dessa

handlingar stiga — såsom man lätt finner, om man granskar arbetsredogörelserna — till ett icke så obetydligt antal. Följaktligen gestaltar sig saken så, att, medan i Göta Hofrätt alla handlingar ingifvas till aktuarien, i Svea Hofrätt vederbörande fiskal emottager handlingar i brottmål och sekreteraren en icke så ringa del af de öfriga handlingarne. Den fråga, som skall afgöras, innan behovet af dessa 900 R:dr kan anses konstateradt, är då den, om det verkligen bör kunna vara någon omöjlighet för aktuarien här i Hofrätten att, utöfver hvad honom redan åligger, mottaga en *del* af de mål, som enligt arbetsordningen tillhöra sekreteraren, när i Göta Hofrätt aktuarien medhinner att mottaga *alla* de mål, civila besvärsmål, vademål och brottmål, som dit ingifvas. Jag har icke hört uppgifvas någon annan grund för denna olikhet, än att i Göta Hofrätt finnas anställda särskilde så kallade Hofrättskommissarier, hvilka i allmänhet inlemna handlingarne och hvilka skulle så mycket lätta aktuariens göromål, att han kan åstadkomma en större arbetsprodukt.

Jag vill nu visserligen ej förneka, att detta må kunna i någon mån inverka, men å andra sidan kan icke heller bestridas, att i Svea Hofrätt aktuarien också är befriad från emottagande och bokföring icke blott af alla brottmålen, utan äfven af en del af sekreteraremålen, hvilket icke är fallet med aktuarien i Göta hofrätt. Härtill kommer att af de upplysningar, som Herr Justitie-statsministern nyss meddelat, synes framgå, för så vidt jag icke orätt uppfattade hans framställning, att aktuariens befattning med den del af målen, som från sekreteraren till honom hänskjutits, inskränker sig dertill, att han mottager dessa mål och lemna dem för hvarje dag till sekreteraren, som antecknar dem i Hofrättens böcker. Hvad skulle då aktuariens biträde göra? Resultatet af den åsyftade förenklingen i expeditionssättet skulle ju blifva den, att endast *en* person komme att af parterna emottaga dessa handlingar, men om aktuarien ej har annat göromål med de ifrågavarande handlingarne än att mottaga dem, kan han ju ej lemna annat uppdrag åt biträdet, och då komma ju, nu som förut, handlingarnes i civila mål emottagande att vara fördelat på två tjenstemän, hvilket man ju ville undvika. Vidare är af Herr Justitie-statsministern upplyst, att aktuarien redan förut har en amanuens till sitt biträde. Skall då för aktuariens expedition behöfas *trenne* personer, aktuarien sjelf, den redan varande amanuensen och den nu ifrågasatte, hvar och en, som det vill synas, mer och mindre otillräckligt sysselsatt af sin befattning? Man torde med skäl kunna betvifla lämpligheten af att på detta sätt plottra ut små anslag åt olika håll och sysselsätta med litet arbete här och litet der flere personer, än som oundgängligen erfordras för göromålen. För min del må jag säga, att jag mycket heldre vore färdig att bevilja det ifrågavarande beloppet till aktuarien, med vilkor att han sjelf verkställde de göromål, hvilka i ännu större omfattning aktuarien i annan öfverrätt ensam förmår fullgöra, än att, såsom här skulle ske, för samma ändamål taga i anspråk flera personer till endast den mindre delen af hvarderas arbetsförmåga.

Jag kan således icke anse annat, än att förslaget, sådant det blifvit framlagdt af regeringen, föga är egnadt att tillfredsställa de åsigter, som Andra Kammaren hyst och uttalat, då dylika frågor tillförene varit å bane, och vid sådant förhållande lärer väl Kammaren icke anse lämpligt.

att statens medel så användas som här är föreslaget, representationen må än aldrig så mycket hafva begärt, att en förändring i göromålens anordning skulle ega rum. All anledning synes mig följaktligen vara för handen att godkänna Stats-Utskottets förevarande hemställan, hvarom jag äfven anhåller.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Jag finner, att jag måtte hafva uttryckt mig på ett något ofullständigt sätt, då jag nyss hade ordet, eftersom tvänne af Kammarens ledamöter uppfattat min framställning så, som skulle aktuarien icke föra diarium öfver de mål, hvilkas emottagande blifvit från sekreteraren till honom öfverflyttadt. Jag är likväl viss om, att jag åtminstone *en* gång under mitt anförande med bestämdhet uttalade mig härom och då i alldeles motsatt syftning, ehuru jag möjligen förbigick förhållandet vid det tillfälle, då jag omnämnde, att dessa mål för hvarje dag af aktuarien tillställas sekreteraren. Förhållandet är nemligen — och att så *måste* vara, torde för öfrigt ligga klart för hvar och en, som något känner till dessa förhållanden — att det vore omöjligt för aktuarien att upplysa parterna i hvad skick deras mål sig befinna, derest han icke förde fullständiga anteckningar öfver dem i sina böcker. Också är fallet, att han behörigen bokför äfven dessa mål, och först sedan detta skett lemnar han handlingarne till sekreteraren, hvilken åter i sin ordning inför dem i de fem divisionernas rotlar. Alltså eger här en fullständig, dubbel bokföring rum, dels hos aktuarien och dels hos sekreteraren, i det att den förre antecknar ifrågarvarande mål i *en* bok, och den sednare med fördelning i *fem*.

Hvad beträffar bekvämligheten för de rättsökande, derom en talare yttrat sig, kan jag, i olikhet med honom, icke föreställa mig, att denna beror derpå, att parterna städse till samma person ingifva handlingar samt från samma hand emottaga de bevis eller upplysningar de ästunda, utan endast att allt detta sker i samma rum eller vid samma pulpet.

Här har äfven yttrats, att det vore illa att plottra bort anslag i små summor till flera personer. För min del lemnar jag derhän, om det kan vara så särdeles lämpligt, att en enda person från morgon till qväll utestående sysselsättes med sådana göromål som bokföring. Han blir derigenom lätt oduglig till andra göromål. Deremot kan jag ej se något ondt uti, att den unge juristen under någon del af förmiddagen sköter denna bokföring och derigenom bereder sig en inkomst, som sätter honom i tillfälle att under öfriga delen af dagen kunna egna sig mera odeladt tå de rent juridiska ärenden, hvilka egentligen tillhöra hans kall, men som för den unge tjenstemannen ej lemnar någon inkomst.

I allt fall är denna anordning densamma, som Rikets Ständer sjelfva gillat, då de på 1850-talet å Svea Hofrätts stat anvisade det ännu utgående anslaget af 2,700 R:dr att användas till aflöning af biträden åt Hofrättens tjenstemän. Nu har endast behof uppstått af ett något ökad anslag för enahanda ändamål. Vill man emellertid icke godkänna anslagstillökningen på sätt föreslaget blifvit, men erkänner dess behöflighet, hvarföre har icke Stats-Utskottet då tillstyrkt anvisande af det erforderliga beloppet, 900 R:dr, åt aktuarien till ersättning för ökade göromål?

Att helt och hållet afstyrka all förhöjning af anslaget synes mig vara ett förfarande, som jag icke kan gilla.

I sammanhang härmed och då jag har ordet, vill jag erinra om, huru dessa civila mål alltjemt växa. År 1857 inkommo sålunda mål, hvilka voro af beskaffenhet, att de borde emottagas och handläggas af sekreteraren, till ett antal af 3,339. År 1858 uppgick antalet till 3,382, 1859 till 3,425 och slutligen hade 1869 — eller det sista år, då det i arbetsordningen stadgade bokföringssättet tillämpades — antalet stigit till 4,410. Tillökningen utgör således mera än 30 procent, och man finner häraf, att de göromål, som enligt sagda arbetsordning tillhöra sekreterarens handläggning, hafva en långt ifrån ringa omfattning.

Herr Åstrand: Under diskussionen har till försvar för Stats-Utskottets mening blifvit yttradt, att, då Rikets Ständer vid 1856—1858 årens riksdag afläto underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om en sådan förändring i Svea Hofrätts arbetsordning, till hvars definitiva genomförande anslag nu äskats af Regeringen, afsågo Ständerna icke med sin framställning nödvändigheten af någon särskild statsutgift för ändamålet, utan endast att göromålen i fråga skulle så fördelas, att den begärda anordningen kunde låta sig verkställa. Om något uttalande i dylik syftning förekomme i underdåniga skrifvelsen, skulle jag måhända ause, att Stats-Utskottet varit i sin fulla rätt att afstyrka bifall till de af regeringen nu fordrade 900 riksdalerna. Men då så icke är fallet, kan jag ej annat än finna besynnerligt, att, sedan en Riksdag inkommit till Kongl. Maj:t med begäran, att förenkling i expeditionssättet måtte ske och dervid icke tillagt förbehållet: "om och när sådant låter sig göra utan särskild kostnad", samt Regeringen på grund häraf tager i öfvervägande, huru en dylik förenkling må kunna verkställas enligt Riksdagens önskan samt derefter framställer förslag i ämnet till Riksdagen, under förklarande att anordningens genomförande är förbundet med någon utgift, Riksdagen då säger: "Nej vi gå ej in på förändringen, emedan den ej kan ske utan kostnad". På sådant sätt skulle Regeringen icke kunna till pröfning upptaga något af Riksdagen afgifvet förslag utan att först göra sig underrättad om Riksdagen vill vidblifva detsamma, derest det ej kan åvägabringas utan särskilda kostnader. Jag tror icke, att Regeringen bör uppfatta Riksdagens framställningar på dylikt sätt. För min del anser jag, att Riksdagen är nära nog förpligtad att bevilja det anslag, hvarom nu är fråga, af det enkla skäl att Riksdagen begärt vidtagande af en sådan anordning, som här åsyftas, och numera blifvit visadt, att detta ej kan ske utan ökad arbetsbiträde, hvartill det äskade beloppet, 900 Rdr, skulle användas.

För öfrigt har ärendet blifvit så fullständigt utredt af Herr Justitiestatsministern, att jag icke behöfver dermed längre uppehålla mig, hvarföre jag slutar med anhållan om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jan Andersson: Utom de skäl, hvilka under öfverläggningen redan blifvit från Stats-Utskottets sida anförda till stöd för bifall till Utskottets förevarande hemställan, anhåller jag att få upplysa om en särskild förmån, som i sednare tider kommit Svea Hofrätt till godo,

i det att nemligen lokalerna blifvit förändrade och anordnade på ett sådant sätt, att sekreteraren och aktuarien numera hafva bekvämare att kommunicera sig med hvarandra, hvarigenom en ej ringa lättnad i göromålen blifvit dem beredd.

Jemväl af sådan anledning kan jag icke finna, att behovet af förhöjningen i det ifrågavarande anslaget blifvit till fyllest ådagalagdt, och jag anhåller således äfven för min del om bifall till betänkandet i denna del.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! Ett par af de talare, som här yttrat sig för bifall till reservanternas förslag, synas utgå från den uppfattningen, att, om ifrågavarande anslag icke beviljas, skulle hela den ifrågavarande anordningen förfalla. Jag ber med anledning häraf få erinra dessa Herrar om den upplysning, hvilken jag tog mig friheten lemna, då jag nyss hade ordet, att nemligen diariibevisen inbringa i lösen mycket mera, än hvad som motsvarar det arbete, som erfordras för att anteckna de handlingar, som till Hofrätten inlemnas. Jag är med anledning häraf öfvertygad, att aktuarien, äfven om han icke tilldelas särskild ersättning af statsmedel för besväret med handlingarnes antecknande i diarium, likväl med nöje skall åtaga sig detta bestyr. Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr Dufwa: Jag fattade Herr Justitie-statsministerns förra yttrande, då han omnämnde sekreterarens skyldighet att anteckna jemväl de mål, som blifvit öfverlemnade till aktuariens åtgärd, i de särskilda divisionsrotlarne så, som jag sist uttryckte mig. Nu har Herr Justitie-ministern förklaradt, att detta var en missuppfattning från min sida, och att äfven aktuarien förer diarium öfver dessa mål, hvilka således bokföras tvänne gånger. Efter denna upplysning tillåter jag mig blott erinra, att jag i mitt förra anförande icke upptog hvad Stats-Utskottet yttrat angående möjligheten och önskvärdheten af ett förenkladt arbetssätt. Det visar sig nu af de upplysningar Herr Justitie-statsministern meddelat, att, då sekreteraren förut mottog alla de handlingar, hvilka tillhörde hans befattning och verkställde alla diarianteckningar, som erfordrades för målens handlingningar intilldess de blifvit lottade, det nu tillgår så, att handlingarne först ingifvas till aktuarien, som antecknar dem i *ett* diarium och att sedermera sekreteraren mottager och ånyo förer in dem i ett diarium, fördeladt i *fem* böcker. Den omtalade tillökningen i göromålen har således uppkommit derigenom, att den diariiföring, som förut verkställdes på *ett* ställe, tillräcklig upplysning för både Hofrätten och allmänheten, nu skall verkställas på *två* ställen, utan synbar vinst.

Jag tror icke, att en sådan förändring ligger inom området af de förenklingar, som Riksdagen bör uppmuntra, och jag finner häri ett ytterligare skäl för Riksdagen att icke lemna sitt godkännande till ett dylikt ordnande.

För öfrigt kan jag, på grund af hvad jag har mig bekant sedan den tid jag tjänstgjorde i Hofrätten, vitsorda hvad Herr Ordföranden i Stats-Utskottet yttrat derom, att med de från sekreteraren till aktuarien öfver-

flyttade göromål äro förenade åtskilliga inkomster, hvilka jag ej funnit vara tagna i beräkning vid det föreslagna nya ordnandet.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: För att icke undanhålla Kammaren någon upplysning som jag *kan* lemna, vill jag, beträffande diariibevisen, meddela, att den af dem härflytande sportelinkomst förr ansetts uppgå till omkring 1,100 R:dr årligen.

Sedermera har dock beloppet af lösen för dessa bevis nedgått till följd deraf, att verkställighet nu mera kan erhållas på underrätts beslut. Om således man äfven antager, att denna inkomst nu skulle ungefärligen motsvara arvodet till amanuensen, återstå dock oersatta det ökade besvär och det ansvar, som medelst förändringen tillskyndats aktuarien, enär bokföringen sker på hans ansvar.

I öfrigt och hvad angår den siste talarens klander af arbetssättet, som föranledt förökadt besvär, så och då man betänker nödvändigheten för sekreteraren just i den "goda ordningens" intresse att ega fullständig kännedom, i hvad skick målen i hvarje ögonblick sig befinna, torde det icke vara möjligt att undvika den dubbla bokföring, som endast för rättsökande parter fördel och bekvämlighet blifvit införd.

Öfverläggningen var slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

Föredragningen af följande punkter i detta utlåtande afbröts af den anledning nästa paragraf angifver.

§ 5.

Herr Statsrådet m. m. Bredberg aflemnade följande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o) angående försättande på vakans tills vidare af en del utaf båtsmanshållet i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län;

2:o) om anvisande af anslag för Sveriges deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa;

3:o) i fråga om bergverkstiondens upphörande;

4:o) angående dels stadgande af förändrade villkor för tidningars och tidskrifters postbefordran samt dels åtskilliga andra postväsendet rörande frågor.

Herr Talmannen emottog de nådiga propositionerna, under förklaring att Kammaren skulle åt desamma lemna grundlagsenlig behandling.

§ 6.

Då härefter föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 6 fortsattes, blefvo Utskottets hemställanden i

Punkterna 2—5.

Bifallna.

Rörande Utskottets hemställan i *punkten 6* uppstod öfverläggning och yttrade:

Herr Jan Andersson: Jag tillåter mig att beträffande nu föredragna punkt vördsammast anhålla om bifall till den af Kammarens ledamöter inom Utskottet afgifna och utlåtet bifogade reservationen, under hänvisande till och återopande af de i densamma angifna skäl och grunder.

Herr Grefve Posse: Med anledning af Kongl. Maj:ts i denna punkt berörda proposition har jag genomgått Justitiekanslerens berättelse öfver hofrätternas arbeten under de sednaste åren samt dervid funnit, att *den skånska* från och med år 1862 till och med år 1870 haft följande antal balanser, nemligen:

342	balanser	år	1862,
406	"	"	1863,
691	"	"	1864,
557	"	"	1865,
774	"	"	1866,
793	"	"	1867,
1,183	"	"	1868,
1,110	"	"	1869,
952	"	"	1870.

Antalet var således i ett temligen oafbrutet stigande ända till och med år 1868, då det var störst, hvarefter det åter började nedgå, hvilket, efter hvad man vidare kan inhemta af den Kongl. propositionen bilagdt statsrådsprotokoll, äfven fortfor att ega rum under sistlidne år 1871, vid hvars slut balanserna utgjorde 737 mål, eller 215 mål mindre än föregående året. Under detta sista år, 1871, arbetade hofrätten på 3 divisioner, 2 ordinarie och 1 extra, af hvilka den sistnämnde dock endast under 8 månader af året var i verksamhet. Om vi få antaga, att ett lika lyckligt resultat i arbetsprodukt kan vinnas af arbetet innevarande år 1872, hvarunder hofrätten jemväl kommer att tjenstgöra på 3 divisioner, den ena såsom förut endast 8 månader, och en ytterligare minskning i balanserna sålunda ega rum med 215 mål, så skall den vid årets slut återstående balansen utgöra endast 522 mål. Nu är att märka, att minskningen i balansen väl och med fog kan antagas blifva ännu större under innevarande år än under det föregående, enär erfarenheten visat, att det är hufvudsakligen under tider af stort ekonomiskt betryck som ett stort antal mål öfversvämmar domstolarne, hvaremot ett motsatt förhållande plägar ega rum under goda tider, då målens antal vanligen minskas; på grund häraf torde det kunna beräknas, att skånska hofrättens balans vid 1872 års slut bör icke så obetydligt understiga kalkylens 522 mål. Balansernas antal under det sednaste decenniet har aldrig sedan 1863 varit så litet som det antagligen skall blifva vid 1872 års slut, och understiger betydligt medelbalansen under dessa tio år, hvilken uppgått till 718 mål.

Det har visserligen här icke uttalats, men jag har likväl under diskussionen i Stats-Utskottet hört den föreställningen vilja göra sig gällande, att Skånska hofrätten skulle kunna anstränga sig mera för att medhinn

flera ärenden. För min del anser jag denna förebräelse grunda sig på en alldeles oriktig uppfattning af förhållandena, ty om man här vid lag låter siffror tala, — och sådana torde i dylika fall alltid utgöra de tillförlitligaste vittnesbörden — så finner man först och främst att under år 1870 icke mindre än 3,011 mål blifvit af denna hofrätt afgjorda. Nu betyder denna siffra visserligen icke så synnerligen mycket i och för sig, enär i densamma äfven ligga inbegripna alla exincommunicata och småärendena, men af dessa mål hafva 1.316 varit lottade på rotlarna, något som alltid utgör ett kännetecken på att målen äro af mera omfattande beskaffenhet, hvilket, om det antages att alla tolf rotlarne arbetat hela året — hvilket dock icke i verkligheten varit fallet, enär fyra af dem arbetat endast 8 månader hvar — skulle på hvarje rotel belöpa med 109 mål. Frånräknar man den tid som måste afräknas för semestrar och ferier, äfvensom den nödiga tiden för de större målens förberedande utarbetning, så återstår icke så synnerligen mycken tid för föredragningen och den slutliga behandlingen af dessa sistnämnda mål. Häraf torde Herrarne finna af det resultat, som vunnits på sjelfva arbetet inom den Skånska hofrätten, att man icke har något skäl att klaga öfver bristande arbetsvillighet hos dess ledamöter. Jag har äfven sett efter i årsberättelserna för flera år tillbaka och funnit att arbetsprodukten snarare stigit än nedgått under de sednare åren. Ehuru således den balans, man kan beräkna återstå vid innevarande års slut, visserligen är obetydlig vid jemförelse med de föregående årens, blir den likväl så stor, att man kunde hafva skäl önska, det en ny division derstädes arbetade åtminstone någon tid under nästkommande år; det är, som Herrarne alla veta, en stor olägenhet för de orter, som lyda under en hofrätt, att målen der icke blifva skyndsamt behandlade. Då jag, ehuru lydande under Skånska hofrättens jurisdiktion, icke destomindre deltagit i den af Kammarens ledamöter inom Utskottet afgifna reservationen, så torde det åtminstone vara uppenbart, att detta mitt deltagande icke dikterats af något enskildt ortiutresse, enär det väl kan inträffa, att jag under tiden kan få något mål anhängiggjort vid densamma. Tanken härpå har icke hindrat mig från deltagande i nämnda reservation, hvilken torde tillmätas en principiell betydelse. Jag lyser den föreställningen, som af många delas, att Regeringen, då det alltmer visar sig huruledes domstolarne i allmänhet icke arbeta med den skyndsamhet som allmänheten har rätt att fordra, vill afhjelpa denna olägenhet företrädesvis genom ökade anslag, i stället för genom vida lämpligare anordningar, såsom förändringar i det föräldrade rättegångsväsendet och i det antiqverade expeditionssättet. Ingen kan påstå, att man försummat vidtaga *förberedande* åtgärder, för att skaffa regeringen materialier till förslag rörande en tidsenlig omorganisation af domstolarne. Vi erinra oss alla, att den först tillsatta lagkomitén afgaf sitt första utlåtande den 31 Mars 1815, hvilket utlåtande sedan dess blifvit mycket fullständigt behandladt, äfvensom de åsikter, hvilka i detsamma finnas uttalade, blifvit allt mer och mer utvecklade. Efter denna komité kom nemligen lagberedningen, som underkastade komitéens utlåtande en grundlig revision. Dessutom hafva i frågan blifvit hörde universiteternas fakulteter, enskilde personer, häradshöfdingarne, öfverrätterna och

och slutligen äfven Högsta Domstolen, hvarförutom dithörande frågor blifvit behandlade vid nästan alla riksdagar alltsedan första lagkomiténs betänkande afgafs. Ett synnerligt lif och intresse för domstolsorganisationen vaknade företrädesvis under 1848 års riksdag, då det bland annat blef fråga om domsagornas ordnande så, att alla under en och samma domsaga lydande underrätter kunde få ett gemensamt tingsställe; men äfven detta önskemål har hittills endast undantagsvis blifvit realiseradt. Förutom de materialier, som på inhemsk botten blifvit lemnade till frågans lösning, har man dessutom kunnat vara i tillfälle att hemta sådana från den utveckling domstolsväsendet i andra länder på sednare tider erhållit, nemligen på de ställen der det icke, såsom hos oss, stått stilla.

Ny rättegångsordning i brottmål infördes i Preussen åren 1849 och 1867, i Österrike år 1853, i Oldenburg år 1857, i Braunschweig år 1858, i Grekland och Baden år 1864, i Hessen år 1865 och i Ryssland 1866; ny rättegångsordning i civilmål infördes i Braunschweig och Hessen år 1850, i Oldenburg år 1857, i Baden, Grekland och Ryssland år 1864 samt i Italien år 1865. Dessa länder hafva icke, såsom vi, nöjt sig med en mer än hundraårig, ja snart tvåhundraårig rättegångsordning, som icke kan vara lämplig för de förändrade förhållanden som nu ega rum, utan hafva de sökt ordna så, att rättvisan verkligen skulle blifva rättvisa, när den erhöles skyndsamt, hvaremot den hos oss mången gång göres till ingen rättvisa, derigenom att den kommer så sent. Det skulle nu kunna tyckas, som man med förutnämnda rikliga materialier hade bort komma någon väg, så att representationen fått emottaga något lämpligt förslag till ny rättegångsordning och organisation af underrätterna. Men i stället har man anlitat den vanliga utvägen och hänskjutit frågan till en ny komité, om icke för att begrafva frågan, så åtminstone för att ytterligare vinna tid. Denna komité afgaf sitt utlåtande den 30 Maj 1868. Omdömena om dess arbete äro naturligtvis mycket olika, men regeringens omdöme om komiténs förslag känna vi icke, ty icke heller detta har föranlett någon kunglig proposition, utan endast en enkel remiss till Högsta Domstolen, som, såvidt jag har mig bekant, uti sitt den 3 Juni 1870 afgifna utlåtande, afstyrkt den af komitén föreslagna domstolsorganisationen, hvilken gick ut på att vid sidan af de ordinarie domarne hafva biträdande domare. Sedan dess har ingenting vidare blifvit åt saken gjordt, för så vidt representationen har sig bekant, utan frågan ligger ännu i regeringens händer; och förhoppningen att snart få den framlagd till afgörande står nu icke endast till Herr Justitie-statsministern utan äfven till den nyligen inrättade lagbyrån, som arbetar under honom. Jag tror icke, att representationen kan tillvitas synnerlig otålighet, då den under 57 år ständigt hoppats att få denna viktiga fråga löst, utan att ännu ega någon visshet att frågan kommit sin lösning närmare än under de tidigare stadierna af sin tillvaro.

Utom denna del af lagstiftningen, hvilken afser sjelfva domstolsorganisationen och utan tvifvel är den viktigaste, hvilat äfven ganska många andra stora lagfrågor ännu oafgjorda, hvilka jemväl blifvit nästan uteslutande behandlade af komitéer, utan att något praktiskt resultat deraf följt. Jag tillåter mig i sådant hänseende nämna komitébetänkandet af den 10

Juli 1867 om förändrade stadganden för betryggande af egande-, pant- och nyttjanderätt till fastighet eller införande af så kallade fastighetsböcker, hvilket remitterades till Högsta Domstolen, som den 8 November 1870 afgaf sitt utlåtande, — efter att likväl först hafva remitterat komitébetänkandet till hofrätterna, hvarifrån det vidare remitterades till ordförandena i häradsrätterna, så att nog blef det förslaget *berest*. Huru de hörde underdomarne yttrade sig i ämnet känner icke jag och troligen ingen annan, men säkert är att förslaget icke föranledde till någon framställning från regeringens sida. I sitt förut nämnda utlåtande af år 1870 förklarade Högsta Domstolen, att sjelfva idén om dessa fastighetsböckers införande vore omöjlig realisera, så länge underrätterna icke förut blifvit omorganiserade, men föreslog likväl regeringen att under tiden och tills denna omorganisation blifvit genomförd understödja en del förberedande åtgärder, som sedan kunde underlätta öfvergången, bland annat att alla *fång* skulle lagfaras, att vid häradsrätterna skulle föras mera fullständiga register såväl öfver lagfarts- som inteckningsärenden, och att uppbud icke skulle meddelas mer än en gång, i stället för att det nu sker tre gånger, hvilket sednare icke har annat gagn med sig, än att häradshöfdingarne få uppbåra lösen alla tre gångerna. Men äfven dessa små förslag till ändringar hafva icke blifvit omfattade med någon välvilja af regeringen. Äfven hvilat till vidare behandling ett komitébetänkande af den 15 Juni 1865 angående vattenrätten, och ett af den 7 Juni 1871 om utsökningsväsendets ordnande. Denna lista öfver stora lagfrågor, som vänta på regeringens behandling och slutliga afgörande, är, ehuru visst icke komplett, likväl så pass stor, att det icke bör förundra någon, om representationen, då den i så många riktningar känner behof ouppfyllda, icke vill längre gå in på det enda sätt, som hittills föreslagits till bristernas afhjelpande, nemligen att höja tjenstemännens löner. Jag tror icke, att man på den vägen kan lösa dessa frågor, utan endast genom att taga sjelfva organisationsfrågan om hand, så att denna blir föremål för pröfning och afgörande hos Riksdagen. Det är ju en sak, som vi alla känna, att Departementscheferne och förmodligen äfven Hans Excellens Justitie-statsministern äro öfverhopade af en stor mängd andra ärenden, isynnerhet så kallade besvärsmål, att man icke kan förundra sig deröfver, att dröjsmål uppstår med behandlingen af de stora frågorna. Men det bör dock gifvas en gräns, och sedan nu representationen, genom beviljande af anslag till den nya lagbyrån, som skall arbeta under Justitie-departementet, tillfredsställt hvad som blifvit önskad i och för dithörande frågors skyndsammare handläggning, tillåter jag mig hysa icke blott de bästa förhoppningar utan äfven väl grundade anspråk om den nu ifrågavarandes snara lösning.

Jag slutar med att yrka bifall till den af mig biträdda reservationen.

Herr Carlén: Den siste ärade talaren har oförbehållsamt blottat sjelfva hjertpunkten i frågan, och för min del är jag honom därför tacksam. Det är väl numera ingen, som inbillar sig, att frågan gäller blott och bart en utgift af 10,000 R:dr, utan hufvudsakligen huruvida representationen skall begagna sig af sin makt öfver budgeten för att framtinga reformer i vårt lagväsende. Såsom det för närvarande är ställt med våra konstitutionela förhållanden, delar jag fullkomligt den ärade talarens uppfattning derom, att då representationen icke har makt öfver

den ekonomiska lagstiftningen och med Konungen delar makten öfver den juridiska, fall kunna inträffa då den bör begagna sig af sin suveräna makt öfver budgeten för att derigenom vinna gehör för sina bifogade önskingar äfven på lagstiftningens område, och detta på ett sådant sätt att detta gehör icke lemnas så sent som nu ofta sker. Men jag vågar likväl, beträffande den nu föreliggande frågan, hemställa företädesvis till den siste ärade talaren och sedan till öfrige ledamöter af Utskottet, hvilka tillsammans med honom reserverat sig mot nu förevarande punkt, huruvida just denna fråga lämpar sig för ett sådant syfte. Det förhåller sig nemligen icke så, att Riksdagen någonsin uttalat sig i den riktningen, att arbetsordningen för hofrätterna borde ändras. Den frågan bragtes visserligen på tal år 1870 och debatterades då ganska fullständigt, hvarvid från vissa håll yrkades, att en sådan förändring borde ske, och att Kongl. Maj:ts proposition om likartadt anslag som det nu begärda på den grunden skulle afslås, men detta yrkande föll vid voteringen, visserligen icke för så synnerligen stor pluralitet i denna Kammare men deremot för en, som jag vill minnas, enhällig i Medkammaren. Regeringen har således icke från af Riksdagen gjorda uttalanden haft anledning att verkställa någon förändring i merannämnda arbetsordning. Jag lemnar å sido huruvida icke regeringen sjelf bort taga initiativ och af egen drift verkställa en sådan förändring, men i detta fall måste man vara viss derpå, att behovet förefinnes, och jag vågar påstå, att arbetsordningen icke är så bristfällig som man vid 1870 års riksdag ville påstå. Icke ens den siste ärade talaren tycktes anse den så vara. Hufvudsakliga anmärkningen gällde då hofrättsledamöternas semester, som man ansåg vara för lång. Det kan visserligen äfven för den med verkliga förhållanden obekante tyckas som denna semester vore synnerligen lång. Af egen erfarenhet — ehuru denna erfarenhet nu är något gammal, ty det är omkring 20 år sedan jag tjänstgjorde såsom adjungerad ledamot i hofrätt — vet jag dock, att semestern betydligt afknappas derigenom, att man under ledigheten har att bereda expedition af redan afgjorda och understundom äfven att utarbета åtskilliga af de qvarliggande målen, hvilka äro så vidlyftiga, att man icke medhinner allt under sjelfva tjänstgöringstiden. Sålunda fick jag under en sommarsemester mig tillsändt ett mål, för hvilket handlingarne voro så voluminösa, att de fyllde en säck, och nästan hela sommaren gick åt för att studera dem. Jag vet ock, att många af ledamöterna, åtminstone i Svea hofrätt, icke heller nu för tiden försumma att på detta sätt under semestrarne egnas omsorg åt sina tjänsteåligganden; och om herrarne behaga gå upp i den hofrätten och göra sig underrättade om förhållandet, så skolen I finna att mången genom öfveranstängning förstört sin helsa.

Men äfven om arbetsordningen är felaktig, kan man ej endast genom rättelse deri vinna det mål man önskar. Det fordras en annan förändring, men den hör till allmänna lagen och icke till arbetsordningen, nemligen den att man icke i öfverrätterna fordrar ett minimum af *fyra* ledamöter utan nöjer sig med ett minimum af *tre*, såsom lagberedningen föreslagit. Derigenom skulle med samma arbetskrafter kunna åstadkommas betydligt mer ännu. Men icke heller i den riktningen har Riksdagen gjort något uttalande: och om också regeringens initiativ äfven här vid lag kunnat fordras, bör man ej döma för strängt, aldräminst så länge icke någon sådan

förändring skett i afseende på Stats-Rådets organisation, att tiden räcker till för viktigare frågor handläggning.

För öfrigt tager jag fasta å hvad den ärade talaren sade om, att hof-rättsledamöterna fullgjorde sin pligt, och detta icke endast så som lagen utstakat, utan med stort nit, och att icke något låge dem till last. Han begagnade dock ett uttryck, som måhända kunde fånga många med denna sak mindre förtrogne, och på hvilket jag derföre ber få fästa uppmärksamheten. Icke är det skäl, säger han, att vi genom "löneförhöjningar" skola söka bibehålla det nuvarande skicket inom vårt lagskipningsväsende. Men här är ju icke fråga om något sådant. Om dessa 10,000 R:dr beviljas, så kommer icke ett öre deraf de ordinarie hofrättsledamöterna till godo; om deremot anslaget afslås, så aftvingar man dem derigenom icke en fjerdedels timmes längre tjänstgöring, utan de fullgöra sina åligganden såsom förr. Dem sker ingen skada eller förlust, ty ingen annan förlorar än de rättsökande. Under sådana omständigheter frågar jag Herrarne: hvad hafva skåningarne — dessa män från vår rikaste provins, hvilka vi hafva så mycket att tacka för — hvad hafva skåningarne förskyllt, att vi skola straffa dem så hårdt? Processa de mera än innevånarne i andra landsändar? Man säger visserligen, att processmakare vanligen hafva goda hufvuden, men om också skåningarne äro kända för att hafva goda hufvuden, lära deraf ej följa att de gjort sig skyldiga till större processlystnad än andra; många bland dem finnas utan tvifvel; som icke processat en enda gång under hela sitt lif. Men låt ock vara att de hade benägenhet för processer och att man ville motarbeta denna, så skulle sådant i alla fall icke hafva synnerlig utsigt att lyckas på detta sätt; ty det är så väl min som andra domares erfarenhet, att skyndsamhet i målens behandling icke framkallar utan tvärtom afbåller ifrån processer. Är det derföre fråga om att straffa dem för deras processlystnad, så sker detta bäst genom att bevilja anslaget, ty då påskyndas målen och processlystnaden hämmas.

Huru man sålunda än ser frågan, så finnes i min tanke inga verkliga skäl till afslag. En annan sak vore, om man derigenom kunde framtvunga en omorganisation af domstolarne, men så blir nog icke fallet; och jag hemställer alltså, om icke Herrarne skulle vilja bifalla hvad Utskottet här tillstyrkt.

Herr Kolmodin: Det har redan under denna dags öfverläggningar, vid behandlingen af ett föregående moment i detta betänkande, blifvit yttradt, att bakom den strid, som då utkämpades om en ringa summa, dolde sig spörjsmålet om en stor grundsats. Jag får för min del säga, att jag verkligen tror, att de grundsatser, som beröras af den nu föredragna punkten, äro af långt större betydelse. än den summa striden gäller. Detta, ändock beloppet här är vida anseeligare än i det förra fallet. Både Utskottets majoritet och reservanterne äro ense i ett afseende, nemligen om den stora vigten af en skyndsam rättskipning. Skälet dertill är utan tvifvel, att hvar och en måste inse svårigheterna af det motsatta förhållandet, då man väl känner, att förlorad tid i en rättstvist ofta nog är detsamma som förlust af sjelfva saken. Den näst föregående ärade talaren antydde äfven det stora moraliska inflytande, hvilket en skyndsam

lagskipning utöfvar på folket, och jag instämmer till fullo i allt hvad han derom yttrade. En snabb lagskipning verkar helsamt äfven i andra riktningar än de af honom antydda. Ju förr en rättegång slutar, desto förr beredes möjlighet till försoning och återvändande förtroende parterna emellan. Det är dessutom icke godt att låta processer länge fortlefva och således gifva dem tid att växa upp i oändlighet bredvid hvarandra; ty deraf kunde till sist blifva följden, att den ena hälften af menigheten komme att stå såsom part gent emot den andra. Och hvart toge då den enighet vägen, som utgör ett folks styrka? Det är ju först sedan den fallit, som, efter gammal erfarenhet, misstroendet plägar försvinna och tvedrägtens vägor lägga sig. Jag vill dock icke längre härmed uppehålla mig, utan öfvergår nu till en annan lika vigtig grundsats, som jemväl berördes af den föregående talaren. Jag menar den frågan, huruvida man, då det gäller beviljandet af medel till en för samhällets bestånd och utveckling oundgänglig institution, bör, för vinnandet af något som helst syfte, tillgripa en sådan metod som anslagsvägran, innan alla andra utvägar blifvit försökta. Det vill synas mig aldeles klart, att innan man använder denna radikalkur, man åtminstone bör hafva gifvit en avis, en antydning om den önskade förändringen åt den myndighet eller person, som eger frågans initiativ i sin hand. Först sedan man funnit, att en dylik framställning varit läfång, eger man något skäl att framträda och säga: "nu kunna vi ej bida längre, utan måste gripa till det yttersta." Gör man detta dessförinnan, så gör man sig, minst sagdt, skyldig till ett fel, ty i samma stund man helt oförsejt vägrar anslag till ett för samhällsbeståndet nödvändigt ändamål, så underkastar man för obestämd tid hela landet eller, såsom i detta fall, en del deraf ett lidande, som med litet tålmod och förtänksamhet kunnat undvikas. Dessutom måste man, när man för genomförandet af en reform vill använda ett sådant medel som det af reservanterne nu föreslagna, efter min uppfattning ega full visshet i tvänne afseenden, nemligen först om reformen verkligen är önskvärd, och rör det andra om densamma är möjlig att genomföra. Sjelfva sättet måste således vara klart, så att man är i tillfälle att gifva anvisning på såväl de rådande bristerna, som den väg på hvilken de kunna afhjelpas. Af denna min framställning framgår, att tre ting skola vara konstaterade, innan en anslagsvägran för vinnande af en reform bör komma i fråga: för det första reformens önskvärdhet; för det andra dess möjlighet; och för det tredje att alla ordinära medel för dess genomförande utan framgång blifvit förut använda. Reservanterne hafva genom sitt förslag uttalat, att de ej lysa något särdeles stort förtroende till vederbörandes goda vilja att genomföra den påyrkade reorganisationen. Det skulle dertfore från deras ståndpunkt lätt kunna tänkas, att, då man såsom nu söker tilltvinga sig densamma, en energisk regering komme att sätta hårdt emot hårdt, och att i följd af den strid, som sålunda skulle uppstå, frågans lösning, i stället att genom den tilltänkta manövern påskyndas, för lång och obestämd tid fördröjdes. Kan det vara klokt, att i en så vigtig sak utan ringaste skäl löpa den risken?

Då jag först genomläste ifrågavarande reservation, tänkte jag dertfore genast: "här måste något förut hafva passerat, som helt och hållet undfallit din uppmärksamhet." Jag började då att forska tillbaka i tiden,

för att se huru frågan förut gestaltat sig, men jag kunde ej finna, att något anmärkningsvärdt förelupit. Jag såg, att frågan en gång förut varit föremål för diskussion inom representationen, men att regeringens förslag den gången i sin helhet bifölls, utan alla anmärkningar eller framställningar. Jag genomgick Stats-Utskottets betänkande och Riksdagens protokoll för sista året, men fann ej heller der annat än rent bifall, och detta utan ringaste diskussion. Jag hemställer då: huru skall regeringen vid sådant förhållande kunna veta eller ens ana, att man härmed kommit till frågans yttersta gräns, och att man, nästa gång den förekomme, skulle mötas af en anslagsvägran?

Man har här förklarat, att grunden till reservanternes hemställan skulle vara att finna deruti, att vi under 57 år förgäfvos väntat på en tillfredsställande rättegångsordning. Må så vara, mine Herrar! Men då är det många, som äro skyldige till detta dröjsmål, och det måste i sanning vara både hårdt och orättvist att öfver den nuvarande innehafvaren af Justitie-statsminister-portföljen gjuta alla de vredesskålar, som samlats under denna långa tid. De många komitéerna, deras långsamma arbetsätt samt deras i digra betänkanden gagnlöst förvarade arbetsprodukter hafva också blifvit framdragna såsom orsaker till det steg reservanterne föreslagit. Men den nuvarande Justitie-statsministern har ju för länge sedan förklarat, att han alls icke gillar dessa förhållanden. Hvadan han af förra Riksdagen begärt och erhållit anslag till inrättandet af en lagbyrå, hvilken, med begagnande af de gjorda förarbetena, skulle ega att uppgöra förslag till nödiga lagreformer. Denna institution har äfven kommit till stånd i Januari månad detta år. Den är således ännu ej så gammal, att man af dess verksamhet kunnat vänta sig någon synnerlig frukt. En högt ärad talare har emellertid yttrat, att denna inrättning ingåfve honom de bästa förhoppningar. Jag har hittills afhållit mig ifrån att uttala några omdömen om densamma, men då jag hör, att en person med så stor erfarenhet, som den nämnde ärade talaren, gläder sig öfver denna institution, så vill jag också kasta bort alla tvifvel och fröjda mig vid tanken på de gagneliga reformer, som med dess tillhjälp skola komma att genomföras. Allt detta sammanlagdt synes mig emellertid böra afvisa hvarje tanke på anslagsvägran i denna punkt.

Nedan jag troget letade i det förflutna efter de skäl, som kunnat föranleda reservanterne till det steg de nu tagit, fann jag, att en högt aktad ledamot af denna Kammare, till hvars spirituella föredrag man städse med mycket nöje lyssnar, vid remissen af den Kongl. propositionen hade ett litet yttrande just med afseende på detta anslag. Han redogjorde då med sin vanliga liflighet för behovet af en förändring i hofrätternas arbetssätt, ja! han framlade till och med ett förslag huru dermed skulle tillgå. Öfver dess praktiska utförbarhet i öfrigt vågar jag ej yttra mig, men det egde förtjensten af en ofantlig enkelhet. Han kallade emellertid sjelf detta sitt föredrag för "en liten episod," och jag kan omöjligen föreställa mig, att reservanterne inom Stats-Utskottet på denna grundval byggt sitt beslut. I samme högt ärade ledamots yttrande förekom omedelbart efter den förra en annan liten episod, som jag skulle vilja kalla "en fredsidiyll"; men nog skulle jag blifva bra öfverraskad, om detta lilla

stycke lades till grund för behandlingen af frågor rörande vårt försvars-väsende.

Det är en sanning, starkt betonad af Stats-Utskottets högt ärade ord-förande, att två af Utskottets ledamöter — han sjelf är en af dem — vid undertecknandet af reservationen ådagalagt en särdeles stor sjelfupp-offring. De tillhöra nemligen den landsända, hvilken i främsta rummet skulle blifva lidande genom den nu ifrågasatta anslagsvägran och således komma att genomgå det eldprof, som derpå torde följa. Det är vackert att försaka egna fördelar och såmedelst bidraga till en för hela landet nyttig reform. En eldig patriotism måste ligga till grund för en sådan offervillighet; skada blott, att denna känsla icke är allmän inom provin-sen. I Stats-Utskottet finnas nemligen två ledamöter från Första Kam-maren, hvilka jemväl äro skåningar, men ej hafva deltagit i reservanternes hemställan. Då företrädesvis inom Första Kammaren mången erfarenhet, stor sakkännedom och noggrann pröfningsförmåga lära vara att tillgå, så kan man ej undgå att tillmäta desse begge ledamöters åsigt någon vikt i det föreliggande ärendet. Men äfven om dessa instämt med reservan-terne och Skånes samtliga representanter varit ense i denna punkt, så skulle jag ej velat ingå på deras stora sjelfuppoffring. "Noblesse oblige"! Jag vill icke underkasta denna dyrbara provins de lidanden och försakel-ser, som måste blifva en oundviklig följd af ett långsamt och trassligt rättegångsväsende. Jag röstar därför, till skåningarnes gagn och bästa, för bifall till Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Carl Ifvarsson: Det är ganska riktigt, hvad man här an-fört, att den fråga, som nu till behandling föreligger, är af mera prin-cipiel än enskild natur. Att frågan är sådan, äfvensom att man icke har att vänta någon reform i vårt rättegångsväsende, med mindre man kraftigt söker att befrämja densamma, allt detta torde redan vara till-räckligt bevisadt af hvad Grefve Posse i ämnet yttrat. Huruvida man nu bättre befrämjar denna reform med att afslå, än genom att bevilja förevarande, för ett tillfälligt behof äskade anslag, deri ligger den egent-liga tvistefrågan, men man kan och bör äfven tillse, huruvida samma an-slag för det dermed afsedda ändamålet, tillfällig utvidgning af skånska hofrätten, verkligen är behöfligt eller icke, och deri ligger frågans enskilda natur. I afseende å den principiela delen af frågan, eller förslaget att genom det sätt, hvarpå densamma afgöres, kunna i någon mån befrämja en genomgripande reform af vårt rättsväsende, ställer jag mig på samma ståndpunkt som Grefve Posse, med hvilken jag i denna del i allo instäm-mar. Hvad åter den enskilda naturen af frågan ankommer, så delar jag icke obetingadt hans uppfattning. Han yttrade nemligen, att han vore nästan tveksam, om man borde bevilja anslaget eller icke. Jag, för min del, är icke alls tveksam, emedan jag tror, att anslaget är helt och hållet obehöfligt. Det har blifvit sagdt, och detta med fullt skäl, att den nu rådande ekonomiska ställningen i landet komme att medföra minskning uti den vid Hofrätten öfver Skåne och Blekinge ännu befintliga balans af civila mål, men det är icke ensamt denna omständighet, som föranleder anslagets obehöflighet, utan äfven en annan. Oaktadt man, såsom nämndt är, icke har skäl att klandra ledamöterna i bemälda hofrätt, därför att de

icke arbeta, torde man likväl kunna anmärka, att de borde arbeta mera i sitt embete och mindre med enskilda bestyr, och jag har anledning antaga, att om en förändring i fråga om dessa tjenstemäns arbetssätt inträffade, man skulle kunna undvara denna nu föreslagna extra division och ändock komma till ett lika lyckligt resultat i fråga om balansen. Man har sagt, att det nu ifrågavarande anslaget uteslutande skulle lända till skåningars bästa och i detta yttrande har man rätt så till vida, som ledamöterna i Skånska hofrätten, enligt hvad jag förmodar, äro skåningar, ty man vet ju, att dessa ledamöter sysselsätta sig mycket med enskilda uppdrag och då de sannolikt ej göra detta för intet, så kan man med skäl säga, att anslaget är till deras bästa, helst detsamma således skulle åtgå till godtgörelse åt de personer, som uträttade den del af hofrättstjenstemännens embetsgöromål, som desse tjenstemän i och för uträttandet af enskilda, vinstgifvande uppdrag ej medhunnit att fullgöra. Jag tror, att frågan kan betraktas äfven ur denna synpunkt, och jag hemställer om man ej på grund af dessa alla förenade omständigheter eger fullt skäl att afslå förevarande framställning.

Jag återvänder nu till den principiela delen af frågan, i synnerhet med anledning af ett yttrande från en talare på stockholmsbänken. Han anförde nemligen, att vi icke hafva rätt eller skäl att af regeringen fordra, det densamma skall taga initiativ i alla stora frågor, Jag tror, att samme talare har rätt uti detta sitt påstående, så länge regeringen är så öfverhopad med olikartade göromål, som nu är fallet; och blir icke regeringen qvitt en del af dessa göromål, så blir ej heller regeringens ställning till de stora frågorna förbättrad. Man skall således först börja med att söka lätta regeringens bördor, och detta kan bäst ske genom en sådan förändring i rättsväsendet, att man låter en del ärenden, som nu behandlas uti administrativ väg, förvandlas till rent judiciela mål. Kan man icke förändra domstolsväsendet derhän, så är det icke heller möjligt att befria regeringen från någon större del af dess bördor; och således, huru många ärenden regeringen nu än må hafva för händer, så är det framför allt nödigt, att densamma i första rummet tager om hand frågan om förändrad organisation af domstolarne. Till dess detta skett, har jag sannerligen ej lust att bifalla anslag till tillfällig utvidgning af vare sig den ena eller andra hofrätten, såvida ej dylika anslag kunna visas vara alldeles oundgängligen nödvändiga. De medel, som regeringen ansett behöfliga till bestridande af kostnader för utarbetande af lagförslag, hafva vi ju beviljat, och äfven jag har med min röst dertill bidragit, men de anslag, som i sådant afseende beviljats de sednare åren, hafva icke ännu medfört något synnerligen märkbart resultat. Detta anslag måste dock nu fortgå så länge, till dess man kan bedöma, om det dermed afsedda ändamålet befrämjas eller icke. Visar det sig, att anslaget bär god frukt, så blir detsamma bibehållet, i motsatt fall åter, om några frukter deraf ej blifva skönjbara, kommer det väl snart i fråga att indragas.

En talare har sagt, att stunden ännu icke är kommen att tillgripa en anslagsvägran. Derom kunna dock meningarne vara delade. När frågan rör en reform, som man förgäfvos påyrkat i omkring 50 år, så torde man väl icke kunna säga, att det är för tidigt att representationen nu söker sjelf taga saken om hand; och detta kan icke ske på lämpligare sätt än

reservanterne nu föreslagit. Genom enskilda motioner torde frågan icke kunna lösas. Jag för min del har uti afgifven motion väckt fråga om antagande af komiterades förslag till förändrad organisation af underdomstolarne på landet. Lag-Utskottet medhann ej vid förra riksdagen att behandla denna min motion. Huru det går detta år, vet jag icke. Jag har icke väntat, att Lag-Utskottet skulle antaga förslaget oförändradt, ej heller hoppats att detsamma skulle inom Utskottet så grundligt kunna bearbetas, att frågan dermed skulle blifva fullständigt löst, men jag väntar deremot att Utskottet skall principiellt uttala sig i ämnet och sålunda lemna tillfälle för Kamrarne att jemväl deruti yttra sig. Detta väntar jag, och tilldess frågan förekommer, vill jag uppskjuta att yttra mig derom. Det vore en förberedande åtgärd för frågans snara lösning.

Ehuru mycket ännu kunde vara att anföra i det ämne, hvarom fråga nu är, så och då detsamma berör en så ringa del af lagskipningsområdet, samt tillfälle en annan gång torde yppa sig att vidlyftigare behandla ämnet, så vill jag icke inlåta mig i vidare ordande derom nu, helst lagstiftningsfrågan, den viktigaste delen af ämnet, egentligen icke hör hit, utan slutar med att yrka, det Kammarne, med afslag å Utskottets hemställan, måtte bifalla hvad reservanterne i ämnet tillstyrkt.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: I fråga om den punkt af utskottsbetänkandet, som nu till behandling föreligger, hafva samtliga utskottsledamöterna från denna Kammarne reserverat sig samt såsom skäl derfor åberopat: "att den i Hofrätten öfver Skåne och Blekinge ännu kvarstående balansen af civila mål måste verka ett för rättsökande menligt uppehåll i målens afgörande"; hvarjemte reservanterne i slutet af reservationen jemväl erkänt, att den rättsökande bör ega rätt att fordra skyndsamhet i lagskipningen. När så kraftiga skäl blifvit anförda för bifall till hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit, synes mig, att de motskäl, som uppställas, böra vara af en särdeles bevisande och kraftig natur, men oaktadt jag noga genomläst reservationen och åhört diskussionen, får jag erkänna, att jag ej funnit några dylika.

Det har här talats om de många förslag, som på lagstiftningsområdet blifvit framställda och som vänta sin lösning. Jag, som anser, att man bör behandla hvar sak för sig, och tror, att det alltid är vådligt att vilja föra lagfrågor öfver på det politiska området, kan icke förstå, att något sammanhang finnes emellan frågan om det nu begärda anslaget och de omförmälda lagfrågorna. En talare, jemväl reservant, har, såsom på frågan inverkande, särskildt omnämmt det arbete, som komiterade utfört i och för påskyndande af rättegångarne hos häradsrätterna, och han yttrade sig med särdeles intresse härom, just emedan han ansåg att ett dylikt påskyndande vore af nöden; men det är just för samma ändamål eller för att befordra en snabbare rättskipning, ehuru i en högre instans eller hos hofrätterna, som Kongl. Maj:t begärt ifrågavarande anslag, och någon annan utväg att omedelbart vinna detta mål har icke blifvit anfördt. Visserligen har en talare på stockholmsbänken antydtt, huru en förändring inom hofrätterna kunde ske i den åsyftade riktningen, men äfven för en dylik förändring skulle fordras tid, och här är fråga om ett behof för ögonblicket.

Hvad särskildt beträffar användandet af denna fråga, för att dermed utöfva ett tryck på regeringen, på det densamma skyndsammare än hittills måtte framlägga lagförslag i frågor, som ansetts företrädesvis viktiga, så kan jag med lugn blick möta representationen. Såsom bekant begärde regeringen vid förra riksdagen ett anslag till bestridande af kostnader för beredande af lagförslag, hvilket anslag äfven beviljades, och har regeringen i följd deraf nedsatt en lagbyrå, men denne kunde först vid början af detta år träda i verksamhet. Då nu otvifvelaktigt hvarje ledamot i Kammaren har sig bekant, att utarbetande af lagförslag icke är något ögonblickets verk, så torde det icke böra förundra någon, att jag med biträde af denna lagbyrå ej medhunnit åtminstone till riksdagens början att framlägga något omfattande lagförslag. Under den tid jag beklädt det embete jag nu innehar, har dock, enligt hvad jag tror mig kunna säga, regeringen uti ifrågavarande hänseende icke varit alldeles översksam. Jag kan såsom stöd härför åberopa under denna riksdag inom kammaren fällda yttranden, att Lag-Utskottet under förra lagtima riksdagen var så öfverhopadt af göromål, till följd af dit remitterade Kongl. propositioner, att enskilda motioner, som jemväl till Utskottet öfverlemnats, ej till handläggning medhunnos.

Här har äfven blifvit vidrörd en förut mycket omhandlad fråga, nemligen det tränga arbete hvarmed Stats-Rådets ledamöter äro betungade. Jag erkänner, att de göromål, som tillhöra synnerligen vissa departementschefer äro särdeles vidtomfattande och besvärliga, men jag vidgår icke att detta förhållande frikallar regeringen från att opåmindt vidtaga reformer. der sådana visa sig vara af behovet påkallade. Det är dock uppenbart — jag har förut tagit mig friheten säga detta — att, med den fria motionsrätt och yttranderätt som nu förefinnes vid riksdagen, regeringen svårligen skulle kunna komma fram med ett förslag, som icke förut blifvit inom representationen åtminstone antydt, och regeringen saknar aldrig samsättning af sådana frågor, hvilkas lösning af representationen äskats. Skulle äfven regeringen framlägga t. ex. en alldeles ny, för representationen helt och hållet främmande organisationsplan, så är jag öfvertygad, att en dylik plan, just genom sin nyhet, skulle hafva ringa utsigt till framgång. Till nya frågor hänför jag nu den om förändring i hofrätternas arbetssätt.

Dessa domstolars gällande arbetsordning utfärdades år 1858 och tillkom efter det presidenterne och en framstående ledamot från hvarje hofrätt dertill samfaldt utarbetat förslag. Att regeringen, då denna arbetsordning således är ganska ny, icke egt anledning att opåkalladt taga den nu väkta frågan om hand, det bör för hvar och en vara klart.

Vore emellertid förhållandet verkligen sådant, som vi här hört antydas, att innevärnarne i de båda sydligaste provinserna verkligen icke kände behovet af en skyndsammare rättskipning vid dervarande hofrätt, då skulle jag ej mycket hålla på det nu begärda anslaget, men jag vågar ej trygga mig vid ett sådant antagande. För att visa, att man icke alltför mycket bör smickra sig med hoppet, att bättre tider i ekonomiskt afseende alltid skola medföra förminskning i rättegångarnes antal, ber jag att få lemna några sifferuppgifter i fråga om antalet under vissa år af de för Hofrätten mest betungande målen, tvistemålen.

Under de gynnsamma åren 1855 och 1856 inkommo respektive 649 och 598 sådana mål till Hofrätten, hvarunder år 1857, då krisen utbröt, inkommo blott 517, 1858: 469, 1859: 513 och 1860: 484. Deremot medgifver jag gerna, att antalet af dessa mål, hvilket var störst år 1868 med 883 inkommande, derefter sjunkit år 1869 till 736, 1870 till 726 och 1871 till 675, samt att om sjunkningen fortgår i denna skala, behovet af hofrättens förstärkning åtminstone icke bliver långvarigt.

Herr Jan Andersson: Jag har begärt ordet med anledning af flerr Carléns yttrande i denna fråga. Han tycktes först vilja erkänna, att reservanternes åsigt hade skäl för sig, men han framställde straxt derpå den frågan: hvad ondt hafva då skåningarne gjort, efter man vill afslå detta anslag, som är afsedt till deras bästa? De behöfva väl få sina tvister afgjorda lika hastigt som de af landets innebyggare, hvilka lyda under de andra hofrätternas domvärjo. Herr Carlén upplyste vidare, att han för omkring 20 år sedan, under det han tjenstgjorde i Svea hofrätt, bland andra mål fick på sin lott till handläggning emottaga ett så vidlyftigt ärende, att dithörande handlingar uppfyllde en hel säck, och han för detsammas utredande måste använda ej allenast en stor del af arbetstiden under den ordinarie sessionen, utan äfven hela den honom såsom öfrige hofrättens ledamöter beviljade semestertiden. Han uttryckte dervid den åsigt, att ledamöterna i Skånska hofrätten kunde vara lika ansträngda under utförfningen af sin befattning. Jag anser mig då böra upplysa, att jag hört af trovärdige personer inom denna kammare, att Skånska hofrättens ledamöter, förutom sin sysselsättning i hofrätten, hafva flere ganska viktiga och maktpåliggande uppdrag att sköta icke allenast inom det samhälle de bebo, utan till och med, såsom fallet är med en af dessa tjenstemän, tre mil utom den stad, der hofrätten är belägen. Är förhållandet sådant, hvilket jag icke betvivlar, enär jag haft en trovärdig sagesman, då tror jag, att icke någon särdeles stor fara vore för handen, om nu ifrågavarande anslag icke af Riksdagen beviljades; helst som man sett, att den anmärkta balansen vid nämnda hofrätt under de sednare åren betydligt förminskats, hvilket gifver anledning hoppas, att inom några år samma balans skall försvinna, utan att man för sådant ändamål behöfver bevilja sådana anslag som det nu ifrågavarande.

Jag yrkar således, att Kammarén, med afslag å Utskottets förslag, måtte bifalla hvad reservanterne i ämnet hemställt.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Hans Excellens Herr Justitie-statsministern nämnde visserligen de skäl, som reservanterne i sin reservation anfört till stöd för det af Utskottet nu framlagda förslaget, men han nämnde icke deras motskäl, eller de skäl, som reservanterne åberopat till stöd för den framställning, hvartill de i ämnet kommit. Jag har därför sökt att finna dessa motskäl och dervid af reservationen inhemtat, att reservanterne *trott sig finna*, att på sednare tider den åsigt blifvit allt mera allmän, att det tunga och invecklade arbetssättet vid hofrätterna föranledt det öfverhandtagande antalet af der öfverliggande mål. Reservanterne hafva således endast trott sig finna något skäl till grund för sin framställning. Om jag nu trott mig finna, att reservanterne misstagit sig,

och att deras skäl icke är af beskaffenhet att man kan derpå bygga, då har jag ju för min åsigt frambragt ett lika godt skäl, som reservanterne för sin. Jag hyser den uppfattning, att det varit reservanternes skyldighet att till grund för sin från Utskottets afvikande mening framlägga bestämda fakta, men inte ett spår, inte ett dyft af några sådana kan man upptäcka i reservationen, och en reservation som afgifves utan stöd af både skäl och fakta, en sådan tror jag för min del icke förtjena något afseende.

Jag vill icke upptaga tiden med att ingå i någon speciel granskning af hofrätternas arbetssätt, men jag vill tala om de olägenheter, som orsakas derigenom, att så lång tid åtgår, innan mål blifvit afgjorda inom den Skånska hofrätten. Med den erfarenhet jag derom vunnit, kan jag omtala, att man i vademål vanligen får vänta i två år innan hofrättens dom faller. Jag frågar blott, är det rätt, att man i så lång tid skall nödgas vänta på afgörandet af en rättstvist? Jag tror det icke. Jag skall såsom ett bevis på de olägenheter, att icke säga olyckor, som detta medför, nämna ett enda speciellt exempel. En min granne sålde år 1869 sitt hemman och råkade på att få en kränglig köpare, ty sådane finnas många. För att få frågan om sin rätt hastigt afgjord underkastade han sig kostnaderna af ett urtima ting, men från häradsrätten vädjades under Skånska hofrätten, hvilken domstol *först i dessa dagar* uti saken dömt. Mannen i fråga, som hade fyra minderåriga barn, måste, under den tid han i följd af dröjsmålet med målets afgörande fick vänta på sin rätt, under bekymmer och försakelse draga sig fram såsom dagsverkare samt bo inhyses hos andra medlidsamma menniskor. Jag hemställer, om detta kan kallas en med billighetens fordringar öfverensstämmande rättsskipning?

Jag tror att ett bland samhällets aldri vigtigaste ändamål är att se till, att rättsskipningen emellan dess medlemmar är snabb och tillfredsställande, och jag tror äfven, att det är representationens ofafvisliga pligt att befrämja detta ändamål. Genom vägran till det lilla anslag, som här nu blifvit ifrågasatt, skulle emellertid vållas, att det missförhållande, som i anseende till den öfverhandtagande balansen af civila mål, nu eger rum vid Skånska hofrätten, att parter i årtal få vänta på målens afgörande, ännu längre komme att fortfara. Jag vill icke ingå i någon undersökning, om felet till berörda missförhållande ligger hos regeringen eller representationen, men jag ber representationen att icke taga ansvaret därför på sig, hvilket den nu otvifvelaktigt skulle göra, i händelse ifrågavarande anslagsbegäran afslås.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets hemställan.

Herr Grefve Posse: Det förefaller mig, som om alla de talare, hvilka yttrat sig i detta ämne, varit ense i en omständighet, nemligen att rättsskipningen är långsam och icke tillfredsställande, och att en reform i detta afseende är nödvändig och nyttig. Frågan om det nu begärda anslaget bör beviljas eller ej, är således den egentliga tvistepunkten.

Jag blef nästan nervöst öfverraskad af min granne här till venster, då han temligen oförstådlt förklarade oss, att en energisk regering! möjligen kunde sätta hårdt emot hårdt och, genom att envist fasthålla ett passivitetssystem, ännu längre fördröja lösningen af frågan om en förän-

drad domstolsorganisation. Jag skulle hafva blifvit förskräckt af detta den ärade talarens yttrande, om ej Herr Justitie-statsministern *sjelf* straxt derpå uttalat, att han ville gå representationens önskingar i nämnda afseende till mötes. Denna förutsättning om en "*energisk regering*" och det hot, som framkastades från gotlandsbänken, får väl under sådant förhållande stå uteslutande för den ärade talarens egen räkning. Samme talare yttrade vidare, att då man fordrar en reform, man skall vara skyldig ej mindre visa, att den är dels *önskelig* och dels *möjlig* utan äfven att angifva sättet hvarpå den skall genomföras. Hvad de två första af dessa yrkanden beträffar, så lärer väl ingen kunna bestrida, att den ifrågakämda reformen af vårt domstolsväsende är båda önskelig och möjlig. Hvad åter den tredje af de fordrade bestämmelserna angår, eller att representationen eller den del deraf, som fordrar en dylik reform, skall vara skyldig att angifva det sätt, hvarpå reformen skall ske, så anser jag denna fordran vara obillig. Det är, efter min uppfattning, icke någon annan än regeringen, som förmår verkställa de förarbeten, som äro nödvändiga innan ett förslag till någon reorganisation kan framläggas.

Samme ärade representant behagade äfven, såvidt jag rätt uppfattade hans yttrande, benämna den af reservanterne föreslagna åtgärden för en skattevägran. Detta är dock att gifva frågan ett alltför stort namn. Här är nemligen blott fråga om en anslagsvägran, och en sådan har ganska ofta förekommit i denna Kammare, äfven rörande sådana anslag som af Första Kammaren beviljats.

Jag tror äfven, att jag i fråga om mitt första anförande i ämnet blifvit i ett afseende missförstådd af talaren på gotlandsbänken. Det föreföll mig nemligen, som om af hans anförande framgick den uppfattning hos honom, att jag skulle hafva uttryckt något misstroende till den nuvarande Justitie-statsministern, eller att jag skulle hafva framställt någon förebräelse emot honom derför, att han under den korta tid han beklädt sin befattning, icke framlagt något förslag till reform i domstolsväsendet. Jag tror icke att Herrarne skola kunna återfinna något sådant i de ordalag jag begagnade. Mitt yttrande gick endast ut på att visa, huru lång tid vi hafva att sträfvat, för att ernå en sådan reform, utan att komma till något lyckligt resultat; och jag slutade med att uttrycka förhoppning, att den nuvarande Justitie-statsministern både må kunna och vilja genomföra den äskade reformen, helst han numera till sitt biträde erhållit den apparat han sjelf åstundat, det vill säga en lagbyrå.

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Såvida jag rätt uppfattade den siste talarens yttrande, nämnde han, att en talare i hans närhet hade försatt honom i en nervös sinnesstämning, genom att emot reservanterne uttala ett slags hot. Jag begagnar detta såsom en utgångspunkt för att säga, det jag begärt ordet uti denna juridiska och således för mig till en del främmande fråga, endast för att tillkännagifva, att jag för min del anser den af nämnde talare jemte flere andra utskottsledamöter i ämnet afgifna reservation just såsom ett i ganska bestämda ordalag uttaladt hot emot regeringen. Reservanterne säga deri tydligen till regeringens ledamöter: om ni icke skynda er att uträtta den sak, det vill säga här vid detta tillfälle, den reform i rättegångsväsendet, som vi, utan att bestämdt uttala huru den bör blifva beskaffad, vilja hafva uträttad, så skola vi

vägra Eder medel att uppehålla rättskipningens ostörda gång i landet, för att, med hjälp af det derigenom framkallade missnöjet bland de rättsökande, framtvinga den reform som vi önska få utförd. Denna förklaring har jag läst uti den ifrågavarande reservationen, som jag med ledsnad och förundran sett vara undertecknad af så många eljest upplyste och rättssinnade män inom denna Kammare.

Jag hyser den motsatta uppfattningen, att om man vill komma till några verkligen nyttiga reformer i samhället, så sker detta bäst genom förtroende mellan regering och representation och medelst samverkan dem emellan, men icke derigenom att den ene söker att med någon slags tvångsåtgärd inverka på den andra. Då jag derjemte är öfvertygad, att såväl representationen som hvarje enskild samhällsmedlem i sina anspråk på reformer bör bjuda skäl och öfvertygande bevis för sin åsigt om deras nytta och nödvändighet, men ej på annat sätt eller med andra medel söka genomdrifva dem, så har jag begärt ordet för att uttala mig om förkastligheten af reservanternes sätt att nu tillvägagå. Min åsigt är att, om det också finnes anledning säga att det har gått långsamt med åtskilliga behöfliga förändringar i vårt rättsväsende, så är det icke derföre att det på något håll fattats god vilja, utan emedan frågan om en så genomgripande reforms ändamålsenliga utförande i sig sjelf är ganska svår att lösa. Vi hafva sett, att regeringen gått de uttalade önskningarne till mötes och tillsatt komitéer af upplyste och kunnige män för att utarbete förslag i de delar, der en förändring ansetts af nöden, men vi hafva också sett, att de utarbetade förslagen ofta befunnits icke vara fullt nöjaktiga, och att reformarbetet derföre måst börja på nytt igen. Jag tror följaktligen det icke vara skäl att uti ifrågavarande afseende nu försöka något slags tvång, utan att frågan, när den blifvit tillräckligt behandlad och bearbetad, slutligen dock skall lösas i lugn och endrägt på ett för landet lyckligt sätt. Om man emellertid skulle anse lämpligt att använda den af reservanterne föreslagna tvångsmetoden, för att framkalla reformer, så måste man väl dock erkänna, att den begagnade, i det fall som nu är ifråga, icke kan leda till något resultat, ty det vore ju blott innevånarne i en viss del af landet som skulle blifva lidande, om man genom vägran af det för Skånska hofrättens förstärkning behöfliga anslaget försenade rättegångars afgörande derstädes — men något intryck deraf på regeringens eller domstolens ledamöter kan väl icke gerna förväntas. Det har undrats, och med skäl, hvarföre man, för att tilltvinga sig en förändring i rättsväsendet, vändt sig just åt det ifrågavarande hållet, ty icke kan en rubbning i rättskipningens gång inom nämnda hofrätt inverka till en förändring i hela landets rättegångsordning. Man kan visserligen söka en förklaring häraf i det förhållandet, att innevånarne i vår sydligaste provins mer än andra varit vana att få framgång för sina påståenden, och att ett framkalladt missnöje i den landsändan derföre, genom att gifva sig starkare till känna, skulle göra större verkan än på andra håll, men vi hafva nyss hört, att tankarne om åtgärdens lämplighet ibland provinsens representanter åtminstone äro delade — och att icke alla äro belåtna med, att ett sådant försök, till deras orts skada, skall göras.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag bifall till hvad Stats-Utskottet i ämnet föreslagit.

Herr Jöns Pehrsson: Till att börja med vill jag nämna, att då det icke torde vara obekant, att förutom skåningar äfven innevånare i andra provinser, ja till och med stockholmsboar hafva rättegångar vid Hofrätten öfver Skåne och Blekinge, så är det icke af nöden att, för den åtgärd reservanterne här föreslagit, hysa större medömkan med skåningar än andra Sveriges innevånare. Frågan gäller här, huruvida det är absolut nödvändigt eller icke att bevilja det anslag, hvarom nu är fråga. När man nu medgifver, att arbetsordningen vid hofrätterna icke är så väl affattad som den borde vara, och frågan härom varit på tal mer än en gång, så torde det väl icke nu vara för bittida, att Riksdagen bestämdt uttalar sig i saken samt genom sitt beslut i denna fråga visar, att hofrätternas arbetssätt måste genom regeringens försorg undergå någon förändring. Man har sig ju allmänt bekant, att hofrätternas tjänstemän sysselsätta sig med enskilda vinstgifvande uppdrag, och skulle man fråga dylike tjänstemän, huruvida de i sin tjänst arbetade så mycket, som i deras förmåga stode, så tror jag att få af dem skulle utan att rodna kunna jakande besvara denna fråga. Jag tror derföre, att man icke bör bevilja detta anslag, då det är tydligt visadt, att detsamma kunde vara öfverflödigt, blott hofrättstjänstemännen mera arbetade i sitt kall. Det finnes derjemte en anledning att hoppas, att i anseende till den förbättrade ekonomiska ställningen inom landet målens antal vid hofrätterna skola minskas.

En talare på stockholmsbanken framställde det påstående, att ifrågavarande anslag icke skulle förbättra hofrättsledamöternes ställning. Ja! detta kan väl vara sannt, men då kunde anslaget åtminstone tillgodokomma en del landtdomare, hvilka, under det de öfverlemnade sina domsagor att skötas af unga jurister, skulle såsom ledamöter i den nya extra divisionen af hofrätten sitta och döma i saker, som de kanske sjelfve vid underrätten afdömt.

Jag har tagit till ordet i denna fråga icke för att försvara den afgifna reservationen, ty det kunna reservanterne göra sjelfve mycket bättre än jag förmår, utan endast för att påpeka, att det ämne, som vi nu hafva för händer, är ett nytt exempel på svårigheten att få ett en gång beviljadt anslag återtaget.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan samt bifall till den i frågan afgifna reservationen.

Herr Kolmodin: Jag ber om ursäkt, att jag upptager Kammararens tid med att ännu en gång yttra mig i detta ämne, men jag är dertill föranledd af några anmärkningar, som af Stats-Utskottets högt ärade ordförande blifvit riktade mot mitt förra anförande. Med min framställning, af hvad en regering kunde taga sig till gent emot en anslagsvägran, afsåg jag ej att uttala hvad som nödvändigt skulle ske, utan endast hvad som möjligen kunde ske; framställningen var således helt och hållet hypotetisk. Men den grundade sig på en omständighet, som alls icke är någon hypotes utan ett rent faktum, nemligen på reservanternes tydliga uttalande, hvilket gifver tillkänna, att man på det hållet ej anser sig kunna vänta någon synnerligen god vilja hos regeringen att i föreliggande fall gå be-

ständt yttrade önskingar till mötes. Det var således från reservanternes egen ståndpunkt som ett dylikt antagande kunde anses berättigadt.

Herr Grefven anmärkte äfven, att jag skulle alltför mycket hafva utsträckt pretentionerna på Riksdagen, då jag fordrade, att densamma, i fråga om reformer, skulle angifva sättet för deras genomförande. Att man borde hafva visshet om deras önskvärdhet och möjlighet, medgaf Herr Grefven. Men har man verkligen gjort sig reda för en reforms möjlighet, så torde det medgifvas, att man redan så till vida inlåtit sig på sättet för dess genomförande, att man bör kunna angifva dess allmänna drag. Det var detta, jag afsåg med mitt yttrande. Jag ville dermed säga, att Riksdagen i dylika fall borde gifva en anvisning i stort, men alls icke, att den skulle vara förbunden att framkomma med en fullständig organisationsplan.

Den högt ärade talaren nämnde vidare, att jag skulle hafva gifvit ett alltför stort namn åt den sak, som här är i fråga, då jag kallat den "*skattevägran*". Jag har i hela mitt anförande icke använt detta uttryck och vädjar i det fallet till protokollet. *Anslagsvägran* har jag talat om och tror, att detta är ett fullt exakt uttryck. Jag har således ej försökt att genom valet af ord göra saken ett grand större än den är.

Till sist behagade Herr Grefven yttra, att jag missuppfattat hans anförande, då jag påstod, att han skulle hafva uttalat *ett misstroende* till regeringen, i det han ville göra den nuvarande Justitie-ministern ansvarig för all försumlighet i afseende på lagförbättringar under de sednaste 57 åren. Så har jag aldrig tydt detta försök. Jag yttrade helt enkelt, att det innebar *en orättvisa*, och detta tror jag svårligen skall kunna motsägas.

Herr O. B. Olsson: Det fågnar mig mycket, att man här uttalar så mycken medömkan med Skåne, men i det här fallet tror jag man ömkar Skåne mera än af behovet påkallas. I allmänhet, och enligt hvad jag från min hemtrakt förnummit, förspörjes icke någon klagan i berörda afseende. Skulle förhållandet verkligen vara sådant, att arbetet icke verkställes fort nog inom nämnda hofrätt, utan att målen ligga der alltför länge, så torde detta till någon del åtminstone härleda sig derifrån, att arbetsordningen derstädes icke är sådan som den borde vara. Först och främst hafva ledamöterna en ganska lång semester, och dertill kommer äfven, och förnämligast, att de åtaga sig så många enskilda bestyr. Jag inhemtade för några år sedan af Christianstads tidning, att en i nämnda hofrätt anställd ledamot, utom denna sin befattning, hade 17 särskilda uppdrag. Jag vill icke neka, att den ifrågavarande personen egde en ovanlig arbetsförmåga, men när sådant inträffar, att en hofrättsledamot kan åtaga sig 17 andra befattningar, då måste man äfven kunna antaga, att de göromål, som åtfölja hans egentliga tjänst, icke måtte vara så särdeles betungande. De fleste af hofrättens tjenstemän hafva utom sin tjänst särskilda uppdrag, och jag känner en af dem som varit ombudsman i en sparbank, belägen tre mil från den stad der hofrätten är belägen. Min åsigt är, att om en annan och förbättrad arbetsordning för Skånska hofrätten komme till stånd, så skulle äfven förhållandet med göromålen

göromålen derstädes blifva bättre. En talare nämnde, att ifrågavarande anslag icke är någon löneförhöjning för hofrättens tjenstemän. Ja! det är nog sant, men om vi år efter år bevilja anslag till en extra division inom hofrätten, så fruktar jag, att detsamma slutligen kommer att öfvergå till ett ordinarie löneanslag, och derföre, samt på grund af hvad jag i öfrigt anført, yrkar jag nu bifall till reservanternes i ämnet gjorda framställning.

Herr Rundgren: Ehuru den nu förevarande frågan gäller ett temligen obetydligt anslag, har den dock, efter min uppfattning, sin synnerliga vikt. Regeringen har nemligen ådagalagt behovet af fortsatt tillfällig utvidgning af Skånska hofrätten, och från reservanternes sida har detta behof jemväl blifvit erkändt, men likväl hafva de vägrat det för ändamålet begärda anslaget. Då man genomläser den korta reservationen, så finner man, att reservanterne komma i en viss motsägelse mot sig sjelfva i början och i slutet. Det heter nemligen på tredje raden från början, att Utskottet "tvekat" å förevarande nådiga framställning tillstyrka bifall, och redan denna reservanternes tvekan måste väcka en viss förundran, då man i de föregående raderna läser ett erkännande, att den inom nämnda hofrätt ännu qvarstående balansen af civila mål måste verka ett för rättsökande menligt uppehåll i målens afgörande. Mot slutet af sidan läser man emellertid, att, enligt Utskottets tanke, det "ej vore välbetänkt" att fortfarande ställa till Kongl. Maj:ts disposition medel för utvidgning af hofrätten. Således har förenämnda tvekan redan innan reservationens slut öfvergått till full öfvertygelse om att den af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärden ej vore välbetänkt. Då nu dessa båda hvarandra motsägende uttryck förekomma i en så kort reservation som den nu ifrågavarande, är det naturligt att man med stor uppmärksamhet vill fästa sig vid hvad som ligger emellan dessa uttryck, för att utröna hvad som vållat det starka språnget från tvekan till öfvertygelse, och dervid finner man, att reservanterne öfvergått till betraktande af förhållanden, som icke egentligen röra nu förevarande fråga. De vilja nemligen hafva en förändring i arbets- och expeditionssättet vid hofrätterna och hafva således, synes det, sökt ett utanför saken liggande skäl för att komma till det resultat, hvartill de redan från början varit beslutna att komma. Jag hemställer likväl, huruvida, då af Utskottet erkänts, att en större balans af mål finnes inom Skånska hofrätten, det kan vara skäl att straffa folket för regeringens skull, ty det är ju på regeringen, som man skyller de brister, som förefinnas i arbetssättet vid nämnda hofrätt? Jag upprepar ännu en gång: kan det vara skäl att genom en anslagsvägran straffa de rättsökande, hvilka omöjligt kunna rå för, att expeditionssättet vid hofrätten är sådant det är? När det visat sig, att de anslag, som föregående Riksdagar lemnat till afarbetande af balansen vid Svea och Göta hofrätter, åtstadkommit, att de icke vidare behöfva något sådant anslag, kan det då vara skäl att, när balans förefinnes blott i en enda hofrätt, förvägra det anslag, som erfordras, på det äfven denna balans må upphöra. Då först, när jemväl denna balans är slut, är rätta tidpunkten inne att säga, att icke några vidare anslag för dylika ändamål, som det ifrågavarande, komma att lemnas.

På grund af hvad jag anför, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag.

Herr Dufwa: En talare på skånebänken har till granskning upptagit reservanternes motivering och förklarat densamma blottad på alla skäl. Det resonnement, på hvilket han grundade sina anmärkningar, stannade emellertid vid granskningen af det uttryck, som förekommer i början af reservationen, att man *trott sig* finna, att på sednare tider den åsigt blifvit allt mera allmän, att skälet till det ständigt återkommande behovet af extra divisioner vid hofrätterna icke så mycket är att söka i ett ökad antal af tvistemål, som i ett tungt och inveckladt arbets- och expeditionssätt. Och emedan reservanterne här uttalat allenast en tro eller ett antagande, fann han reservationen blottad på skäl. Om talaren hade fullföljt granskningen några rader längre ned, så skulle det icke undfallit hans uppmärksamhet, att reservanterne uttalat, det de ansågo denna åsigt ega fullt stöd i *förhanden varande förhållanden*, och således hafva väl reservanterne anförat skäl för hvad de tillstyrkt. Både denne talare och den som sist hade ordet hafva funnit svårigheter deruti att en viss landsort skulle få lida, äfven om det skedde för att vinna ett godt ändamål för hela landet. Det är ganska beklagligt, jag erkänner det, om ett sådant lidande åsamkas, men jag förstår icke, huru man skall kunna handlägga allmänna frågor och göra en erkänd grundsats gällande, om man skall krypa undan, så snart något enskildt intresse möjligen kan hafva olägenhet af saken. Denna åsigt kan jag icke godkänna, utan anser jag, att om man vill för hela landet vinna ett större mål, måste man anlita de utvägar, som förefinnas, utan undseende för partiela enskilda intressen.

Utaf talaren på skånebänken har blifvit anfördt ett, såsom han syntes anse, gripande exempel på, hvarthän ett afslag skulle kunna leda, i det han omtalade, huruledes en person, som icke af köparen utfick köpeskillingen för sitt sålda hemman, skulle, oaktadt han hade flera tusen riksdaler utom köpeskillingsfordran, nödgats att bo inhyses hos andra i afvaktan på dom från hofrätten. Detta kan visserligen anses mycket hårdt, men nog kan man dock råka ut för värre än att sälja sitt hemman och dessutom hafva några tusen riksdaler öfver. Huru härmed än må förhålla sig blir det endast, som också yttrades, ett speciellt fall, lika speciellt som det förut under öfverläggningen omtalade hofrättsmålet, hvaruti handlingarne fyllde en stor säck. Jag vet nog att under årens lopp dylika mål en eller annan gång förekomma, men säkert är, att om säcken är något så när rymlig, så kan den inrymma några hundra mål lika väl som det omtalade enda.

Den siste talaren fann en motsägelse ligga deruti, att reservanterne till en början uttalat en viss tvekan om hvad som borde göras i anledning af Kongl. Maj:ts framställning, men, sedan de fått framhålla de förhanden varande förhållandena, ansett sig ega ganska goda skäl att afstyrka densamma; han fann särskildt reservationen vara alltför kort, för att man i dess början skulle kunna vara tveksam och vid slutet uttala bestämda och bindande skäl för sin åsigt. Derom vill jag icke tvista: den ene är road af att skrifva långt, den andre kort; kan man med kort an-

förda skäl tillräckligt bevisa sin sats, så vet jag icke hvarföre man skulle vara skyldig att skrifva långt. De skäl, som reservanterne anfört, skulle enligt samme talares åsigt icke kunna anses gällande, derföre att de icke skulle stå i sammanhang med nu förevarande fråga. Frågan derom att vinna en förändring, så att man utan ökad statsutgift ernådde den skyndsamt i lagskipningen, som skäligen kan fordras, skulle alltså icke stå i sammanhang med frågan, huruvida man fortfarande vill gifva anslag för att göra det möjligt att fortsätta den nuvarande ordningen vid hofrätterna. Jag kan för min del ej finna annat än att dessa saker stå med hvarandra i det största sammanhang; ty om man i likhet med reservanterne är öfvertygad, att det öfverklagade onda endast kan afhjelpas genom en förändring i det nuvarande arbetssättet, så lär man icke vinna detta mål genom att ständigt bevilja nya anslag, som endast afse att vidmakthålla just detta arbetssätt, hvars afskaffande man eftersträfvat.

En talare på gotlandsbänken har mot reservanternes mening framställt den anmärkning, att representationen icke i detta fall lämpligen skulle kunna vägra ett anslag i syfte att vinna en nyttig förändring, emedan man icke på förhand gifvit regeringen någon avis om hvad representationen önskade; det finnes icke, säger han, något föregående beslut, hvarigenom regeringen fått underrättelse om de nu anmärkta missförhållandena, och först sedan detta skett, skulle det vara tillständigt för representationen att vägra anslag. Detta förefaller mig vara en ganska besynnerlig lära. Den omständigheten att hofrätterna äro öfverhopade med göromål, hvilket oupphörligt ger anledning till begärandet af extra anslag — detta skulle icke utgöra någon avis åt regeringen, att i lagskipningen ett missförhållande eger rum, som bör afhjelpas, utan representationen bör först underrätta regeringen om, att detta verkligen *är* ett missförhållande, hvilket regeringen bör afhjelpa. Mig synes, som denna fordran på representationen går väl långt; det är samnerligen att beivra sig väl mycket om att befria regeringen från hvad man ansett vara just dess åligganden, nemligen att utan vidare påstötningar med uppmärksamhet följa ställningar och förhållanden inom landet och verka för afhjelpande, icke fortfarande, af befintliga missförhållanden. Jag kan alltså för min del icke godkänna den åsigten, att det icke skulle vara tillbörligt att vägra ett anslag, som ginge ut på att befordra fortvaron af missförhållanden, dem man allvarligt önskar afskaffade, derföre att representationen icke gifvit regeringen avis om att sådana missförhållanden verkligen finnas. Det vill synas mig, att regeringen haft tillräckliga anledningar i detta fall att vidtaga andra åtgärder än åskandet af förnyade anslag.

På dessa och andra under öfverläggningen uttalade skäl hemställer jag, om icke reservanterne haft välgrundade skäl för sin mening och anhåller, att denna måtte af Kammaren godkännas.

Herr Key: Då jag hörde min ärade vän på gotlandsbänken uttala sig till förmån för Kongl. Maj:ts proposition, kunde jag verkligen icke finna annat, än att man på ministerbänken hade skäl att tänka: Gud bevare oss för våra vänner! Han yttrade visserligen, att han fann sig uppkallad att taga till ordet, emedan "noblesse oblige"; men jag tror verkligen icke, att regeringen oakadt all vältalighet och nobless i försva-

ret finner sig mycket obligerad af det sätt hvarpå hon försvarades; jag tror icke att hon bör känna sig mycket tacksam för talet om att 57 års samlade vredesskålar icke på en gång böra stjälpas ut öfver den nuvarande Justitie-statsministerns hufvud; jag tror icke, att man skall finna sig obligerad deröfver, säger jag, emedan denna hjälpsamhet onekligen har vållat, att någonting i dag dock har spilt ut af dessa annars — åtminstone i det förevarande ämnet — obekanta vredesskålar, och hvilket eljest icke torde hafva blifvit händelsen. Frågan har verkligen icke så stora dimensioner, som man nu tyckes tro att reservanterne vilja gifva den; det är sak samma, som så många gånger förut. Det är nemligen så, att man icke anser de begärda medlen medföra ändamålet, och därför afslår man dem. Så mycket heldre hafva reservanterne ansett sig befogade att göra detta, som de påpekat att medel redan förefinnas till Kongl. Maj:ts disposition för aflönande af en extra division vid Hofrätten öfver Skåne och Blekinge under innevarande år och hvarigenom, såsom hittills, en "väsändtlig minskning af dess nuvarande balans bör kunna åstadkommas".

För min del får jag tillstyrka bifall till reservanternes yrkande och afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Åstrand: Från den höga patos, hvartill diskussionen genom den siste talaren kommit, ber jag att få återföra densamma till sakens enkla, ursprungliga beskaffenhet. Här är endast fråga derom, huruvida det är möjligt för rättsökande inom vissa delar af landet att få sina mål på kort tid afgjorda, åtminstone så snabbt, att icke genom tidsatdräkten den vinnande parten i sjelfva verket må blifva den tappande. Det har blifvit sagdt utaf den siste talaren på stockholmsbänken, att när det gäller en stor rättsgrundsats, så bör man icke hysa tvekan med afseende på medlen för att genomdrifva densamma.

Om frågan rörer hela riket, så har man icke att säga så mycket derom som nu, då den endast gäller en viss del af riket. En talare på skånebänken har sagt, att man kunde motse, att under 1873 skulle målen vid hofrätterna icke komma att uppgå till ett så stort antal som förr, efter den goda skörden man haft. Jag gläder mig öfver det profetiska i denna förutsägelse, då det egentligen härvid gäller den skörd vi i år komma att inhösta, men i den provins, för hvilken jag, såsom representant, här intager plats, äro utsigterna för den blifvande skörden åtminstone långt ifrån lofvande, att man derutaf skulle kunna draga den slutsats, att målens, eller egentligen brottmålen, antal, hvilka i viss mån bestämmas af skördarne, ej skulle komma att uppgå under år 1874. Vidare har en annan talare på skånebänken sagt, att han, efter hvad enskildt blifvit honom meddeladt af skånska representanter, icke trodde att det på minsta sätt skulle skada att indraga dessa 10,000 R:dr, men han förklarade sig dock icke ega någon erfarenhet i ämnet. Det är mycket lätt att på detta sätt yttra sig härom, då man icke sjelf erfarit någon olägenhet af de bestående förhållandena. Men en annan talare från samma provins, som hade erfarenhet af, huru länge en rättsökande kan få vänta, hyste en alldeles motsatt uppfattning, och jag anser, att ett vitsord af den, som eger erfarenhet i en sak, bör gälla högre än af den, som saknar

densamma. Jag, för min del, skulle icke vilja bidraga till de olägenheter, som skulle drabba alla dem, som på detta sätt såge sina mål onödigt fördröjda uti ifrågavarande instans, hvarföre jag också kommer att rösta för bifall till Stats-Uskottets förslag.

Herr Ola Jönsson: Herr Talman! Mine Herrar! Jag skulle icke begärt ordet efter den långa diskussion, som blifvit förd, om jag icke funnit, att man vill gifva frågan det utseendet, som om man funne anslaget nödvändigt, men måste vägra det för att derigenom befordra en genomgripande domstols-omorganisation. Jag tror, att en sådan uppfattning är fullkomligt oriktig. För en eller annan riksdag sedan tillät jag mig yrka indragning af samma anslag, emedan jag då af samma anledning som nu ansåg det obehöfligt.

Det är ett faktum, att de balanserade målens antal betydligt nedgått, och Herr Justie-statsministern har nyss förklarat sig vara öfvertygad, att, om så fortfore, skulle balansen snart försvinna. Detta är också min tro. Åtskilliga samverkande omständigheter torde finnas dertill, att rättegångarnas antal blir allt mindre och mindre, och jag tror, att skåningarne liksom andra förståndiga människor snart nog skola finna sin fördel vid att så litet som möjligt besvära domstolarne. Alltså är, enligt min uppfattning, ett anslag icke af synnerlig vikt just för skånska allmogen; jag är tvärtom öfvertygad om, att om man anställde en omröstning i Skåne, skulle flertalet visa sig ega samma åsigt som jag. En talare har visserligen framdragit några exempel, som skulle vara mycket slående; men jag ber att få erinra med afseende på den omnämnde säljaren, som så länge fick gå såsom inhyreshjon i afvaktan på processens utgång, att om en person säljer ett hemman och har köpeskilling att vänta, så kan han lätt få kredit; nöden torde då icke blifva så ofantligt stor under den mer eller mindre långa tid han får afvakta ett utslag. Jag upprepar, att i frågavarande sak icke har det ringaste att göra med en blifvande domstolsorganisation, hvarföre jag röstar för bifall till reservanternes uttalade mening.

Herr Carl Ifvarsson: Till hvad jag förut anført vill jag endast tillägga, att allmogen i Skåne borde kunna vara mycket bättre belåten, om hofrättens ordinarie ledamöter skötte sina embetsåligganden, än om de sysselsätta sig med andra uppdrag, medan unga, oerfarna jurister adjungeras för hofrättsgöromålen. Jag anser, att dessa yngre jurister heldre kunde sysselsättas med de göromål, som de ordinarie ledamöterne uträtta utom hofrätten. Således kan jag icke finna annat, än att isynnerhet för skånska allmogen det är snarare en fördel än en nackdel att afslå det begärda anslaget.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: En talare på stockholmsbänken har klandrat mitt sätt att granska reservanternes anförande. Jag hade nemligen, efter hans påstående, icke läst, att reservanterne hänvisat till de för handen varande förhållandena; jag har dock verkligen läst så långt. De förhållanden, reservanterne omtalat, nemligen ett tungt och inveckladt arbets- och expeditionssätt, omnämnde jag, men jag glömde de för handen varande förhållandena. Ett tungt arbets- och expeditionssätt förefinnes

emellertid lika mycket inom de öfriga hofrätterna som inom den skånska; de hafva alla, så vidt jag vet, samma arbetsordning, och om denna arbetsordning icke vållat olägenheter i Svea och Göta hofrätt, så måste det vara andra förhållanden, som åstadkommit de öfverklagade olägenheterna i Hofrätten öfver Skåne och Blekinge. En annan talare har anfört några uttryck, som jag i sanningsenlighetens intresse nödgas bemöta. Han sade nemligen, att klagan hvarken vore behöflig eller allmän, och att göromålen ingalunda vore större, än att de lätt kunde medhinnas; hvarjemte han anmärkte, att åtskilliga af Skånes öfriga representanter yttrat det-samma för honom, hvarföre min uppfattning med afseende på långsamheten i vårt rättegångsväsen skulle vara oriktig. Likväl erkände han sig, i likhet med en annan talare, icke ega närmare kännedom om dessa förhållanden, och då bör hans uppfattning icke kunna hafva synnerligt mycket att betyda; ty den som saknar kännedom om en sak kan väl icke gerna göra sig en klar och redig uppfattning af samma sak.

Den talare på stockholmsbänken, som jag nyss omnämnde, yttrade, att det icke gick någon stor nöd åt en person, som vid rättegångens slut ändå hade några tusen R:dr öfver. Om talaren skulle komma i sådant predikament, månne det då icke skulle kännas ganska tungt att under så lång väntan gå och såsom inhysesshjon förskaffa sig sin föda; — talaren bor dock i Stockholm, men på landet är det icke så lätt att föda sig och sin familj; — månne då icke samme talare skulle vara rätt angelägen om, att hofrätten ginge litet fortare tillväga, så att han snart kunde komma i besittning af sina penningar. En annan talare från Malmöhus län har sagt, att den ifrågavarande personen lätt kunde få kredit; men det är sannerligen icke alltid så lätt att få lån, det är stundom svårt nog till och med för personer i bättre ekonomisk ställning. Den talare, som sist hade ordet, trodde det vara bättre för de rättsökande i Skåne, om de ordinarie ledamöterna i domstolen skötte sina åligganden i stället för att öfverlemna dem åt unga oerfarna jurister. Jag tror detsamma; äfven jag anser, att äldre erfarne domare äro att föredraga; men utaf tvänue onda ting bör man välja det minst onda, och jag anser det vara bättre att målen blifva snart afgjorda, än att de på obestämd tid uppskjutas.

Stats-Utskottets ärade ordförande beräknade, att med samma arbetskraft vid detta års slut omkring 500 mål ändock skulle återstå att balanseras till 1873. Är detta riktigt, så vill jag hemställa, huruvida det kan vara en angenäm ställning för landsorten, att 500 mål skola öfverföras på balans från det ena året till det andra, och om detta skall kunna leda till, att balansen någonsin tager slut. Jag tror det näppeligen.

En talare har yttrat, att om vi ständigt anslå medel till extra divisioner, så skall det snart föra derhän, att anslag komma att begäras till ytterligare ordinarie divisioner. Jag tror tvärtom, att om det i denna hofrätt hvarje år visar sig balans, så blifver följdén den nämnda, men om vi anslå medel, så att förhållandena der såväl som i andra hofrätter blifva normala, så skall det snart visa sig, att nya ordinarie divisioner blifva öfverflödiga. Jag anser, att hur man vänder sig, så måste man anslå dessa medel, ty det är icke alltid att hushålla då man sparar, och ofta kan den yttersta sparsamhet vara den största misshushållning.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats såväl bifall till Utskottets hemställan som afslag derå. Propositioner framställdes enligt dessa yrkanden, och ja förklarades öfvervägande för bifall till Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd, och i anledning deraf följande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i sjette punkten af dess utlåtande N:o 6,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, funnit sig icke böra bifalla det af Kongl. Maj:t äskade anslag till bestridande af kostnaden för hofrätternas förstärkande med extra divisioner.

Omröstningen visade 61 ja mot 113 nej, hvadan Utskottets hemställan blifvit afslagen.

Punkten 7.

Herr Kallstenius: En gammal regel säger väl, "att det icke lönar mödan att tala om den snön, som föll i fjor"; och ehuru väl jag icke ämnar komma till något annat slut, än det, hvartill Stats-Utskottet kommit, anhåller jag dock att för några ögonblick få uppehålla Kammarerna vid denna fråga.

Sjelfva saken torde vara uti Kammarernas minne; den nu begärda summan är endast en fortsättning af det anslag, som beviljades vid det sista lagtima riksmötet. De flesta af Kammarernas ledamöter torde således erinra sig frågans behandling vid nämnda riksdag, och huru Stats-Utskottet i sitt memorial N:o 11 då tillstyrkte det, i en Kongl. Maj:ts proposition derom, ifrågasatta anslaget, till ordnande af ett straffarbetsfängelse för fångar af mankön inom det så kallade Nya varfvet i Göteborg. Jag hade tillåtit mig att mot detta Stats-Utskottets beslut reservera mig, och vid ämnets behandling i Kammarerna erhöi frågan följande utgång. I denna Kammareröstade 64 ledamöter med mig för rent afslag å sagda Kongl. Maj:ts proposition, och uti Medkammarerna voro 49 mot och 46 för återremiss till Stats-Utskottet, i ändamål att erhålla en bättre utredning af frågan. Det är egentligen för att afbördas mig en hönörsskuld till desse ledamöter af båda Kammarerna, hvilka, på sätt jag nu nämnt, direkte eller indirekte, biträdde min mening, som jag nu går att yttra några ord.

Såsom man torde erinra sig, stödde jag det resultat, till hvilket jag i min reservation kommit, på det förhållande, att det fångantal, som är afsedt att inhysas i fängelserna i Carlskrona, å Långholmen och i Malmö, samt numera äfven i fängelset å Göteborgs varf, icke — såsom då uppgafs — det sista året ökat, utan tvärtom minskats, hvarremot under de föregående åren ökningen varit rätt betydlig, och jag ansåg det vara antagligt, att antalet under de närmast följande åren skulle ytterligare nedgå. De sifferuppgifter, jag då bifogade, och här uti Kammarerna förfullständigade, visade riktigheten af min sats, ehuru den då gendrefs af åtskillige talare. Sedan vi numera fått Fångvårdsstyrelsens berättelse för

år 1870, kunna vi lätt inhemta, hurudana förhållandena verkligen då voro, ty vid förra riksdagen var det icke så lätt att komma till en sannt noggrann utredning af denna sak, och det är i allmänhet svårt för den enskilde att åstadkomma alldeles tillförlitliga sifferuppgifter, aldrast då, såsom här var fallet, motståndarne begagnade alla möjliga medel för att intrassla i stället för att utreda frågan; sålunda togos t. ex. af ett par talare, en i hvardera Kammaren, icke blott män, utan äfven kvinnor med i beräkningen, oaktadt dessa sednare alls icke få intagas uti ifrågavarande fängelser; derigenom vunno visserligen desse talare sin afsigt, nemligen att få mycket högre och med mina olika siffror, hvarigenom de sednare skulle blifva tvifvelaktiga, men utredd blef icke frågan. Hade man deremot hållit sig till straffångar och försvarslösa arbetsångar af mankön, så hade förhållandet gestaltat sig så som jag uppgifvit. Af nämnda årsberättelse kan nemligen inhemtas, att vid 1869 års slut utgjorde antalet straff- och arbetsångar på viss tid 1,839 man i gemensamhetsfängelse och 1,065 i cell, tillsammans 2,904; år 1870 var antalet 1,696 fångar i gemensamt fängelse och 898 i cell, tillsammans 2,594. Detta gör således en minskning för året af 310 man, en i sanning icke obetydlig minskning. Minskningen på alla, listidsångar inberäknade, utgjorde samma år 406 man; försvarslösa i häkte inmanade voro för år 1869 4,585 man, för år 1870 åter 3,884, hvilket visar en minskning af 701 man. Fångar, som af brist på försvar verkligen hållits till allmänt arbete, utgjorde år 1869: dömde 749 man, frivillige 562 man, summa 1,311 man; år 1870: dömde 663 man, frivillige 350, summa 1,013; således en minskning af 298 man. Hela antalet sådana fångar, af män och kvinnor, var år 1869 1,531 och år 1870 1,226, följaktligen en minskning af 315 personer. Sammanställer man nu minskningen af straffarbetsångar och försvarslöse af mankön, eller, med ett ord, minskningen af alla sådana fångar, för hvilka nyss angifna fångelser uteslutande äro afsedda, vid 1870 års slut emot hvad deras antal var året förut, så blir resultatet:

minskning af straff-fångar 310 man och
af försvarslöse 298 man,
eller tillsammans 608 man.

Hela antalet straffarbetsångar, kvinnor inberäknade, hade, såsom jag nyss haft äran nämna, vid samma tid eller 1870 års slut minskats med 406 personer; när dertill lägges minskningen i de försvarslöses antal, 315 personer, så uppstår en totalminskning af dylika fångar stor 721 personer. Häraf bör alltså tydligen framgå, att den tillförene, och vid tiden för uppkomsten hos Kongl. Fångvårdsstyrelsen af detta fängelseförslag, rätt bekymmersamma tillökningen i fångantalet i väsendtlig grad, då detta förslag under förra året af Riksdagen pröfvades, var stadd på återgång, och man har för närvarande ingen anledning att betvifla, det ju dessa fångars antal, såsom jag ock då redan yttrade, kommer att fortfarande än ytterligare minskas. Ett af de hufvudsakligaste skälen för inrättandet af detta fängelse vid Nya varfvet i Göteborg var den genom branden i malmöfängelset förorsakade bristen på utrymme för dessa fångar. Jag har här i min hand en från Kongl. Fångvårdsstyrelsens kansli erhållen officiel uppgift öfver ifrågavarande fångars antal, såväl vid nämnda olyckstillfälle som vid slutet af år 1870, hvaraf framgår, att,

oaktadt den af Kongl. Fångvårdsstyrelsen, i dess underdåniga memorial om detta nu ifrågavarande nya fängelse, och under diskussionen här sistlidet är så bjert framhållna stora svårigheten att kunna efter malmöbranden inhysa dessa fångar, man icke behöft att i detta nya göteborgsfängelse, som då redan var för det extra anslag å 13,200 R:dr, som år 1839 lemnades, färdigt för 300 fångar, placera 141 man straffångar och 12 man försvarslöse. Dessutom har jag mig särskildt bekant, att denna "svårighet" icke var så stor, och specielt minnes jag, att Carlstads fängelse, som önskat att få ett större antal fångar, icke kunde få flere än 30; det finnes nemligen ej flere att tillgå.

Under sådana omständigheter torde jag haft skäl till de påståenden, jag gjort. Förhållandena äro numera långt ifrån desamma, som då Kongl. Fångvårdsstyrelsen år 1869 ingick till Kongl. Maj:t med anhållan om, att Nya varivet vid Göteborg måtte få apteras till straffarbetsfängelse, och då den till detta begärde det ifrågavarande anslaget. Jag beklagar, att detta anslag någonsin beviljades, ty oaktadt dessa nu förändrade förhållanden, är det väl knappast möjligt att nu deri göra någon ändring, men jag hoppas, att hvad jag nu anfört skall lugna mina dåvarande anhängare för att de icke då gäfvos sina röster för en oriktig sak; sjelf kommer jag nog länge att förebrå mig, det jag då måhända spände bågen nog högt och icke, heldre än på rent afslag, yrkade på återremiss, som kanske lättare vunnits och med den måhända hela saken, men jag förlitade mig nog mycket på denna Kammares välkända benägenhet för sparsamhet, helst då det gäller frågor, som synas vara icke fullt utredda, eller då det gäller ändamål, om hvilkas behöflighet tvifvel kan förefinnas.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölles.

Den vid utlåtandet fogade *tubell* godkändes, under förbehåll om iakttagande af de ändringar deri, hvilka blefve en följd af Kammaresens nu fattade beslut.

§ 7.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

Härvid afgåfvos yttranden af

Friherre Åkerhielm, som anförde: Efter den sakrika, jag vågar säga det, *långa* och, jag hoppas det, uttömmande diskussion, som blifvit förd rörande anslaget af 10,000 R:dr till hofrätternas förstärkande med extra divisioner, är det icke alldeles utan oro, som jag vågar utbedja mig att för några ögonblick få upptaga Kammaresens tid; men då här endast är fråga om ett obetydligt anslagsbelopp af 3,400 R:dr, och då det gäller den hufvudtitel, som med den lägsta siffran tynger på statsbudgeten, och hvars utgifter för en nation som vördar sina minnen och älskar sin nationalitet väl icke äro helt och hållet förspilda, så vill jag, under förhoppning

att nu ej för stora anspråk ställas på sakrika, vidlyftiga och uttömmande anföranden. något närmare fästa mig vid hvad Stats-Utskottet föreslagit, helst jag icke kan obetingadt godkänna dess förslag. Visserligen gifver jag Utskottet i så måtto rätt, att Utskottet i strid med Kongl. Maj:ts proposition vidhållit sista Riksdagens beslut, eller att utaf det äskade anslaget upptaga ett belopp af 40,800 R:dr såsom tillfälligt anslag till öfvergående utgifter. Det hade, i min tanke, varit önskligt, att Kongl. Maj:t, redan vid detta riksmöte, gått sistlidne Riksdags uttalade önskningsar till mötes, men jag hyser den förhoppning, att man hädanefter icke skall behöfva framkomma med något förslag om nedprutningar af på tillfällig stat öfverförda summor, emedan man ej saknar anledning förmoda, att Kongl. Maj:t, om Riksdagen blott ännu en gång vidhåller sitt förra beslut, i sinom tid nog läser taga i öfvervägande, *om* och *hvilka* indragningar kunna göras. En sådan indragning dessutom, som Stats-Utskottet föreslagit, eller den af 3,400 R:dr såsom lön åt en militär-attaché i Paris, kan jag icke obetingadt bifalla. För det första kan jag icke förstå, hvarföre Utskottet fäst sig endast vid *en* af de löner som användts åt *militäre* attachéer. Det torde icke inom Utskottet hafva saknats den som kunnat upplysa om, att sådana löner funnits och väl ännu finnas vid flera beskickningar än den i Paris; särskildt ber jag få erinra derom, att Kongl. Maj:t vid 1856 års riksdag under tredje hufvudtiteln begärde ett anslag af 4,800 R:dr till en attaché i Petersburg. Det hette visserligen då, att han skulle vara en politisk tjensteman, som skulle bildas för den diplomatiska banan, men denna plats besattes snart der- efter med en framstående militär, som nu är Sveriges-Norges minister i nämnda stad. Likaledes anställdes utom de i Paris och Petersburg äfven en militär-attaché i Wien, och sedan posten i Petersburg lemnats obeklädd, har, om jag ej misstager mig allt för mycket, en militärperson alternativt varit anställd vid beskickningarne i Bruxelles och London. Jag kan icke inse annat, än att Stats-Utskottet följdriktigt bort föreslå indragning af de tvänne således befintliga attaché-lönerna, under förutsättning af det fall, att de af Kongl. Maj:t begärda anslagen till militär-attachéer på fjerde hufvudtiteln skulle af Riksdagen beviljas. Dels är likväl detta ännu ovisst, dels anser jag för min del rättast, att löner till militär-attachéer fortfarande måtte uppföras å tredje hufvudtiteln, och icke öfverflyttas till den fjerde eller någon annan. De förenade rikena, Sverige och Norge, äro i Europa kända såsom ett statsbegrepp, deras representation i utlandet är gemensam, likasom och deras uppträdande derstädes; anslagen till kostnaderna för dessa ändamål äro derföre äfven gemensamma. Övergifver man denna grund, hvilket sker om en å annan hufvudtitel än den tredje lönad och alltså uteslutande svensk tjensteman anställes vid någon beskickning, så kommer denne till beskickningspersonalen och de utländska myndigheterna i ett egendomligt förhållande; och vidare emotser jag att norr- männen nog torde komma att följa exemplet och kanhända till och med från Indre Departementet tillsända våra beskickningar uteslutande norske embetsmän, lydande ensamt norska auktoriteter och norsk lag. Sålunda blefve ju de unionela förhållandena förryckta, och jag vill ej hafva varit med om att rubba den unionela representationen eller lossa på det nog svaga bandet emellan de förenade rikena.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att tredje hufvudtitelns anslag bör oförändradt bibehållas, dock att deraf 40,800 R:dr ånyo uppföras på extra stat, hvilken, enligt min åsigt, icke nu bör minskas; och jag får därför föreslå, att i Stats-Utskottets hemställan siffran 37,400 R:dr måtte förändras till 40,800 R:dr, samt att sista eftersatsen "efter afdrag af Sveriges andel i arvodet till en militär-attaché i Paris" måtte ur betänkandet utgå, och anhåller jag vördsamt hos herr Talman om proposition i detta syfte.

Herr Hedin: Herr Talman! Efter några timmars debatt om ändamålet för några småanslag på andra hufvudtiteln, torde det ej kunna anses otjenligt att kasta åtminstone en blick på ändamålen för de anslag, som utgå under den tredje. Hvad regeringen låter komma till allmän kunskap rörande vår diplomatis verksamhet är, som bekant, ej mycket. Kanske kommer det sig deraf att, som ordspråket säger, der intet finnes att taga, har kejsaren förlorat sin rätt. Ännu 1869 vitsordade både trontalet och berättelsen om hvad i rikets styrelse sig tilldragit det vänskapliga förhållandet till främmande makter, och 1870 förekom åtminstone i sistnämnda dokument en dylik fras, men 1871 och 1872 befinnes den hafva försvunnit ur både trontalet och berättelsen. Om detta blott är en händelse, eller äfven en tanke, kan den oinvidge icke veta, men i hvarje fall är förlusten lindrig. Hvad eljest Kongl. Maj:t denna gång meddelat om vår utrikes politik inskränker sig till uppräknande af fyra med främmande makter slutna öfverenskommelser, på hvilka det kan vara skäl att kasta en blick. Främst nämnes traktaten med Japan. I afseende derpå skall jag tillåta mig att erinra att, sedan Förenta Staterna 1854 genomdrifvit den berömda traktaten i Jokohama, åtminstone följande makter före Sverige utverkat handels- och sjöfartstraktater med Japan, nemligen: Holland, England, Frankrike, Ryssland, Portugal, Preussen och tyska tullföreningen, Schweiz och slutligen, nära ett par år före de förenade rikena, äfven Danmark. Vi se således att, utom de stora nationerna, äfven flere europeiska småstater förekommit oss. De östeuropeiska vattnen äro ett viktigt täffingsfält för de sjöfarande nationerna, och den senkommande har dess svårare att få plats, ju flere och ju fördelaktigare kända de äro, som förekommit honom. Tillträde till Japans hamnar är, om ej annat, åtminstone ett oombärligt villkor för förmånlig fraktfart i dessa vatten, och det är därför ej utan skäl de förenade rikenas affärsverld länge önskat se dessa hamnar öppnade för Sveriges och Norges fartyg. Man torde erinra sig, med hvilket intresse danska regeringens förslag 1859 om en svensk-norsk dansk expedition omfattades, särdeles i Norge, der börskomitéerna uttalade sig därför och äfven regeringen i de beräknade kostnaderna, 600,000 R:dr, ej fann skäl till betänkligheter. Det har blifvit sagdt, att frågan då strandade på svensk etikettshänsyn. Hafva vi nu fått vänta länge, så har i stället priset blifvit billigt, såsom synes af Utrikes-departementets väkenskaper för år 1869, hvilka jag med mycket uppmärksamhet studerat, der kostnaden för en briljanterad plaque åt holländske ministerresidenten, som afslutat traktaten, och för öfriga presenter uppföres med 8.406 R:dr, 6 öre. Det kan tilläggas, att den nu omsider valda utvägen, att uppdraga underhandlingen åt en annan makts agent, flera gånger varit af pressen rekommenderad, sedan 1859 års förslag strandat. Schweiz hade för öfrigt

föregått med ett märkligt exempel, hur litet nödvändig i dylika fall den granna diplomatiska ståten är. Den man, en viss hr Lindau, som inledde Schweiz' förbindelser med Japan, har visserligen sedermera blifvit schweizisk konsul i Nagasaki, men var då rätt och slätt agent för urmakareföreningen i Genève. Det är nästan fasligt, men det är så, ty tiden är ond och republiken Schweiz ett, minst sagdt, betänkligt samhälle.

Närmast i ordningen kommer i Kongl. Maj:ts berättelse konventionen med Förenta Staterna om utflyttade personers nationalitet. Härom må anmärkas, att denna akt af vår diplomatis verksamhet varit af en särdeles lätt och enkel natur, alldenstund mönstret därför redan var gifvet i de öfverenskommelser, som förut, på initiativ af Förenta Staterna, ingåtts mellan dem och flera makter, deribland främst konventionen med Nordtyskland af 22 Februari 1868.

Derefter följer den spanska handelstraktaten, som enligt sakkunniges omdöme ej saknar en viss betydelse. Den blef offentliggjord med en senfärdighet, som ej vittnar fördelaktigt om departementets energi. Ratificerad i Madrid den 30 Juli 1871, blef den synlig först i N:o 46 af Svensk författningssamling, som utgafs den 18 September.

Till slut nämnes i berättelsen deklarationen om sjöfartsförbindelserna med Danmark. Visserligen heter det i denna deklaration, att under-tecknarne, hrr Beckfriis och Rosenörn-Lehn, "kommit öfverens om och sammanfattat dess bestämmelser"; men hela världen vet, att detta är blott ett talesätt, att denna och dylika öfverenskommelser uppgöras af sakkunnige, hvarefter för diplomationen återstår, att så säga, ett högre renskrifningsbestyr.

Detta är hvad Kongl. Maj:t haft att meddela om vår diplomatis verksamhet. Härtill kan dock ytterligare läggas, att Utrikesdepartementet i slutet af förlidet år utgifvit ett häfte "Berättelser från Kongl. Maj:ts beskickningar och konsulater om Sveriges och Norges sjöfart år 1870". Med allt erkännande af denna åtgärds syfte, må det vara tillåtet att uttala ett af flere än mig hyst tvifvel, huruvida en så sen publikation kan lända till ett gagn, motsvarande kostnaderna, och en förmodan, att ett omedelbart offentliggörande genom tidningarne af inkommande, viktigare rapporter vore mera ändamålsenligt.

Af dessa data, de enda tillgängliga, torde man svårigen kunna få det intrycket, att det är skäl att orubbad bibehålla hela vår stora diplomatiska lyx, eller att sista Riksdagens beslut var förhastadt. Herr Utrikesministern har emellertid hyst en annan mening. Om det oväntade förfarandet från regeringens sida, att ej fästa något afseende vid nämnda beslut, har jag redan förut yttrat mig och skall därför ej vidare uppehålla mig härvid. Deremot är ett yttrande i förre utrikesministerns anförande till statsrådsprotokollet — ett yttrande, som synes innebära sjelfva hufvudgrunden för Hans Kongl. Maj:t gifna råd att lemna Riksdagens beslut å sido, ett yttrande som väl får anses gilladt såväl af hans kolleger som af nuvarande utrikesministern — af den egendomliga beskaffenhet, att det ej bör med tystnad förbigås. Förre utrikesministern säger, att ett af skälen för den å 1856—1858 årens riksdag beviljade förhöjning i anslagen å tredje hufvudtiteln, nemligen de förenade rikenas då vunna mera betydande politiska ställning, "väl icke kunde anses hafva numera upphört att ega sin giltighet, enär de förenade rikenas maktställning fortfarande vore

densamma, som vid tiden för ifrågararande riksdag". Orden stå der verkligen, och öfrige närvarande statsrådsledamöter hafva instämt i utrikesministerns, till en del på sådan inbillningsgrund fotade förslag. För att hysa en sådan tro, bör man hafva fullständigt glömt bort, hvad sedan tio år sig tilldragit i Europa, och som, äfven om vi sjelfve ingenting försummat till vår maktställnings upprätthållande, ändock skulle med nära nog naturnödvändighet hafva förändrat, det är förringat densamma. Man måste, med en sådan tro, hafva glömt, att vår närmaste granne blifvit plundrad, utan att vi dervid kunde mer än åstadkomma en parodi på hvad vi gjorde 1848; att det handlingssvaga Tyska Förbundet lemnat rum för en jättelik militärmonarki; att Frankrike, vår gamle allierade, slagits till marken; att England hunnit skudda af sig hvarje skynt af de sista traditionerna från Canning's dagar; att den gamla folkrätten, traktaternas rätt, är rubbad i sina grundvalar, och att, om traktater ännu ingås, de synas komma till blott för att visa, med hvilken lätthet de sönderhuggas af de skarpslipade svärd. Är det förstånd i, att vi vilja anse vår maktställning lika betydande nu, som under åren närmast efter orientaliska krigets slut, före de förändringar, som egde rum 1864, 1866, 1870? Hur skall man då förklara, att de förenade rikenas utrikesminister den 10 Juni 1864 kunde uttala, att vår belägenhet redan då var nästan lika förfärlig som Danmarks? Och om vår maktställning nu är lika god som 1858, blir icke då regeringens i min tanke prisvärda ifver att ombilda och utveckla vårt försvar — jag vill icke säga meningslös, men — temligen opåkallad? Det kan näppeligen vara nyttigt att söka nära den inbillningen hos vårt folk, att dess maktställning är orubbad; och det synes mig ej vara rätt att med sådana förebäranden söka rädda det häfdvunna slöseri, som är bofast under tredje hufvudtiteln.

Med dessa kortfattade påminnelser har jag velat inleda min anhållan om bifall till Stats-Utskottets utlåtande. Jag förbiser ej, att de af den ärade föregående talaren gjorda anmärkningar ega sin vikt, men tror likväl, att det för närvarande är bäst att bifalla den ändring, Utskottet vidtagit i min motion. Medan jag har ordet, anhåller jag emellertid att få begagna detta tillfälle, för att anföra några data och betraktelser rörande vårt konsulatväsende samt underställa dem Herr Utrikesministerns välvilliga, upplysta och patriotiska pröfning, helst som jag antager, att, vidkommande dessa angelägenheter, hans händer ej ännu kunna vara bundna af några vigtigare, på hans föredragning fattade beslut eller eljest af några hans egna antecedentia.

Jag befarar ej att blifva motsagd, om jag påstår, att, enligt den allmänna meningen inom de förenade rikenas affärsverld, vårt konsulatväsende befinner sig i ett mycket otillfredsställande skick. Klagomålen från de sjöfarande äro bittra och visst ej sällsporda, och i betraktande af deras beskaffenhet — jag vet knappt något exempel, att de blifvit vederlagda — kan man ej mycket undra på den åsigt, som ofta nog höres, att en stor del af våra konsulat ej medför någon nytta, utan blott betungar sjöfarten med en dryg afgift. Visserligen såg det så ut på 1860-talet, som skulle vederbörande hafva kommit till insigt, att vårt konsulatväsendes brister tariffade grundlig bot; men det stannade vid en ansats. Det torde ej vara ur vägen att påminna sig historien härom: den är, om ej däjelig att höra,

dock god att få förstånd af. Sedan den sorgligt ryktbara episod af stor politik, hvilken började redan hösten 1858, om den ock vanligen dateras från det första talet om "nordliga Europas heligaste intressen" i Maj 1860, och hvilken slöt med den sjelfförintelse-förklaring af 1864, som förut omnämnts — sedan, säger jag, denna episod var bragt till ända, och då det, vid djupt sjunken kurs, ej längre var värdt att fortsätta emissionen af diplomatiska papper från svensk-norska kabinettet, tycktes de förenade rikenas dåvarande utrikesminister vilja rikta sin uppmärksamhet på konsulatförhållandena. I en skrivelse till norska Indre Departementet af 18 Maj 1865 väckte han fråga om en tidsenlig reglering af dessa förhållanden, bland annat genom anställande af aflönade konsulter i de öst-asiatiska hamnarne. För detta ändamål borde konsulsfonden höjas till 70,000 R:dr Hamb. B:ko; den utgjorde då 52,000. I följd häraf beviljade Stortinget 1866 en förhöjning till 30,000 specier eller 120,000 R:dr R:mt af Norges bidrag till de gemensamma konsulatutgifterna, hvarpå Kongl. Maj:t, om jag minnes rätt, den 15 November 1867 bestämde det svenska årsbidraget till 160,000 R:dr R:mt. Härmed var konsulsfonden bragt till det belopp af 70,000 R:dr Hamb. B:ko eller 280,000 R:dr R:mt, som utrikesministern betecknat såsom villkor för det tidsenliga ordnandet af konsulatväsendet, hvilket åter i sin ordning var den förutsättning, under hvilken dessa stora summor auslogos. Hur har sedermera denna förutsättning blifvit uppfylld?

I den plan, hvars grunddrag framlades i utrikesministerns nyssnämnda skrivelse, och som afsåg lönade konsulats upprättande ej blott i östra Asien och andra aflägsna trakter, utan ock annorstädes, der vår sjöfarts intressen så fordrade, ingick ej blott, att konsulsfonden skulle erhålla ökade statsanslag, utan ock att besparingar skulle göras genom indragning af onödiga platser. Att de nya anslagen erhöles, är redan sagdt. Hur pass man åter sedan dess bemödat sig att, för nyttigare användning, spara onödiga utgifter, visar sig lätt vid en blick på den nu föreliggande staten, i bilagan N:o 2 till statsverkspropositionen, vid hvars enskildheter jag derföre vill för en kort stund uppehålla mig.

Först möter mig då detta vicekonsulat i Helsingör med 500 R:dr Hamb. B:ko traktamente, hvilket på sin tid uppkom för att värda svenska postföringen genom Danmark och klareringen af tullen i Öresund. Hvar och en vet, att förhållandena nu äro andra: med den svenska posten har vicekonsulatet i Helsingör intet att beställa, och sundska tullen har, som så många andra vördnadsvärda institutioner, gått all världens väg. Också föreslog 1855 års svensk-norska konsulat-komité, att konsulsstationen i Helsingör, derest öresundstullen upphör, skulle förflyttas till Köpenhamn.

Jag förbigår konsulatet i Kiel, för hvilket konsulat-komitén ej ansåg traktamente eller kontorsbidrag vara af nöden, men för hvilket 1,000 R:dr Hamb. B:ko äro uppförda, och vänder mig till konsulatet i Rostock, för att erinra, att såväl nämnda komité ansåg detta konsulat, omfattande de mecklenburgska hamnarne, vara onödigt och böra förenas med det i Lybeck, som ock Kommers-kollegium i sitt utlåtande af den 14 Maj 1867 här fann en utgift af 850 R:dr Hamb. B:ko, som borde besparas. Härtill må endast läggas, att 35 §:ns i Regeringsformen ord om förtroende-embetsmäns afskedande, "när rikets tjänst det fordrar", i detta fall kun-

nat mera klanderfritt göras gällande, än när embetsmän afskedas, hvilka såsom folkrepresentanter följt sin för regeringen obehagliga öfvertygelse.

Förbigående för ögonblicket konsulsbeställningarne i England, för att sedan yttra några ord om dem, kommer jag nu till generalkonsulatet i Gibraltar med ett anslag till kontorshyra af 750 R:dr Hamb. B:ko. Till detta konsulats vikt för handeln och sjöfarten kan slutas deraf, att till Gibraltar ankommo år 1868 med last från Sverige tre och från utrikes ort ett svenskt fartyg, 1869 från Sverige fyra fartyg, 1870 från Sverige fyra svenska och sex norska, samt från utrikes ort ett svenskt fartyg, äfvensom deraf att lästafgifterna 1850—1854 utgjorde knappt 50 specier årligen. Det är intet annat än slentrian att behålla detta konsulat, som förr hade en annan uppgift, hvilken numera förfallit, och hvilken enligt Kommers-kollegii instruktion af 4 September 1792 för Handlanden Robert Andersson, som 1774 förordnats till konsul och förstnämnda år till svensk agent, befinnes hafva varit att, emedan Gibraltors belägenhet och öfriga omständigheter gifva god lägenhet till säkra underrättelsers inhemtande om hvad å Barbariska kusterna sig tilldraga kan, konsuln skulle anse för sin egentliga skyldighet att flitigt aflemna underrättelser om hvad å Barbariska makternas sida förefalla och till konsulns kunskap komma kan. Lyckligtvis existera dessa förhållanden ej mera; — skulle också Rifpiraternas, som på 1850-talet plundrade ett preussiskt fartyg, och sedan voro nog ohöfliga att slå en preussisk prins, åter röra på sig och hota vår sjöfart, så lærer ett svenskt konsulat i Gibraltar ej kunna dervid annat göra än beklaga sorgen efteråt.

För konsulatet å Malta äro 2,000 R:dr Hamb. B:ko uppförda för år 1873. Till en början må påpekas, att konsulatet å Malta hör till de medelhafskonsulat, om hvilka här i Andra Kammaren, den 5 Mars 1869, dåvarande utrikesministern förklarade, att de "enligt hans åsigt kunde undvaras", att han, när de en gång blefve lediga, skulle föreslå deras indragning, på det att anslagen måtte kunna bättre användas, samt att han skulle göra allt, hvad på honom ankomme, för att påskynda denna tidpunkt, genom att, då andra dermed jemförliga konsulsplatser blefve lediga, söka förmå innehafvarne att i utbyte mottaga de ledigblifna anställningarne. Vidare bör nämnas att, när Alexandria blef ledigt, konsuln på Malta, Herr Munch Ræder, 1869 förordnades till generalkonsul i Alexandria, och detta — såsom af bilagorna till statsverkspropositionen vid innevarande Storting kan inhemtas — "efter dertil af ham given Anledning". Man förmodade, att maltakonsulatet nu skulle indragas. Visserligen väckte det någon undran, att Herr Ræder fick en tillförordnad efterträdare, samt att i konsulsstaten för 1871 upptogs ett reservationsanslag å 2,000 R:dr Hamb. B:ko för konsulatet å Malta, i fall Herr Munch Ræder skulle dit återgå, och i staten för 1872 ett reservationsanslag, stort 2,500 R:dr Hamb. B:ko, dels för oförutsedda utgifter, dels för konsulatet å Malta; men först nu märker man sig vara fullkomligt sviken i sina rättmätiga förhoppningar om detta onödiga konsulats indragning, ty nu upptages, såsom säker utgift, 2,000 R:dr Hamb. B:ko för konsuln å Malta, och går man till den norska budgetpropositionen, så erfar man, att Herr Munch Ræder, för sin helsas skull, genom resolution af den 26 Juni 1871, fått tillåtelse att åter öfvertaga Malta; hvaraf man således kan sluta, att detta embete är till,

ej för statens, utan för Herr Munch Ræders skull. Till Malta anlände 1868: ett, 1869: tre, 1870: två svenska fartyg.

I Alger kostar konsulatet 2,750 R:dr Hamb. B:ko. Kommers-kollegium, i sitt förut nämnda utlåtande, ansåg denna viktiga befattning kunna åt en köpman på platsen anförtros med ett kontorsanslag af 500 R:dr Hamb. B:ko, hvarigenom 2,250 R:dr Hamb. B:ko blefve besparade. Under de fem åren 1866—1870 har till Alger anländt ett sammanräknadt antal af 67 svenska fartyg, det vill säga i medeltal 13 till 14 om året. Värdet af vår utförsel dit är mycket obetydligt: 1867: 624,000, 1868: 332,000, 1869: 820,000, 1870: 787,000 riksdaler.

Nu en blick på det med legationen förenade generalkonsulatet för Italien och på konsulatet i Rom. Kongl. Maj:ts skrifvelse af den 25 Maj 1850 stadgade, att de förenade rikenas generalkonsulat för Italien skulle förläggas till Neapel, hvilket ock sedermera tillstyrktes af konsulatkomitén. Kommers-kollegium åter ansåg generalkonsulatet i Italien kunna alldeles undvaras, och därför utgående medel — 10,000 R:dr — kunna besparas. Kollegium åberopade obetydligheten af våra handelsförbindelser med Italien, anförande, att år 1865 vår direkta utförsel till Italien haft ett värde af blott 1,220,000 R:dr. Denna exportsumma utvisar likväl ett undantagsvis gynnsamt år; under de påföljande åren har exporten ej stigit ens så högt, utan — med en tillfällig höjning år 1869 till 935,000 R:dr — hållit sig vid fem till sex hundratusen om året. Af bilagorna till norska budgetpropositionen ser man ock, att norska regeringen numera tyckes anse behövet af ett lönadt generalkonsulat i Italien tvifvelaktigt. Mig vill det synas uppenbart, att detta generalkonsulat ej har något annat ändamål, än att, under förevändning af handels och sjöfartens intressen, med medel från konsulsfonden, som kunde bättre användas, upprätthålla vår diplomatiska grannlåt i Italien, hvars nytta det för vanliga ögon är omöjligt att taga reda på, och för diplomatiska tungor åtminstone hittills varit omöjligt att populärt förklara. Hvad åter angår konsulatet i Rom, förekommer, att konsulatkomitén ansåg därför utgående 500 R:dr Hamb. B:ko obehöfliga, och att Kommers-kollegium uttalat samma åsigt; men icke dess mindre och trots svensk-norska legationens och generalkonsulatets förflyttning till Rom bibehålles ändå konsulatet derstädes. Det vore ej ur vägen att få veta, hvad det skall uträtta. I förra tider hade det ett ändamål, hvilket nu ej lär komma i fråga, såsom man kan se af Kongl. Maj:ts instruktion 1783 för generalagenten, sedermera residenten i Rom, riddaren af gyllene sporren, gravören och arkitekten Piraneti rörande "konst- och antikvitetsärenden samt det som till svenska historiens upplysande af handlingar i Rom kunde hemtas." Förmodligen behöfs ej nu ett konsulat i Rom för dylikt ändamål.

Bland de år 1869 af då varande utrikesministern utdömda medelhafskonsulaten voro de i Tunis och Tanger. Till Tunis hafva under de tio åren 1861—1870 ankommit från Sverige 48 svenska och norska fartyg. Till Tangers distrikt, eller Maroccos hamnar, har under samma år endast en gång, 1867, ett svenskt fartyg anländt. Emellertid har konsulatet i Tunis bibehållits och det i Tanger uppdragits åt en annan makts dervarande representant, och uppföras för detta onyttiga ändamål 500 R:dr

Hamb. B:ko

Hamb.-B:ko ärligen. Jag nödgas här anmärka det ledsamma förhållandet, att detta mot Riksdagens mening och utrikesministrernas 1869 gifna löfte stridande förfarande blifvit på ett med sanningen ej öfverensstämmande sätt framställt i Statsrådet inför Kongl. Maj:t. I bil. N:o 2 till statsverkspropositionen 1870 heter det nemligen, i dåvarande utrikesministrernas anförande till statsrådsprotokollet, att generalkonsulatet i Tanger "blifvit, i enlighet med Riksdagens derom uttalade önskan, tillsvidare åt en främmande makts på platsen anställde konsul anförtrödt." En sådan önskan har Riksdagen *icke* uttalat, såsom man kan se af dess skrifvelse N:o 74 år 1869, hvilken yrkade indragning af åtskilliga öfverflödiga konsulat i hamnar vid Medelhafvet.

Efter att sålunda, med den framlagda beräkningen för ögonen, hafva undersökt, huru man utfört den del af planen för konsulatväsendets om-bildning, som afsåg indragning af onödiga platser och för dem anvisade medels nyttigare användning, vänder jag mig till frågan, hvad man gjort, för att på de för vår handel och sjöfart viktigaste platser upprätta aflönade konsulat. I denna riktning hafva de flesta andra länder sökt ut-bilda sitt konsulatväsende, om ock ej så fullständigt eller exklusivt som Frankrike, utan med bibehållande af ett blandadt system. Redan före den stora omskapningen i Tyskland uttalade sig tyska handelsdagen i Frankfurt am Main 1865 för fack-konsulater; Englands köpmän hafva flere gånger uttalat sig för afskaffande af consuls marchands i utom-europeiska hamnar, och parlaments-kommissionerna på 1830- och 1850-talen hafva, såvidt jag vet, hyllat samma princip. Att anförtra våra konsulat på vigtigare platser åt der bosatte köpmän, det vill i regeln säga åt främlingar, har ej blott den olägenheten med sig, att våra sjöfarande skola söka råd och hjälp af personer, som äro obekanta med de länders språk och lagar och handelsintressen, hvilka de representera, och som ej af landsmanska-pets band manas till någon välvilja och nit utöfver hvad nått och jemt deras uppdrag nödvändigt innebär, utan ock att alltför ofta en betänkelig kollision uppstår emellan firmans köpmannaintresse och konsulns tjenste-pligter. De sjöfarande behöfva en af enskild affärsverksamhet oberoende, *opartisk* person, hvilken ej handlar annorlunda mot den, som blifvit adres-serad till hans konkurrent på platsen, än mot den som är konsignerad till konsulns firma; hvilken ej moraliskt tvingar den vid ortens kurs- och andra penningeförhållanden ovane skepparen att, t. ex. vid penningremisser och andra transaktioner, mot provision lemna bestyret i konsulns händer. Denna samma opartiskhet och denna sjelfständighet äro af nöden vid upp-kommande tvister med myndigheterna, hvilka deremot köpmannen-konsuln för sin egen skull torde nödgas visa undfallenhet; den behöfs vid tvister med en lastemottagare som är köpmannens-konsulns affärsvän; den behöfs i fråga om de merkantila rapporterna. På dessa och dylika grunder har man äfven hos oss länge önskat att på åtskilliga viktiga platser lönade konsulat måtte upprättas, der de förenade rikenas och deras sjöfarandes intressen vårdades af svenske och norske undersåtar, väl utrustade med nödig merkantil bildning, men ej idkande handelsrörelse. Sådant var ock syftet med den plan, hvars förverkligande jag håller på att skärskåda.

Då jag härvid i främsta rummet riktar min frågande blick till Newyork, sker det därför, att Riksdagen särskildt rörande denna plats

formligen och i otvetydiga ordalag uttalat sin mening och önskan. Riksdagen anhöll 1869, i sin skrifvelse N:o 74 om regleringen af utgifterna under tredje hufvudtiteln, att genom indragning af öfverflödiga konsulat i Medelhafshamnar medel måtte beredas, att utan statsverkets ökade betydande anställa en generalkonsul i Newyork; Riksdagen återopade betydelsen af vår handel på Newyork, den stora emigrationen dit och Washingtons aflägsenhet. Under förhandlingarne om detta ämne i Andra Kammaren ej blott afgaf utrikesministern rörande konsulaten i Tunis och Tanger samt på Malta de försäkringar, jag förut omnämnt, utan förklarade ock, att han, "så snart tillfälle dertill yppar sig", ämnade föreslå inrättandet af ett lönadt konsulat i Newyork. Hvad har sedan blifvit af dessa önskingar och löften? Hur det förhåller sig med de utdömda, men bibehållna Medelhafs-konsulaten, har jag redan sagt. Hvad åter Newyork vidkommer, så är derom att förnämja, att regeringen den 11 November 1870 vidtog den åtgärden, hvilkens gagnelighet för vår handel och emigration är obegriplig, att den uppe i landet, i Washington residerande, i Oktober utnämnde envoyén Stenersen utnämndes till generalkonsul för Förenta Staterna, undantagandes Newyork och Californien, samt fick ett från 3,000 till 4,000 R:dr Hamb. B:ko höjdt traktamente från konsulsfonden; han åtnjuter dessutom lika stor summa från den diplomatiska budgeten. Samma dag blef, efter Konsul Habicht, Vice konsuln Börs förordnad att tills vidare förestå konsulatet i Newyork mot uppbärande af lästafgift och dittillsvarande 1,000 R:dr Hamb. B:ko i kontorskostnader, samt beslöts att platsen skulle, med oförändradt distrikt, men med ett till 1,500 R:dr Hamb. B:ko höjdt kontorsbidrag anslås ledig, hvaremot frågan om hvad Riksdagen begärt, nemligen ett aflönadt konsulat i Newyork, skulle "tillsvidare anstå". Sedan dess har, för lidet år, Börs fått den eftersträfvade befattningen. Två tusen riksdaler mer än förut utgår till konsulatet i Newyork, och envoyén i Washington uppbär 32,000 i stället för 28,000 R:dr; se det är allt!

Äfven den redan gamla frågan om konsulatens reglering i Storbritannien och Irland tyckes hafva svårt att komma ut ur sitt tillsvidarestadium. Att den afgörelse rörande London, som för två år sedan egderum, ej vann bifall inom affärsverlden, torde vara känt. Bibehållandet — "tillsvidare", förstås — af ett alla engelska hamnar omfattande generalkonsulat i London med främmande köpmän såsom vice-konsuler å öfriga platser var ingenting mindre än motsatsen af hvad man önskat. Dertill kan läggas, att man ansåg vederbörande hafva, vid platsens besättande, behandlat den såsom en behaglig reträttspost. Äfvenså hördes den anmärkningen att — då af lästafgifterna i Storbritannien norska fartyg erlägga 64,000, men svenska blott 16,000 R:dr, och då det är af dessa tillgångar generalkonsulatet aflönas — man borde hafva undvikit att gifva fart åt den föreställningen, att de bästa brödstyckena på de förenade rikenas konsulsbana äro förbehållna åt svenskar. Af den föreliggande beräkningen synes nu väl, att ett med traktamente försedt vice-konsulat skall inrättas i Newcastle, hvilket således kommer att anförtrös åt svensk eller norsk man, som ej får idka handel; och detta är åtminstone ett steg i den rätta riktningen. Deremot är det, i saknad af alla närmare upplysningar, mera svårt att komma till samma resultat rörande de på-

tänkta anordningarne i Liverpool och Cardiff. Det vill synas, som meningen vore att fortfarande uppdraga dessa vicekonsulat åt der boende främmande köpmän, men hos dem anställa aflönade svensk-norske tjänstemän. Man har visserligen i budgeten för den nya tyska konsulatororganisationen afsett dylika åtgärder, men deremot har en i dessa ämnen mycket betydande röst nyligen uttalat stora betänkligheter. Det är en halfmesyr, egnad att framkalla kollisioner mellan köpmannen-konsuln och den hos honom anställde tjänstemannen.

Den sak, som ju från början var hufvudsak i den å bane bragta ombildningen af konsulatväsendet, nämligen frågan om aflönade konsulat i östra Asien och andra aflägsna nejder, har, som man ser af "beräkningen", nu fått sjunka ned till bisak. Femtusen R:dr Hamb. B:ko är hvad man har att för detta ändamål disponera, medan konsulat bibehållas i hamnar, som icke besökas af de förenade rikenas fartyg, eller hvarest, under med våra likartade och välbekanta förhållanden, en hvar kan reda sig godt på egen hand.

Sådan är i hufvuddragen taffan af de anordningar, för hvilka så stora summor utgå. Men hon är ej färdig ännu. Bland annat återstår att beröra befordringsväsendet, som ej är mindre anmärkningsvärdt på konsulsbanan än på den diplomatiska.

I denna Kammare föll en gång ett ord om dynastien Tottie i London, till hvilken vår handel och sjöfart så länge varit skattskyldiga. Detta är ej den enda konsulsdynasti, för hvilken vederbörande visat ett undseende, hvarför det allmännas välförstådda intressen fått träda tillbaka. Minst hundra år gammal är dynastien Fölsch i Marseille. Ungefär lika gammalt och ärorikt är, skulle jag tro, det suveräna huset Tulin de la Tunisie, till hvars förmån vi upprätthålla ett konsulat i Tunis, som alla erkänna för obehöfligt, derest det ej hade den höga bestämmelsen att tjena till civillista åt nämnda hus. Regerande ätten Sterky i Petersburg har ock sina anor, och i kraft af dem ringaktas de högljudda klagomålen från svenske och norske sjöfarande öfver det sätt, hvarpå konsulatet i Petersburg förvaltas; om dessa klagomål numera ej så ofta höras, har man därför att tacka vår utmärkte minister på platsen, hvilkens nit sträfvar att fylla bristerna i konsulatsförvaltningen. I den för vår sjöfart på Frankrike vigtigaste hamnen, Havre de Grace, herrskar sedan början af detta sekel familjen Broström. Det är omöjligt, att de sjöfarandes klagomål öfver detta konsulat skulle förblifvit obekanta för vårt Utrikes-departement. Jag torde böra erinra om, hvilken utveckling våra förbindelser med Frankrike vunnit efter traktaten af 1864, och hvilken plats Havre intager bland de hamnar, på hvilka vi drifva handel. År 1864 utklarade med last från svenska hamnar till Frankrike blott 81 fartyg om 6,153 nyläster, men redan första året af den nya traktatens tillämpning, eller 1865, växte antalet till 111 och år 1869 till 254 om 18,845 nyläster; minskningen år 1870 är tydligen blott tillfällig, emedan kriget då gjorde afbräck i trävaruexporten. Enligt Kommers-kollegii berättelse utgjorde antalet svenska fartyg, som 1869 anlände till Frankrike, 300, och deraf komma ej mindre än nittio, eller bortåt en tredjedel, ensamt på Havres distrikt. Emellertid lemnas våra konsulatangelägenheter der i lägervall; det tyckes nu blott återstå att göra, hvad 1869 då varande utrikesministern och åtskilliga

Kammarens ledamöter gjorde i kapp — det var då fråga om London — nemligen anropa vår Herres nådiga mellankomst.

Anledningen att klaga öfver obehörigt undseende för personer ligger nu ej blott deri, att anslag af konsulsfonden utgå för obehöfliga konsulat eller till notoriskt otjenliga personer, utan ock deri att härigenom förhindras en för skeppsfarten önskvärd lättnad i afgifter. Det är bekant att, i enlighet med konsulat-komitéens förslag, lästafgiften för svenska fartyg, då de lossa eller lasta i hamn, der svensk-norsk konsul eller vice konsul är anställd, år 1857 nedsattes till 12 öre för svår läst; men i Kommers-kollegii kungörelse den 4 November 1857 om denna nedsättning tilläggdes, att den i de distrikt, der ordinarie generalkonsuler eller konsuler då funnos anställde, ej skulle träda i verket förr än i mån af innehafvarnes afgång. Visserligen inflöt ej någon sådan bestämmelse i nya konsulsstadgan af 30 April 1858, men genom Kommers-kollegii cirkulär af 11 Juni samma år meddelades, att de för närvarande anställde konsuler, som äro berättigade till högre lästafgift, än konsulsstadgan medgifver, skulle vid denna rättighet bibehållas. Häri har ju legat ett befallande skäl att, till lättnad för skeppsfarten, indraga dem bland ifrågavarande platser, som ej behöfvas, och med nya innehafvare besätta de andra, derest ej de förutvarande ville finna sig i en nedsättning. Att de gamla lästafgifterna äro orimligt höga, bestrides af ingen. Hvad detta betyder vid täflan med andra nationers fartyg, som antingen betala ingen eller ock vida lägre lästafgift, behöfver naturligtvis blott påpekas.

Utom denna långt drifna undfallenhet för vissa konsulsdynastiernas anspråk på ärftlighet och oafsättlighet har man mer än en gång annärkt, huru vederbörande betraktat förmånliga konsulsplatser såsom försörjningsinrättningar för personer, hvilka — hvar och på hvad sätt de än må hafva inlagt förtjänster — åtminstone ej egt några sådana som bort föranleda befordran på denna bana. Det gifves väl ingen, nog djerf att påstå, ej heller någon nog naiv att tro, att ett förståndigt och samvetsgrant afseende på de förenade rikenas samskyldiga intressen var det bestämmande, när en gång till konsulaten i Helsingfors och Alger befordrades ett par personer, den ena från presterliga, den andra från militära, båda från hofgunstlingsbanan, hvilka skulle för hofmeriter — jag vet icke om — belönas eller skaffas undan, eller kanske båda delarne.

Den nya nordtyska konsulatorganisationen, eller numera tyska — ty endast Baiern är enligt fördraget af 23 November 1870 undantaget från konsulatlagen af 8 November 1867 — stadgar för anställning såsom consul missus stränga villkor: till sådan plats kan endast utnämnas tysk undersåte, som antingen genomgått den för juridiska banan erforderliga första pröfning och dessutom arbetat dels minst tre år i "inre tjänst" eller i advokatståndet, dels två år på förbundets eller en förbundsstats konsulsbana, eller ock bestått en af förbundskansleren anordnad särskild konsulsexamen. Visserligen torde detta sednare alternativ, som tillades af riksdagen, komma att mildra de nog stränga och ensidiga villkor, som förbundsregeringen i sitt lagförslag hade uppställt, och visserligen framgick det under förhandlingarne af förbundskommissariernes förklaringar, att med inre tjänst ej nödvändigt måste menas egentlig statstjänst, utan att den kunde bestå i syndikatet vid en handelskammare, men icke dess mindre

hafva i Tyskland viktiga röster höjt sig mot det lagstadgade "juridiska monopolet", såsom man kallar det; och jag vill ej påstå, att det tyska mönstret bör af oss efterliknas, men väl att någon garanti bör beredas mot befordring af hofgunstlingar eller andra — såsom en tysk författare uttrycker sig — förlorade personer. Frågan om kompetensvilkor har ock nyligen i vårt land varit väckt genom en motion i Första Kamnaren 1869 om revision af konsulstadgan, hvilken emellertid af Kamnaren afslogs.

I samband härmed må erinras, att en revision af nämnda stadga säkerligen är i flera afseenden påkallad. Med anledning af de starka klagomål mot konsuln i Antwerpen, som för ett par år sedan anfördes, skall jag nämna en punkt, nemligen behovet af föreskrift om konsuls skyldighet att hålla kontor i en för de sjöfarande och den öfriga trafiken någorlunda lätt tillgänglig trakt. Likaledes skulle man kunna önska en bestämmelse, som äfven vid tillsättning af consules electi eller consuls marchands gifve företrädre åt svenske och norske undersåtar, ett företrädre som föreskreis i 1830 års konsulsstadga, liksom äfven den nya tyska konsulatlagen säger, att till valkonsuler skola företrädesvis utnännas köpmän, som ega "Bundesindigenat". I förbigående kan den egendomligheten anmärkas, att i den skrifvelse af år 1866, hvori då varande utrikesministern begärde Kommers-kollegii yttrande om den då storartadt tillämnade ombildningen af vårt konsulatväsende, tydligen förutsättes, att en revision af konsulstadgan vore nödig, hvarföre kollegiet anmodades att yttra sig äfven derom, men att det utlåtande af Första Kamnarens Tillfälliga Utskott N:o 2 år 1869, som afgafs öfver motionen om konsulsstadgans reviderande, och som var undertecknad af presidenten i Kommers-kollegium, förnekade hvarje anledning till en sådan åtgärd. Jag behöfver väl knappt påminna om, att utrikesministern och författaren af skrifvelsen till Kommers-kollegium 1866 är samma person som presidenten i Kommers-kollegium och ordförauden i Första Kamnarens Tillfälliga Utskott N:o 2 år 1869.

Nämnda Utskotts utlåtande tillade emellertid till sitt afstyrkande orden "för närvarande", och dessa ord erinra om den för högsta ledningen af vårt konsulatväsende sedan länge karakteristiska benägenheten att vilja slippa ifrån alla afgörande beslut. Här råder med ett ord ett verkligt "tillsvidaresystem", som lämpligen kunde taga till valspråk de ord, vår gamle vän Cornelius Nepos lägger i munnen på en forntida ryktbarhet: res severas o. s. v. Man har sålunda beslutat, att "förslaget om ett aflönadt konsulat i Newyork skall tillsvidare anstå"; att generalkonsulatet i London skall tillsvidare omfatta alla engelska hamnar; att frågan om konsulatförhållandenas ordnande i östra Asien skall "tillsvidare hvila"; att generalkonsulatet i Wien skall "tillsvidare icke återbesättas" — liksom ett återbesättande af denna post rimligen kunde komma i fråga; att konsulatet i Calais skall "tillsvidare" behållas, intill dess att, vid inträffande ledighet i Havre, Calais' distrikt kan förläggas under generalkonsulatet i Havre, med mera sådant. Jag anmärker detta tillsvidaresystem därför, att det synes mig röja slentrian, brist på klart medvetna och allvarliga syften samt brist på mod att, der handelns och sjöfartens bästa kommer i strid med vissa gynnade personers intressen, lyssna till det förra.

Ännu ett har jag att tillägga, nemligen att, derest vi vilja tidsenligt utveckla vårt konsulatväsende, särskildt genom upprättande af ett tillräckligt antal lönade konsulat i andra verldsdelar, hvilka onekligen blifva ganska dyra, och om man vill undvika att höja konsulatbudgeten, den af nationalekonomiska mötet i Stockholm 1866 antydda väg bör beträdas, och gemensamma svensk-norsk-danska konsulat inrättas. Kostnaderna, fördelade på de tre staterna, skola tynga mindre, och tre staters — tillsammans en af de största sjöfartsmakter — representant skall som sådan intaga en mera betydande position på den ort, der han är anställd. En blick på de förenade rikenas och Danmarks konsulatförteckningar är tillräcklig att öfvertyga om, att äfven inom Europa de tre ländernas konsulat på många, kanske de aldri flesta ställen kunde förenas: om än dermed intet annat skulle vinnas än ett tillfälle att sänka lästafgifterna, är en sådan anordning eftersträfvansvärd. Så obesmittad af all politik, som en sådan åtgärd är, bör den ingenstädes kunna väcka anstöt.

En författare, som jag förut citerat, vill i stället för stränga kompetensvilkor för befordran å konsulsbanan söka en garanti mot konsulatens öfverlemnande i otjenliga personers händer deruti, att — såsom han uttryckte sig — "det nationela konsulatväsendet komme i åtnjutande af den uppmärksamhet det förtjenar." Att i någon mån bidraga till att ställa våra konsulatförhållandens utveckling under en sådan, allmän uppmärksamhets hägn, har varit syftet med detta anförande, för hvars, jag fruktar, tröttande vidlyftighet jag bör anhålla om Herr Talmannens och Kammarrens benägna ursäkt.

Under förmälan att åtskilliga ledamöter hade låtit anteckna sig till afgifvande af yttranden öfver nu föredragna utlåtande, hemställde Herr Talmannen, att den vidare öfverläggningen måtte få uppskjutas till det fortsatta sammanträde som blifvit anslaget till eftermiddagen. Med bifall härtil åtskiljdes nu klockan 3 eftermiddagen Kammarrens ledamöter, men sammanträdde åter

Kl. 6 e. m.

§ 8.

Fortsattes behandlingen af Stats-Utskottets betänkande N:o 7. Såsom närmast i ordningen antecknad att yttra sig, anförde nu:

Herr Liss Olof Larsson: Då jag uppträder för att yttra mig i denna fråga, sker det icke för att taga Utskottets betänkande i försvar utan för att understödja det förslag, som framställdes af den förste talaren under denna diskussion. Det kan måhända synas underligt, att jag instämmer med nämnde talare, då jag icke reserverat mig emot Utskottets betänkande; men jag får bekänna, att detta helt enkelt kommer sig af ett förbiseende, hvartill jag gjort mig skyldig vid behandlingen i Utskottet af tredje hufvudtiteln.

Beträffande det, som den andre talaren i ordningen yttrat i frågan, vill jag hvarken uttala gillande eller ogillande. Jag hade visserligen gerna velat betyga honom min tacksamhet för det arbete, han nedlagt på undersökning af denna fråga, och för de, enligt min tanke, värderika upplysningar i ämnet, han meddelat Kammaren, och då jag emellertid finner mig föranlåten att afstå derifrån, så är det derföre, att jag för min del önskar, att den som så har ordet i sin makt, också måtte med sin ovanliga vältalighet förena en liten smula större grannligheten än som var fallet i detta yttrande, emedan jag befarar att han i någon mån förtog det goda intryck, som hans anförande annars skulle hafva gjort på Kammaren. Något försök att ingå i granskning af denne talares anförande för öfrigt hvarken kan eller vill jag, då jag icke känner ifrågavarande förhållanden. Deremot några ord om det ämne, för hvilket jag egentligen begärt ordet, dervid jag helt enkelt skulle kunna instämma uti hvad den förste talaren anför, men då jag har ordet ber jag att få tillägga något. Vid genomläsning af det statsrådsprotokoll, som bilagts Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående reglering af utgifterna under tredje hufvudtiteln, har jag icke kunnat upptäcka något giltigt skäl till att från denna hufvudtitel och till den fjerdre öfverflytta anslaget för militärattachéer i utlandet. Jag vet icke heller, hvad normmännen skulle säga om en sådan öfverflyttning. Då vi eljest hafva gemensam representation i utlandet, vet jag alldeles icke, hvarför från gemensamheten skulle undantagas ett par tjänstemän i de större europeiska hufvudstäderna. Detta skulle söndra oss från Norge, i stället för att, efter min tanke, våra bemödanden borde gå ut derpå att närma oss till hvarandra och att göra allt flera angelägenheter gemensamma för de förenade rikena. Om dessa militärattachéer äro nödvändiga för oss, hvilket jag icke vill förneka, så måste de äfven vara det för Norge. Men om detta anslag öfverflyttas på fjerdre hufvudtiteln, så följer deraf, att Sverige ensamt skall draga nytta af detsamma; och i sådant fall måste Norge för sin enskilda del bekosta ett liknande anslag. För ett ändamål, som lika bra kunde vinnas med en gemensam utgift, finge på detta sätt hvart af de förenade rikena för sig vidkännas samma kostnad som eljest båda gemensamt. Äfven om man anser, att Sverige, i hvars större statsbudget detta anslag kunde tyckas vara af jemförelsevis mindre betydighet, icke behöfde sky en sådan särskild utgift, vore det likväl ogrannlaga mot normmännen att tvinga dem till en dylik särskild kostnad, som kunde vara mindre, i fall anslaget bibehölles under tredje hufvudtiteln. Jag har förut framställt denna anmärkning såväl enskildt som i Utskottet, och man har visserligen då svarat mig, att det möjligen kunde blifva fråga om att hafva en militärattaché äfven i London, och att Norge då skulle bekosta hans afföning, men, såsom jag redan sagt, detta skulle i allt fall innebära en söndring emellan de förenade rikena i fråga om representationen hos främmande makter, mot hvilken jag alltid kommer att arbeta.

Jag har tillhört deras antal, som ansett att utgifterna under tredje hufvudtiteln skulle kunna nedsättas; och af det föreliggande betänkandet kan vid första påseende tyckas, som om en sådan nedsättning verkligen skett, ty under rubriken anslag till öfvergående diplomatiska utgifter finnes en nedsättning af 3,400 Rdr. Men då nämnda summa just utgör hittills-

varande anslag för den post, man för framtiden ville öfverflytta till fjerdje hufvudtiteln, der man för de 3,400 R:dr, med hvilka man minskar tredje hufvudtiteln, får en tillökning af icke mindre än 12,000 R:dr, ligger häruti en minskning af sådan art, som jag för min del åtminstone aldrig eftersträfvat, och som jag önskar icke måtte efterföljas, då ytterligare nedsättningar sker å förevarande hufvudtitel. Då jag dessutom tror, att medel till aflöning åt militärattachéer kan beredas å tredje hufvudtiteln utan ytterligare statsanslag, anser jag mig ega tillräckliga skäl att yrka bifall till Utskottets betänkande med sådan förändring, som friherre Åkerhielm föreslagit.

Grefve Sparre: Det föredrag, hvarmed förmiddagens diskussion afslutades, innehöll en mängd saker synnerligen förtjenta af Kammarens uppmärksamhet. Jag nekar icke, att i mera än ett afseende närma sig mina åsikter den ärade talarens. Hvad särskildt angår den af honom uttalade mening, att den svenska diplomatiens åtgöranden till hufvudsaklig del böra afse handels- och affärsförhållanden till utrikes makter, instämmer jag fullkomligt med honom. Om jag detta oaktadt, i likhet med den sednaste talaren, icke kan hembära till förmiddagens nämnde talare all den tacksamhet, jag vore honom skyldig, så härrör detta deraf, att jag anser, att den större förmågan isynnerhet i denna Kammare bör vara åtföljd af uppmärksamhet på sig själf, aktning för andra och afhållsamhet från sådana invektiver, utfall och tillmälen i personligt syfte, som — jag kan icke tillbakahålla den tanken — ibland syntes mig ställa den ärade talaren på gränsen, om icke på andra sidan gränsen af det tillbörliga. Jag har för mig den paragraf i grundlagen, som säger, att ingen må under öfverläggning i Riksdagens Kamrar tillåta sig personligen förolämpande uttryck, och jag påminner mig, att i förra Riksdags-ordningen stod på ett ställe, att Konungens beslut i mål, som rörde enskildas rättigheter och angelägenheter, icke ens skulle kunna nämnas inom representationen.

Jag tror icke, att det är riktigt lämpligt att i detta rum nämna namn, med tillägg af sådana ord som dynastier eller tal om hofgunstlingar och dylikt. Jag tror, att det skulle vara försigtigt och för Kammarens anseende bättre, om dylika uttryck icke förekomme.

Icke heller kan jag gilla det sätt att resonera, som utgår derifrån, att vi skola smutskasta eller nedsätta oss själfva. Lika visst som det är att vi — såsom den ärade talaren ganska riktigt sade — icke böra invagga oss i den föreställning, att vi förmå något synnerligt i den yttre politiska världen, lika naturligt tror jag det vara, att vi böra söka att genom vår representation i utlandet bibehålla aktningen för vår nation; och det är, i min tanke, otvifvelaktigt, att i den politiska världen, den som förnedrar sig själf icke varder upphöjd. Sverige är sina historiska minnen, sina traditioner skyldigt att, med erkännande af sin begränsade ställning i det europeiska statsförbundet, likväl veta att i förhållande till andra nationer iakttaga den värdighet, som höfves; och jag skulle aldrig minst önska, att sådant inom denna Kammare glömdes.

Jag tillåter mig ännu en anmärkning. Den ärade talaren fällde några ord om en af Konungens rådgifvares yttrande till protokollet angå-

ende Sveriges maktställning år 1858 och han jämförde denna ställning med Sveriges maktställning år 1871. Jag vill icke ingå i bedömande af denna jämförelse, men jag har sökt efter, hvilka konklusioner den ärade talaren deraf velat hemta. Skulle en konklusion vara den, att, derför att vi nu icke intaga någon betydande maktställning, vi måste anses hafva dåliga diplomater? Kan det vara meningen, att, derför att en stor monarki uppstått i Tyskland, vår pligt att upprätthålla vårt anseende i utlandet icke skulle vara lika bindande som tillföre? Om den ärade talaren verkligen velat komma till den slutsats, att vi borde inskränka kostnaderna för vår diplomatiska representation så mycket, att vi icke ens skulle försöka upprätthålla vårt anseende utomlands, så förstår jag icke hans uppställning af premisserna.

Jag är af grundsats strängt hushållsaktig. Dock anser jag, att en nation icke bör knussla i fråga om kostnaden för sin representation hos utrikes makter, och detta vill jag vidhålla äfven med afseende på oss sjelfva, så länge Sverige är ett fritt land. Särskildt önskar jag, att medlemmar af folkrepresentationen icke måtte bidraga till att nedsätta svenska folket för att främja sina politiska syften.

Jag har endast tillåtit mig några anmärkningar, utan att ingå uti egentlig kritik af den ärade talarens anförande. Jag erkänner det vara i hög grad beaktansvärdt, men jag har velat till protokollet nedlägga ett uttryck af mitt icke-gillande af det sätt att yttra sig, som -- jag vågar ännu en gång säga det -- jag tyckte gick till gränsen af det icke passande.

Friherre Åkerhielm: Sedan den siste talaren tagit till orda, skulle jag till en början kunna nöja mig med att i mycket instämma med honom äfven derutinnan, att sakrikt och om stora och grundliga förstudier vittnande var det föredrag, hvarmed förmiddagens sammanträde afslöts. Någon gång händer det, då en fråga föreligger till behandling i Kamrarne, att andra frågor, som dermed stå i närmare eller fjärrare sammanhang, blifvit på förhand öfverlästa och noga genomtänkta af någon enskild representant, som derefter framdrager dem under debatten öfver den egentliga hufvudfrågan; men för mycket vore det nästan begärdt, om man skulle fordra, att inom vår representantförsamling skulle finnas män med tillräcklig sakkunskap i de olika ämnena för att, utan föregången förberedelse, utan den varning, som oppositionen vid särskildt anfall enligt parlamentarisk sed är skyldig ministerbänken, ändock kunna visa och låta oss höra att *samma* uppgifter, annorlunda sammanställda, måhända kunna leda till helt annat resultat. Jag tror mig icke blott göra min ärade vän, talaren på stockholmsbänken, rättvisa, utan äfven säga honom en icke ringa artighet, då jag vågar uttala den förmodan, att endast *en* man skulle på detta runn kunnat med tillräcklig sakkännedom och manligt lugn till besvarande upptaga det sista anförandet under förmiddagens plenum. Denne man, hvars grundliga kunskaper, ovanliga minne, klara och snabba uppfattning Kamraren mera än en gång lärt att känna, är dock ej nu ibland oss. Hans stämma har tystnat, hans hjerta har upphört att klappa för ett älskadt fosterland. Hans namn -- hvarföre skulle jag ej nämna det -- den som här på förmiddagen anföll både honom

och andra, skydde ej att nämna namn, det var: *Carl Wachtmeister*. Det lefver ännu hos dem, som haft lyckan att känna honom i ett kärt och dyrbart minne, det står redan inristadt på den svenska ärans bautasten, och det kommer att stå der vördadt och erkänt, då redan hvarje spår af den ringare, äflande verksamheten bortsopats af tidens lätta vindkast. Det var denne man, hvilken vid sistlidne riksdag, då tredje hufvudtiteln i denna Kammare förelåg till behandling, till samme talare som i dag dömt honom, bland annat yttrade följande ord, dem jag dristar hoppas Kammaren skall tillåta mig att nu i minnet återföra: "Jag skulle helst hafva sett, att inga namn här blifvit uppgifna, och vill nu icke vidare ingå i besvarande af de anfall, som riktats emot personer, så mycket mindre som här står den, som ensam måste bära ansvaret för vår nuvarande diplomatis åtgöranden i utlandet". Detta yttrande berättigar den mannens minne till vårt erkännande af hans politiska mod, ädelhet och ridderlighet och borde fria honom för hvarje — låt vara det förhastadt — domslut öfver den slutna griften. Det torde sålunda möjligen förlåtas att den, som haft lyckan att se honom med oförtröttadt nit arbeta och verka, icke på detta rum kan tvinga sig att iakttaga tystnad, då han här har rätt att tala och svara.

Det vore för långt att i öfrigt ingå i något bemötande i detalj af de uppgifter, som af den siste talaren i förmiddags framställdes här i Kammaren, äfven om det varit mig möjligt att fullständigt följa ett så långt anförande. Jag ber derföre blott att härvid få erinra, att sådana uppgifter — om än mödosamt hopskaffade och klart och tydligt framställda — till slutresultatet ega endast den vikt, som den personlighet, hvilken frambär den, förmår förlåna åt den dragna slutledningen. Frågor af så genomgripande art som den om förändring af hela vårt konsulsväsende tarfva en noggrann utredning och en grundlig behandling, och jag har hufvudsakligen af *det* skäl ånyo vågat besvara Kammaren i denna fråga, att jag tror det vara nödigt att vi noga må betänka och eftersinna, huruvida det verkligen kan finnas någon annan än Kongl. Maj:t, som är i stånd att efter fullt betryggande förarbeten framlägga förslag till ändringar i detta afseende. Jag tror således, att representationen i en sådan fråga som denna endast önskningsvis bör angifva, i hvilken riktning den helst ser en förändring. Särskildt ber jag dock, att få till bemötande upptaga ett par yttranden, som, derest jag ej misstagit mig i mina anteckningar, i förmiddags fälldes i afseende å våra konsulatsförhållanden i utlandet.

Min första anteckning rör vår handel från medelhafskusterna, och särskildt i de afrikanska hamnarne. Åtskilligt har redan förut blifvit yttradt härom, och redan för fem år sedan fästade sig en statsrevision, i hvars arbeten jag deltog, vid detta ämne; men man förbisåg då, såsom af min reservation synes, att vi hafva vårt konsulatsväsende gemensamt med Norge, samt att följaktligen äfven de norska fartygens antal böra tagas med i räkningen vid de sifferuppgifter, hvarom vid bedömande af handeln blifver fråga. Den ärade representanten på stockholmsbänken nämnde någon af dessa hamnar, som under en längre tid blott blifvit besökt af ett enda svenskt fartyg; men det återstår att äfven se efter, huru många norska fartyg under samma tid anlöpt samma hamn. Jag vill icke trötta Kammaren med att uppläsa uppgifter i detta hänseende, men jag har här så-

dana till hands och de äro tillgängliga för dem, som deraf önska taga kännedom, samt bekräfta ett förhållande som äfven i flera andra hamnar eger rum, nemligen att den norska flaggan på dessa trakter merändels visar sig betydligt talrikare än den svenska. För öfrigt kan ju handeln på en plats under flera år aftyna och afstanna, och det är väl icke svenska regeringens fel, om en hamn icke besökes af många fartyg. Ett annat år åter kan ju handeln repa sig igen, hvarföre jag ock anser, att de intressen som man önskar att konsulerna skola bevaka, ej måtte göras beroende af plötsliga omkastningar, genom att endast på det antal fartyg som ett visst år besöka en viss hamn grunda ett omdöme om de förenade rikenas handelsintressen på platsen.

Det andra, som jag tecknat mig till minnes från den ärade stockholmsrepresentantens yttrande, angår befordringsväsendet på konsulsbanan. Jag har förut hört klunder uttalas om våra tjänstemän inom den diplomatiska banan. Det låter möjligen visa sig, att den svenska diplomaten ej mäktat uppamma sådana förmågor som fallit hvar man i smaken; men jag tror äfven, att många af dessa tjänstemän funnits och finnas, som väl häfdat sin plats och kunna göra anspråk på erkännande för insigter och duglighet. Jag tror likaså, att för Sverige—Norge, som har en ganska ringa statsbudget och obetydliga statsinkomster, det är af stor vikt — i synnerhet om man vill iakttaga all möjlig sparsamhet — att noga se till, huru man med knappa tillgångar må kunna uträtta så mycket som möjligt i främmande länder. Men ingen har nu på de stora handelsplatserna så stort anseende som just de gamla handelshusen, de må nu kallas dynastier, familjer eller släkter. Jag vill ej citera namn, emedan jag anser att äfven nu gällande grundlag skyddar enskilde tjänstemäns förhållanden från att under öfverläggningarne i Kamrarna komma på tal; men jag vill blott nämna, på grund af egen erfarenhet, att i St Petersburg och efter hvad jag har goda skäl att tro i London, Marseille och Alexandria har mången svensk köpman haft anledning att berömma sig af den utmärkta ställning hans fädernesland förmått intaga just på grund af anseendet hos den firma som ofta för ringa ersättning, stundom utan sådan, representerat sitt gamla fosterland på hvardera af dessa platser. Är nu detta sannt, och vill man således gerna upprätthålla vår handel och vårt anseende i utlandet, må man då väl se sig före, huruledes och på hvad sätt förändringar inom vårt konsulsväsende lämpligast må kunna vidtagas. Jag vidblifver denna min åsigt, och hoppas att Kammaren ursäktar, att jag ännu en gång uttalat mig om vigten och nödvändigheten deraf, att dylika ändringsförslag må med fullständig sakkännedom och med fullkomligt lugn utarbetas på embetsrummet, samt att det vore synnerligen önskligt, att under våra öfverläggningar icke det varma hjertats hänförelse måtte föraleda till alltför bittra ord och ett måhända stundom oberättigadt tal, som, må vi minnas det, sedan kommer att stå kvar i tryck. *Scripta manent, sed verba volant*, heter det.

För min del slutligen kan jag ej finna annat, än att den egentligen föreliggande frågan, som i sjelfva verket är ganska enkel, hufvudsakligen rör, huruvida Kammaren behagar för år 1873 bibehålla till siffran oförändradt samma belopp såsom extra anslag under tredje hufvudtiteln som under nuvarande statsregleringsperiod. Att Riksdagen i detta afseende

fattar samma beslut som i fjor anser jag vara det riktigaste, och äfven klokheten bjuder att icke i denna siffra göra någon ändring. Det är under förhoppning derom, att ett förnyadt uttalande från representationens sida angående önskvärdheten af en minskning i utgifterna under denna hufvudtitel icke skall lemnas utan uppmärksamhet på det håll, hvarifrån allena förslag i denna riktning lämpligen bör utgå, som jag icke tvekar att åt tredje hufvudtiteln bevara dess anslagsbelopp oförändradt och nu vidblifver det yrkande jag redan förut i denna fråga framställt.

Herr Hedin: Herr Talman! Först och främst har jag att afböjda mig en dryg tacksamhetsskuld till ett par talare. Representanten för Dalarne, som funnit sig kallad att mana mig till grannlagenhet, lofvar jag, att jag skall lägga hans råd *så* på hjertat, och vid dem fästa allt *det* afseende, de förtjena. Äfven den värde representanten för Wenersborg är jag mycket förbunden, som välvilligt velat använda sin nyvunna erfarenhet om vigten af uppmärksamhet på sig sjelf -- en erfarenhet, förmodligen sammanhängande med samme representants anförande vid remissen af en motion om förändringar i statsrådets organisation -- till förmån för en så ung och värdig ledamot af Kammaren. Deremot kan jag ej tacka för den uppenbara förvrängning af mitt anförandes både bokstaf och anda, som han tillåtit sig genom beskyllningarne, att jag smutskastat mitt land, att jag velat nedsätta svenska folket. Jag har i förmiddags sökt ådaga-lägga orimligheten af påståendet, att vår maktställning är likadan nu, som för halfannat årtionde sedau; och jag har dervid ej ens talat om hvad vi sjelfve gjort eller låtit, utan uttryckligen framhållit, att äfven utan vår förskyllan, genom blott de stora förändringarne i Europa, vår maktställning måst förändras. Är detta att smutskasta sitt land? Jag, som icke ur protokollet bortjusterar något yttrande, kan tryggt vädja till samtliga Kammarens i förmiddags närvarande ledamöter. Den värde representanten för Wenersborg har vidare beklagat sig, att han förgäfves "sökt" en passande konklusion, till mina premisser. Om han, i stället att söka efter alla de orimligheter, han uppräknat såsom förmenta konklusioner, i stället hade behagat fästa sin uppmärksamhet vid den konklusion, som jag sjelf dragit ur mina premisser och tydligt angifvit, och som verkligen tål att se på, så kunde han hafva besparat sig detta fåfänga sökande. Jag har sagt att, om vår ökade politiska betydighet, som 1856 var ett af skälen för tredje hufvudtiteln betydliga stegring, numera efterträds af en ringare maktställning än då, så duger det icke att åberopa detta för femton år sedan möjligen giltiga skäl till stöd för bibehållande af en lika storartad diplomatisk ståt, som då ansågs påkallad. Jag skulle tro, att det finns god mening i denna anmärkning.

Den tredje talaren slutligen har egnat förre utrikesministerns ridderlighet, ädelhet och politiska förtjenster ett sentimentalt loftal. Mot betraktelser af en så alldeles subjektiv beskaffenhet, som dessutom angå en af tiden person, finner jag ej lämpligt att här något erinra. Deremot bör jag ej lemna å sido det märkvärdiga påståendet, att det är personligheten, som gifver vikt åt slutsatserna. Onekligen skulle det nu och eljest mången gång vara synnerligen beqvämt, om man kunde få den nya teorien erkänd, att det ej bör frågas efter hvad som säges, utan hvem som talar,

ej hurudana premisserna nu äro och om slutsatsen är en logiskt riktig följd ur dem; men jag kan ej tro, att denna nyhet skall lyckas i vidsträcktare mån göra sig gällande. Samme talare har antyd, att jag skulle hafva glömt bort, att konsulatväsendet är en för de förenade rikena gemensam angelägenhet, och att i några af mig anförda fall förhållandet kan taga sig annorlunda ut, om man ej lemnar Norges sjöfart ur räkningen. Jag har verkligen icke gjort mig skyldig till en sådan glömska, men då talaren ej velat inlåta sig i detaljer, är jag ej i tillfälle att i enskildheter bemöta honom. Endast beträffande en enskildhet, nemligen frågan om Tangers konsulatdistrikt, har han låtit förstå, att en blick på den norska sjöfarten skulle visa ett väsendtligen annat förhållande, än det som framgår ur min uppgift, att till nämnda distrikt under tio år anländt blott ett svenskt fartyg. Härpå får jag svara, att jag bestämdt minnes, att under åtskilliga år på 1860-talet dit anländt på sin höjd några få norska fartyg — jag vill minnas: blott ett enda under hela tre år omkring midten af nämnda årtionde. — Talaren nämnde också något om, att *scripta manent*, att det skrifna ordet står kvar. Ja, dess bättre, åtminstone när man ej justerar bort det, hvilket jag, som redan är sagdt, icke gör. Hvad jag i mitt anförande i förmiddags sagt skall stå kvar, och jag är beredd att stå för det, framgent liksom nu.

Innan jag slutar, anhåller jag att få tillägga några ord till mitt första anförande. Äfven när den inskränkning, som nu är föreslagen, blifvit verkställd, är tredje hufvudtiteln ej dermed återförd till det belopp, den utgjorde intill och med år 1857. Ändock återstå, om jag ej misstager mig, omkring 60,000 R:dr, innan man kommer ned till den budget af 225,650 R:dr bko eller 338,475 R:dr Rant som gällde intill 1858. Äfven efter en sådan ytterligare nedsättning skulle ensamt Sveriges bidrag till de förenade rikenas diplomatiska utgifter bli nära nog lika stort, som Danmarks utrikesbudget, hvilket land ju dock har vida större skäl än vi att utveckla en omfattande diplomatisk verksamhet, men nöjer sig med en utrikesbudget å 183,908 Rdr danskt eller 367,816 Rdr R:mt. I denna summa ingår väl icke danska utrikesministerns lön, men i stället en summa af 12,000 R:dr danskt till konsulatutgifter.

Den nu, liksom i fjor ifrågasatta minskningen gäller blott ministerstaten. Flera gånger har emellertid påpekats, att Utrikes-departementets expedition, för hvilken de sammanlagda kostnaderna uppgå till ej mindre än 41,700 R:dr, är inrättad på en i förhållande till de få och obetydliga göromålen orimligt stor fot, hvarom en hvar lätt kan öfvertyga sig genom en jämförelse med kostnaden för de öfriga departementens expeditioner.

På tal om Utrikes-departementets expedition kan jag ej förbigå ett förhållande, som kastar en besynnerlig dager öfver denna plantskola för personer, som kunna blifva kallade att deltaga i — hvad man här om dagen på detta rum kallade — ledningen af våra politiska öden. Den bok, jag medfört och ur hvilken jag anhåller att få till Kammarens uppbyggelse meddela några utdrag, är en i London utkommande statistisk handbok — *The Statesman's Yearbook by Frederick Martin*. Detta är nionde årgången för år 1872. Här läsas, i en af de gröfsta oriktigheter bokstafligen hvimlande framställning om Sverige och Norge, sådana saker, som att svenska statskassan betalar kostnaderna för riksdagsmannavalen, hvaremot

vid strängt straff dylika utgifter äro kandidaterna förbjudna — man tänke sig, hvilka föreställningar ett engelskt publikum, i valkorruptionens förlofvade land, skall fästa vid dylika uppgifter; vidare att riksdagsutskotten ega att, till upplysningars afgifvande, inkalla ministrar och andra personer samt höra vittnen; att Konstitutions-Utskottet eger åtala ej blott ministrar, utan ock andra "chief servants of the crown"; att justitiekanslern är chef för Sveriges judiciella organisation; att en tredjedel af statsinkomsterna inflyta af domäner och jernvägar; att Sverige har nära tre millioner jordegare, och att den svenska adeln räknar omkring 250,000 kapita; att Sveriges och Norges förenig beslöts i Wien och bekräftades i Kiel, m. m. Det skulle behöfvas en halftimme, för att räkna upp de absurditeter, som här finnas samlade på tjugu blad. Nåväl, som källa för dessa uppgifter åberopas officiella meddelanden, och jag skulle vara synnerligen illa underrättad, om ej utgifvaren för dem står i förbindelse hos det kungliga svenska Utrikes-departementet. Som vi se, äro de allmännaste statistiska data, de viktigaste grundlagsparagrafer lika förvrängda, som notisen om svensk-norska unionens uppkomst, hvarom jag dock förmodar, att de unge historieforskarne i Utrikes-departementet bort kunna få bättre underrättelser i gamle Ekelunds större lärobok i fäderneslandets historia, hvilken anspråkslösa hjälpreda år 1869 inköptes för Utrikes-departementets räkning.

Friherre Åkerhielm: Jag ber att ännu en gång få säga ett par ord i denna fråga i anledning af den siste talarens yttrande. Jag kan nemligen icke utan gensägelse förbigå hans förklaring, att jag skulle hafva uppfunnit ett nytt sätt att draga slutledning, hvilket skulle stå i strid med logiken. Hvad jag velat säga och tror mig hafva sagt, är att för det *slutliga* resultat, hvartill en talare kommit genom att hafva framtägit en mängd nya fakta och citat, som ingen af Kammarens ledamöter för ögonblicket är i tillfälle att kunna granska och genomgå, och angående hvilka för öfrigt icke något utskottsutlåtande föreligger, må den talaren icke vänta sig annat, än att det blir hans egen personlighet som kommer att lägga den afgörande tyngden i vågskålen. Alltså: den slutledning som grundas på fakta, dem ingen kunnat väga, får sitt värde af den personlighet som framsäger densamma. Hvad för öfrigt vidkommer Sverige—Norges handel på medelhafskusterna, och särskildt i de afrikanska hamnarne, ber jag få nämna att af det Norske departementets för det Indre officiella tabeller för år 1868 visserligen ses, att vid en hamn (i Tunis) intet fartyg under året infunnit sig, men på samma gång finnes dock i följd inträdda bättre förhållanden i Barbaresk-staterna — uttaladt det hopp, "at de forenede Riges skibsfart snart vil vende tilbage til sin normale Tilstand".

Slutligen, och ehuru det måhända knappast är behöfvt — ty det finnes väl ingen i denna Kammare som kan sätta tro till något sådant, som att svenska Utrikes-departementet skulle haft någon del i författandet af de orimliga citat som den siste talaren nyss uppläst — vill jag dock förklara, att jag för min del är lifligt öfvertygad derom, att de embets- och tjenstemän, som varit och äro anställda uti Utrikes-departementet, hvilka samtliga aflagt akademiska examina, och bland hvilka ej få äro

graduerade, visserligen äro alltför hemmastadde uti sådane bland citaten anförda allmänna frågor för att kunna göra sig skyldiga till en tillvitelse af den art som den nyss nämnda. Här vid lag är den enes *nej*, lika godt som den andres *ja*. För öfrigt hoppas jag, att — hvad fordran man än må ställa på diplomatiska tjänstemän, icke behöfva de vara korrekturläsare — och icke kan det väl läggas någon svensk gentleman till last, att han ej kan svara för allt möjligt som finnes tryckt.

Herr Key: Den talare på stockholmsbänken, som både i förmiddagens plenum och nu i afton yttrat sig i denna fråga, har från åtskilliga håll fått uppbära mycket klander för sina, jag medgifver det, något för starkt färglagda uttryck. Jag kan för min del väl icke instämma i dessa, men nödgas dock förklara, att den ärade talaren har i sak rätt i mycket, och — jag vill nu icke vidare ingå i ämnet — särskildt i afseende på våra konsulsaffärer i Medelhafvet. Denna del af ämnet har också i dag mest förhandlats och efter den vidlyftiga diskussionen härom torde icke mycket vara att tillägga. Ett par omständigheter ber jag dock att få påpeka.

En annan talare här midt emot yttrade nemligen, att då man vid tal om förenämnda konsulators betydelselöshet och gagnlöshet uppgifvit det antal svenska fartyg, som besökt de hamnar, der dessa konsulater funnos, man dervid icke tagit i betraktande äfven det antal norska fartyg, hvilka under samma tid, som de svenska, besökt dessa hamnar, ehuruval konsulaten hade till åliggande att bevaka icke blott den svenska utan äfven den norska sjöfartens intressen. Jag tillåter mig härvid erinra, att, enligt hvad på sidan 8 i bilagan N:o 2 till den Kongl. propositionen kan inhemtas, bidragen till de förenade rikenas konsulsstat utgå från Sverige med 160,000 R:dr och från Norge med 120,000 R:dr. Man behöfver således i denna fråga icke orda om den norska sjöfartens intressen, ty det norska statsbidraget afser att tillgodose Norges intressen och det svenska bidraget Sveriges intressen. Det från Sverige utgående anslaget till konsulsstaten afser således uteslutande tillgodoseende af den svenska sjöfartens intressen och det är blott om dem som frågan gäller. Om man då genomgår och hopsummerar de särskilda beloppen till bestridande af omkostnaderna för upprätthållandet af våra konsulater i Medelhafvet, så finner man att totalsumman häraf utgör 22,375 R:dr Hamb. b:ko eller 89,500 R:dr R:mt. Nu är det känt af Kommerskollegii berättelse att från dessa hamnar under 1870 intet enda fartyg ankommit till Sverige, och att till nämnda hamnar med last från Sverige under år 1870 anländt 19 svenska och 33 norska fartyg. Det är således egentligen för dessa 19 svenska fartygs tillgodoseende och hjälpande som *mera än hälften* af det svenska statsbidraget till konsulsstaten sagda år blifvit använt, under det att återstoden, icke fullt hälften, måst fördelas mellan orter och länder, med hvilka Sverige har affärsförbindelser för millioner och dit hundradetals fartyg fara af och an.

På sidan 3 i ofvannämnda bilaga finner man, att den numera affidue utrikesstatsministern i sitt anförande till statsråds-protokollet den 18 Augusti 1871 förklarar, att "ministerposten i Madrid" ingalunda kunde betraktas såsom "en det spanska *hofvet* visad artighet" utan måste bibe-

hållas derföre att "de förenade rikenas handels- och sjöfartsintressens behöriga handhafvande nödvändigt fordrade en hos spanska regeringen anställd diplomatisk agent". Då man vet att i Turkiet är anställd en svensk ministerresident med en lön af 5,200 R:dr Hamb. b:ko eller 20,400 R:dr R:mt, men att till Turkiet under 1870 icke kommit flera än 1 svenskt och 4 norska fartyg från svenska hamnar, torde det icke vara förmätet att antaga det nämnde ministerresident bibehålles, icke "för att tillgodose Sveriges handels- och sjöfartsintressen" utan blott af "artighet" mot storsultanen.

Jag har velat påpeka detta, men får dock tillägga, att ehuru jag tror att förslag till en förändring i dessa förhållanden bör komma från regeringen, och särskildt torde vi hafva att hoppas detta af den nuvarande Hans Excellens herr Statsministern för utrikes ärendena, så är det ett faktum emellertid, att först sedan representationen börjat, så att säga, "rifva regn" öfver dessa qvarglömnda konsulsposter i Medelhafvet, har man fått förhoppning om ett bättre ordnande af våra konsulatförhållanden. Jag vågar emellertid hysa den öfvertygelsen att Hans Excellens Utrikesministern skall af eget initiativ benäget öfverväga och till en kommande Riksdag framlägga förslag till den ändring i våra konsulatförhållanden, som tidens kraf påkallar, men har dock trots, att detta enkla referat af Kommers-kollegii sednaste berättelse och deraf härledda betraktelser icke borde saknas i Andra Kammarens protokoll vid öfverläggningarne nu om anslagen till utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel.

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena Grefve von Platen: Herr Talman! mine Herrar! Den rättighet att deltaga i representationens öfverläggningar, som är i Grundlagen Konungens rådgifvare medgifven, medför äfven skyldighet för dem att, der sådant behöfves, meddela upplysningar och vägleda diskussionen. Jag har dock aldrig uppfattat denna skyldighet sålunda, att, då det under öfverläggning varande ämnet skärskådas från olika synpunkter och debatten går sin jemna gång, denna skyldighet skulle innebära en oafvislig pligt för en konungens rådgifvare att utan nödvändighet inblanda sig i diskussionen och försöka, om än utan framgång, att gifva densamma en särskild riktning. Må det dock tillåtas mig, då det ifrågavarande ämnet redan blifvit till vidlyftighet behandladt och jag anser mig pligtig att uttrycka min belåtenhet med och tacksamhet för det utförliga och om mycken sakkännedom vittnande anförande, jag under förmiddagens plenum åhört och åt hvilket jag egnat en förtjent uppmärksamhet, att nu yttra några ord i denna fråga. Ehuru jag i många fall instämmer i den ärade talarens yttranden, anser jag dock nödigt att på förhand förklara, att jag har några anmärkningar deremot att göra. Dermed vill jag likväl icke säga, att jag tilltror mig nu ega förmåga att fullständigt framställa alla de från samma talares åsikter skiljaktiga meningar, jag har, utan jag vill blott söka visa, att den varma fosterlandskänsla, som dikterat talarens yttranden, möjligen lider af brist på tillräcklig sakkunskap.

Jag förbigår snart sagdt alla de anmärkningar, som riktats emot sättet för handhafvandet af de utrikes angelägenheterna före den tid, då utrikesdepartementets förvaltning blef mig anförtrödd. Jag har nemligen svårt att tro,

att tro, att den ärade talaren riktat någon större del af de af honom i dag framställda anmärkningarne — jag vill ej gifva dem ett hårdare namn — emot mig personligen. Det vore för mycket begärddt, att jag på denna korta tid skulle hafva hunnit så sätta mig in i alla i anförandet berörda ämnen, att jag nu skulle kunna inlåta mig på ett fullständigt bemötande af detsamma. En och annan upplysning ber jag dock att nu få lemna.

Till en början vill jag då anmärka, att såväl den ärade talaren som Stats-Utskottet, efter mitt förmenande, begått ett misstag. då de, i afseende på min företrädares yrkande på bibehållandet af anslaget till ministerstaten vid dess nuvarande belopp, uteslutande fäst sig vid ett af de till grund för detta yrkande framställda skäl, nemligen de förenade rikernas maktställning och politiska inflytande, hvarom åsigterna kunna vara olika. Det finnes dock ett annat skäl, som talar för anslagets bibehållande, nemligen de ökade lefnadsomkostnaderna. Jag vågar nemligen tro att, om man uppmärksammar att t. ex. traktamentet för ministern i Wien år 1828 utgjorde 8,000 R:dr Hamb. B:ko, det icke bör synas för mycket begärddt att nu fordra aflöningsens höjande för denna minister till samma belopp, lika litet som yrkandet på att en annan ministerlön, som år 1841 utgjorde 7,200 R:dr, nu måtte ökas med omkring elfva procent kan anses obefogadt. Jag tror således, att sistberörda af min företrädare anförda skäl eger sin fulla giltighet och jag vädjar till Eder, mine Herrar, om icke en hvar af Eder kan vitsorda att Edra lefnadsomkostnader ökats i samma proportion sedan ofvannämnda år.

Jag vill nu icke yttra mig om det sätt, hvarpå den ärade talaren ansåg sig böra framställa sina åsikter i ämnet; det har redan varit föremål för olika omdömen. Men jag kan icke med tystnad förbigå ett misstag, hvartill han gjorde sig skyldig, då han så mycket ordade om s. k. familjkonsulat. Mig veterligt inskränker sig en af de speciellt omtalade familjerna till blott en enda person, fastän denne, dock endast så länge han beklädde ifrågavarande plats, begagnade sina söner såsom medhjelpare. Jag har icke velat säga detta såsom någon anmärkning mot den ärade talaren, utan blott för att visa, att äfven för den, som djupast satt sig in i förhållandena, ett misstag icke är omöjligt.

Samme talare framkom äfven med ett förslag, för hvilket jag fruktar att han icke skulle vinna något understöd af de olika handelskorporationerna, i händelse framställning till dem i sådant afseende gjordes, nemligen att Sverige borde hafva konsuler gemensamt icke blott med Norge, utan äfven med Danmark. Det vore i många fall lyckligt att de tre nordiska rikena arbetade tillsammans för sin utveckling, men i fråga om industriens och handelns intressen anser jag ett sådant samarbete icke komma att medföra goda resultat, och beträffande särskildt gemensamma konsulsplatser torde stora svårigheter möta vid att erhålla personer, som skulle vilja åtaga sig sådana befattningar, vid hvilkas utöfning de sannolikt ganska snart skulle råka i de mest brydsamma omständigheter.

Slutligen nämndes såsom ett bevis på det sätt, hvarpå våra diplomater uppfylla sina skyldigheter, att de icke recensera utkomna böcker.

Jag tror dock det vara för mycket begärddt, att Utrikes-departementets åligganden skulle anses sträcka sig ända derhän. Om de uppgifter, som finnas i det af talaren omnämnda engelska arbetet, blifvit officiellt begärda och officiellt lemnade, hade de af talaren begagnade ordalag icke varit för stränga. Jag har likväl grundade anledningar till den förmodan, att Utrikes-departementet icke har någon del i berörda, vilseledande uppgifter om våra förhållanden. Men för hvarje svensk man, som händelsevis finge kännedom om likartade felaktiga uppgifter, borde det, enligt min tanke, vara en oafvislig pligt att genast beriktiga desamma.

Jag hade äfven ämnat att yttra några ord i afseende på Stats-Utskottets ställning till regeringen i denna fråga, men så till vida öfverensstämma Utskottets framställningar med det framlagda Kongl. förslaget, att jag öppet bekänner, att en Konungens rådgifvare, så konstitutionellt sinnad som jag är, icke skulle finna det svårt att tillstyrka bifall till samma framställningar. Jag vågar dock dervid erinra, att i samma mån, som anslaget för ministerstatens aflöning minskas, i samma mån försvåras äfven möjligheten att uppfylla den af den förut omnämnde talaren uttryckta önskan, i hvilken jag gerna instämmer, nemligen om flera fasta aflönade konsulsplatsers införande.

I öfrigt har jag ej något vidare att tillägga.

Öfverläggningen förklarades slutad. Propositioner gäfvos dels å bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick och dels å bifall till det af Friherre Åkerhielm framställda ändringsförslag. Herr Talmannen förklarade ja vara öfvervägande för den förre propositionen, men då votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 7,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarén, med bifall i öfrigt till Kongl. Maj:ts i afseende å regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel framställda förslag, beslutit, att såsom anslag för ministerstaten skall uppföras endast ett belopp af 300,000 R:dr och såsom "tillfälligt anslag till öfvergående utgifter" upptagas 40,800 R:dr, utgörande återstoden af det utaf Kongl. Maj:t till nämnda stat för år 1873 äskade belopp.

Voteringen utföll med 66 ja mot 102 nej, till följd hvaraf Kammarén beslutit i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Den vid utlåtandet fogade *Tabell* godkändes under förbehåll om den inskränkning deri, som påkallades af Kammaréns nu fattade beslut.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2, angående Herr C. A. Jönssons motion om enkesäten i Hallands och Bohus län; skolande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 10.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3, angående föreskrift för kronobetjening att utföra tillsyn öfver byvägars underhåll.

Herr Appeltofft anförde: Då Utskottet, enligt min åsigt, icke gifvit giltiga skäl för sitt afstyrkande af bifall till min motion i ämnet, anhåller jag att få ingå i en granskning af nu föreliggande utlåtande. Utskottet anför, att det af motionären vidrörda förhållande i afseende på underhållet af de snärre eller så kallade byvägarne, hvilket väl i enstaka fall torde ega sin giltighet, likväl icke är så allmänt öfverklagadt, att lagstiftande maktens mellankomst synes vara af nöden. Såsom ett svar härpå anser jag mig blott behöfva åberopa de flera motioner, som under förra riksdagar blifvit väckta och hvilka alla konstatera byvägarne i de särskilda länen dåliga skick.

Vidare säger Utskottet, att erfarenheten visat, att kronobetjeningen, då ersättning för besväret erbjudes, ej ogerne, fastmer villigt lemnar sitt biträde vid tillsyn derå, att de våghållningsskyldige fullgöra sin skyldighet. Häruti instämmer äfven jag, men hemställer, hvilken följd Utskottet anser detta förhållande må medföra, då kronobetjeningen ej eger att låta afhjelpa bristerna på delegarnes bekostnad. Man vinner dermed således blott den fördel att få bristfälligheterna konstaterade af ojäfvigt vittne, något som man lätteligen på annat sätt kan erhålla.

Slutligen yttrar Utskottet: "deremot lærer intet hinder möta för enskild person, byalag eller kommun att göra framställning hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande om åläggande för kronobetjening att lemna det äskade biträdet, derest motvillighet i någotdera hänseendet skulle uppstå." Då i Landshöfdinge-instruktionen väl upptages såsom landshöfdingens åliggande att tillse det allmänna vägar behörigen underhållas, men denna föreskrift ingalunda rör byvägar, och då just till följd deraf, att tvister om anläggning och underhåll af enskilda utfartsvägar för by eller annan lägenhet afgjorts dels af Konungens befallningshafvande och dels af domstol, genom Kongl. Brevet den 17 April och Kammar-kollegii derpå grundade kungörelse den 9 Maj 1828 stadgats, att domstol är rätta forum för sådana tvisters anhängiggörande, synes det mig vara ganska problematiskt, om Konungens befallningshafvande skulle kunna upptaga ett sådant klagomål. Något annat medel att få den försumlige våghållningsskyldige att fullgöra sin skyldighet finnes således icke, än att instämna honom till domstol. Med kännedom om, huru en tredskande part kan under längre tid uppehålla en rättegång, kan man lätt före-

ställa sig, huru beskaffad den väg, hvarom tvisten sig rör, skall under tiden blifva, och dertill kommer, att ett annat år en annan delegare kan uraktlåta att laga sitt vägstycke, i hvilket fall man måste på nytt börja processa. Under sådana förhållanden är det nästan en omöjlighet att vinna ändamålet, oberäknadt det obehagliga förhållande, som härigenom måste grannar emellan uppstå. Denna fråga synes måhända Kammarens ledamöter och isynnerhet städernas representanter såsom en obetydlighet, men, mine Herrar, det är icke en obetydlighet för dem, frågan närmast rör. Landtbrukaren måste forsla sina produkter till närmaste stad. På dåliga byvägar kan han icke med sina dragare transportera hälften, ja! stundom icke mer än tredjedelen, af hvad han kunde köra på landsvägen. Han måste således då antingen köra med sitt halfva lass till staden eller också göra flera resor emellan sitt hem och stora vägen. I båda fallen går en mängd dagsverken för honom förlorade, oberäknadt att han i den dåliga vägen förstör sin körredskap och onödigtvis anstränger sina dragare.

Då nu gällande lagstadganden nära nog omöjliggöra alla bemödanden att få byvägarne behörigen underhållna, så finner jag mig föranlåten att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till min motion i ämnet.

Herr Hjelm: Jag har icke begärt ordet för att tala för min motion, utan till följd af Utskottets motivering, som i min tanke är en högst besynnerlig motivering. Utskottet säger nemligen till en början, att det af motionären vidrörda förhållande i afseende på byvägars underhåll torde blott "i enstaka fall" ega sin giltighet. Med anledning häraf ber jag att få lemna den upplysning, att berörda förhållande icke kan hänföras till enstaka fall, såsom Utskottet förmenar, utan är en verklig plåga i många orter. Blott i mitt kommittenskap finnas cirka 15,000 personer, hvilkas enda utfartsväg från sina hemman är byvägen.

Man har sagt, att, ehuru icke något lagstadgande finnes angående byvägars underhåll, man ändock ganska lätt skulle kunna tillhålla en försunlig och tredskande delegare att fullgöra sin underhållsskyldighet. Men, då underhållsskyldigheten för en och samma väg är fördelad på flera hundra personer, hvem skall då vaka öfver att skyldigheten fullgöres.

Vidare yttrar Utskottet, att någon allmän klagan öfver byvägarnes underhållande icke förports. Jag får dock dervid erinra att de, som i allmänhet nödgas begagna byväg såsom utfartsväg, äro personer, som blott undantagsvis komma i beröring med personer, som förmå framföra deras klagan. De förstå sig vanligast icke på petitioner, adresser o. s. v., de lida och klagas väl, men det tränger endast undantagsvis utom deras egen isolerade ort, men derinom får man dock höra många och berättigade klagomål öfver det sätt, hvarpå byvägarne underhållas och öfver att ej ordning kan dermed blifva.

Slutligen förklarar Utskottet, att lagstiftande maktens mellankomst icke synes vara af nöden, helst erfarenheten visat, att kronobetjeningen ej ogera, fastmer villigt lemnar sitt biträde, när ersättning för besväret erbjudes. Härvidlag får jag äfven upplysa, att jag varit med många gånger vid synen å byvägar, dervid länsmannen rest, utan att dock kunna

något afrätta i sak, ehuru vägen varit af högst dålig beskaffenhet. Vare sig man anser, att kronobetjeningen bör emot ersättning af väghållnings-skyldige eller utan sådan ersättning hafva till åliggande att syna byvägar och tillhålla den försumlige att bättra dervid anmärkta bristfälligheter, är det dock nödvändigt att någon bestämmelse härom inryckes i allmän lag, enär det åsyftade ändamålet eljest icke vinnes; ty att blott en kronobetjent far vägen fram, dermed vinnes icke något, han måste äfven hafva makt att verkställa tredskolagning, hvilket han icke nu eger. Jag vill för närvarande icke framställa något yrkande i ämnet, emedan jag har mig känt, att denna fråga ännu en gång skall återkomma till öfverläggning hos Riksdagen.

Herr Westerdal: För så vidt jag kunnat höra och riktigt uppfatta motionärens anförande i ämnet, går hans argumentation ut på att ådaga-lägga dels behöfligheten, dels befogenheten af kronobetjenings tillsyn öfver underhållet af enskilda utfartsvägar för by. Hvad behöfvet af lagstiftande maktens ingripande i förevarande fråga beträffar, har Utskottet ansett att något giltigt skäl för sådan åtgärd icke blifvit af motionären anfördt eller eljest förefinnes. Motionären påstår visserligen, att det ganska ofta inträffat, att, sedan byvägar blifvit behörigen å hemmanen indelade till underhåll samt iståndsatta och till en tid jemväl underhållna i godt skick, nya delegare helt och hållet underlåtit underhållet af sina vägstycken, utan att dertill kunna af öfrige delegare tvingas. Utskottet har deremot erfarit, att i vissa län, särskildt de norrländska länen, byalagen träffat öfverenskommelse med en eller flera personer att hafva uppsigt och tillsyn öfver byvägarnes underhåll och, der brister befunnits, tillhålla den enskilde delegaren att fullgöra sin underhållsskyldighet. Denna enkla åtgärd har befunnits ändamålsenlig och tillfyllestgörande, och af denna anledning har Utskottet ansett frågan icke vara af så allmän vikt, som motionären fattat densamma. Dessutom kan det inträffa, att byvägar hafva en längd af flera mil, vid hvilket förhållande en allmän lagbestämmelse i afseende på sådana vägars underhållande lätteligen kunde i många fall träda den enskilda rätten för nära, och då det visat sig, att de åtgärder, som vissa byalag enskildt vidtagit, uppfyllt sitt ändamål, finner jag icke något skäl att i lag stadga någon föreskrift om kronobetjeningens skyldighet att öfvervaka byvägars behöriga underhållande. I allmänhet bör man ej låta den offentliga myndigheten allt för mycket ingripa i enskildes förhållanden till hvarandra.

Den talare, som näst före mig hade ordet, yttrade, att han fann Utskottets motivering besynnerlig. Jag för min del anser den vara alldeles riktig, enär det icke kan anses klokt att, innan behöfvet af en allmän lagbestämmelse i fråga om byvägars underhåll blifvit till fullo ådaga-lagdt och då föregående framställningar i ämnet af andra motionärer icke vunnit Riksdagens bifall, framkomma med ett lagförslag i det af motionären uttalade syfte. På de af mig nu anförda skäl anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson i Kulbult: I likhet med den näst föregående talaren anser jag, att Utskottet haft fullt giltiga skäl för sitt afstyrkande

af bifall till motionärens framställning i ämnet. Vilja byalagen icke komma öfverens om byvägarnes underhållande, återstår ju alltid den utväg att hos Konungens befallningshafvande anhålla, att vederbörande kronobetjening måtte förordnas att tillhålla den försumlige och tredskande delegaren att fullgöra sin väghållningsskyldighet.

Enligt min åsigt bör ock denna fråga heldre anses falla inom landstingens än den lagstiftande maktens område. Den tid, inom hvilken allmänna vägarne skola lagas och sättas i stånd, bestämmes nu af landstingen. Jag tror, att äfven frågor om byvägarnes underhåll böra kunna bäst afgöras länsvis, och hvarje särskildt län få öfverenskomma om de åtgärder i detta afseende, som kunna vara erforderliga och för länets enskilda förhållanden mest ändamålsenliga.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Herr Kjellman: Då jag i denna fråga är af samma åsigt som motionären, önskar jag att hans motion måtte vinna framgång. Den siste talaren hänvisade oss till landstingen för ernående af det utaf motionären åsyftade mål; men jag får deremot erinra, att, då landstingen icke ega någon lagstiftningsrätt i dylika frågor, det är mer än sannolikt, att framställningar till landstingen om meddelande af föreskrifter rörande tillsynen öfver byvägarnes underhåll skulle komma att lemnas utan afseende.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionärens förslag i ämnet.

Öfverläggningen var slutad. Såväl å yrkandet om bifall till Utskottets hemställan, som å yrkandet om bifall till motionärens förslag, gäfvos propositioner, och då Herr Talmannen fann ja öfvervägande för den förra meningen, begärdes votering, som försiggick enligt en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskott hemställt i dess utlåtande N:o 3,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, beslutit: att der underhållsskyldigheten af väg redan är eller framdeles blir, efter gemensam öfverenskommelse inför häradsrätten, på hemmanen till underhåll indelad, skall det, då derom annorlunda ej öfverenskommits, åligga kronobetjeningen att emot ersättning af väghållningsskyldige och på enskild delegares anmodan, syna vägen och tillhålla den försumlige att bättra de dervid anmärkta bristfälligheter.

Voteringen visade 128 ja mot 14 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 11.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 4, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. förordningen den 30 November 1855 rörande expeditionslösen; skolande, jemlikt 63 § 3 mom. Riksdags-ordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 12.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets memorial N:o 1, med förslag till ändring i 29 § Regeringsformen, anförde

Herr Lithner: Jag har begärt ordet icke derföre, att jag lägger någon synnerlig vikt uppå, om den i förevarande betänkande föreslagna grundlagsförändring bliver förklarad hvilande vid denna riksdag eller icke, utan derföre, att jag velat fästa Kammarens uppmärksamhet uppå, huruvida förslaget verkligen kan anses höra under den kategori, som i 38 § Regeringsformen finnes angifven eller att den föreslagna grundlagsförändringen skall vara "högst nödig och nyttig samt möjlig att genomföra." För att en grundlagsförändring skall kunna kallas "högst nödig," föreställer jag mig, att förslaget skall vara sådant, att detsamma i de för handen varande förhållandena och i den lagstiftning, som förefinnes vid den tid, då det blir upphöjdt till grundlag, inför en verklig förändring. Så är likväl icke fallet med det grundlagsförändringsförslag, om hvilket nu är fråga. Utskottet har nemligen hemställt, att, i stället för den nu varande lydelsen af 29 § Regeringsformen, att "till erkebiskop och biskopar, *med hvilkas val förhålles efter förra vanligheten*, utnämne Konungen en af de tre, som föreslagne blifvit", stadgandet skulle komma att lyda sålunda: "Till erkebiskop och biskopar utnämne Konungen en af de tre, som *i den ordning kyrkolagen stadgar* föreslagne blifvit". Med den kyrkolag vi ännu hafva af år 1686 samt derunder inbegripna Kongl. förordningar, hvilka väl äfven torde få anses hafva kyrkolags natur, blir emellertid den föreslagna förändringen af intet värde. Kyrkolagen innehåller om biskoparne i 20 kapitlet åtskilliga paragrafer. 1 § handlar om skyldighet för domkapitlet att ofördröjligen till Kongl. Maj:t inberätta inträffande ledighet samt göra hemställan om tiden till valets anställande och förrättande. 2 § innehåller formulär för den ed som skall vid biskopsval afläggas och hvilken jag icke vill trötta Kammarerna att uppläsa. 3 § handlar om domkapitels skyldighet att till Kongl. Maj:t "öfversända register" öfver dem, som röster bekommit, och att vid afgifvande af underdånigt förslag till biskopsembetets återbesättande inom stiftet bifoga tjensteförteckningar för dem, som blifvit å förslaget uppförda. 4 § om erkebiskopsval stadgar, att domkapitlet dervid skola hafva hvar sin röst, såsom ännu är förhållandet. Dessa lagparagrafer hafva blifvit modifierade dels genom Kongl. cirkuläret af år 1689 och dels genom Kongl. förordningen den 7 Maj 1759, hvilken sednare egentligen utgör en ordningsstadga för valet. Efter hvad väl får antagas, torde dessa sednare författningar jemväl hafva kyrkolags natur.

Häraf följer således, att, då den grundlagsförändring, hvartill förslag här föreligger, är vorden genomförd, alldeles ingen ändring skett, så länge nu gällande kyrkolag finnes, ty med de ifrågavarande valen tillgår ändock efter 20 kapitlet af denna lag med dertill hörande författningar på samma sätt som hitintills.

Nu har Utskottet dock ansett, att "frågan om förändradt valsätt vid biskopsval vunnit den betydelse för det allmänna, att för dess ändamåls- enliga lösning en grundlagsförändring med allt skäl kan sättas i fråga" på grund deraf, att det första kyrkomötet i skrifvelsen till Kongl. Maj:t den 1 Oktober 1868 "anmält sin åsigt, att rätt till deltagande i biskopsval borde tillerkännas lekmän samt anhållit, att Kongl. Maj:t ville taga saken i öfvervägande". Hvar och en, som närmare tänker på dessa ordalag, finner lätt, att kyrkomötet i detta fall alldeles icke fattat något beslut, utan i ovisshet — att jag så må uttrycka mig — huru detta skulle jemkas tillsammans, haft dessa evasiva uttryck att uttala sin "åsigt" och underdånigst anhålla, att Kongl. Maj:t måtte "taga saken i öfvervägande". Frågan beror således först och främst uppå, om Kongl. Maj:t, efter att hafva tagit saken i öfvervägande, finner skäl vara att åt kyrkomötets sålunda uttalade, icke beslut, utan endast åsigt inrymma ett sådant afseende, att Kongl. Maj:t vill framlägga förslag till paragrafens förändring. Men jag kommer vidare till en annan omständighet eller den, att, såsom vi veta, för närvarande just är i verksamhet en af Kongl. Maj:t tillsatt komité för utarbetande af förslag till ny kyrkolag. Saken beror således än yttermera derpå, huruvida denna komité anser anledning vara för handen att i sitt till Kongl. Maj:t först ingifvande förslag upptaga kyrkomötets icke beslut utan åsigt.

Saken beror vidare derpå, huruvida Kongl. Maj:t sedermera efter de förarbeten, som jag antager, att kyrkolagsförslaget kommer att genomgå, finner skäligt att fästa något afseende å denna kyrkomötets mycket evasivt uttalade "åsigt". Sakens framgång är slutligen beroende deraf, huru först och främst Riksdagen och sist kyrkomötet må komma att i detta fall besluta. Vi hafva någon erfarenhet om den tidslängd, som plägar åtgå för att genomföra en ny lagstiftning, och det torde således kunna antagas, att den tid, som kommer att förflyta, innan vi erhålla den nya kyrkolag, för hvilken den nu föreslagna grundlagsförändringen skall bana väg, icke blir alltför kort och måhända kan räknas i decennier, innan allt detta är slutligen ordnad och beredt för tillämpning.

Och om nu, såsom meningen väl är, genom förslagets framläggande vid sista riksdagen af en tre-års period det skulle hända, att, derest förslaget nu förklaras hvilande, år 1873 grundlagsförändringen vore genomförd, hvad hade då inträffat? Ingenting annat, än att biskopsvalen ändock ske på samma sätt som förut.

Jag vågar hemställa till Kammaren, om detta må vara ett fullt värdigt sätt att behandla grundlagens stadgande, att inga andra ändringar i denna lag böra ega rum än de, som äro "högst nödiga och nyttiga". Jag tror verkligen icke, att ett förslag kan kallas högst nödigt att genomföra inom ett år, som kan komma att tillämpas om 1, 10, 20, kanske 50 år. Utan den ringaste motvilja i öfrigt mot det mål, som Konstitutions-Utskottet vill uppnå, föreställer jag mig, att tiden att begära denna

grundlagsändring först då är inne, när vi få se, hvad den nya kyrkolagskomitén föreslagit och hvad Kongl. Maj:t derefter föreslår Riksdagen. Ty äfven då tidpunkten sålunda må vara kommen att bringa saken till afgörande, anser jag vidare, att Kongl. Maj:t och dess regering äro rätta vederbörande att för Riksdagen framlägga förslag till den grundlagsförändring, som till följd af de förarbeten, om hvilka jag talat, kan befinnas vara nödig och nyttig.

På grund af allt detta tillåter jag mig hemställa, om icke man varit kanske nog het och häftig att vilja forcera, en sak, hvars slutliga genomförande ännu hvilat i ett aflägsset fjerran, och huruvida man icke af aktning för grundlagens bud om det "högst nödiga och nyttiga" ännu bör något låta med grundlagsförändringen anstå, hvarföre jag äfven yrkar, att förslaget nu icke förklaras hvilande.

Herr Per Nilsson i Espö: Den föregående talaren har uttryckt den åsigt, att den grundlagsförändring, om hvilken här är fråga, icke skulle vara högst nödig och ej heller mycket nyttig att genomföra. Jag vill ej förneka möjligheten, att saken väl så kan synas vid första påseende, men jag tror likväl, att förhållandet visar sig något annorlunda, om man tager i betraktande, att grundlagsstadgandet, sådant det nu lyder — och grundlagen skall ju efter ordalydelsen tolkas — lägger hinder i vägen för en ändring af kyrkolagen, men att genom den nu föreslagna korta och betydliga förändring i paragrafens redaktion detta hinder kan undanröjas och möjlighet beredas att åstadkomma en ändring i kyrkolagens bestämmelser i detta fall derhän, att äfven lekmän och lärare vid elementarläroverken inrymmas rätt att deltaga i biskopsval. Kyrkomötet ansåg just ett medgifvande i sådan syftning vara påkalladt såväl af tidens förhållanden som af rättvisa och billighet, men mötet kunde icke derom fatta beslut, emedan den nämnda grundlagsparagrafen omöjliggjorde hvarje dylik reform, så länge stadgandet icke blef till lydelsen något förändradt. Om vi nu antaga det här framlagda grundlagsförändringsförslaget att hvila till vidare behandling, och då detsamma i sådant fall kan vara upphöjdt till lag redan nästa år, men, på sätt den föregående talaren jemväl erinrat, kyrkomötet ånyo sammanträder år 1873, kunde hindret till dess vara undanröjdt och Kongl. Maj:t oförhindrad att till kyrkomötets pröfning framlägga det förslag till ändring i kyrkolagens föreskrift beträffande rättighet till deltagande i biskopsval, som må kunna anses vara lämpligt. Och då den siste årade talaren icke visat, att ett bifall till Konstitutions-Utskottets nu föredragna hemställan skulle kunna medföra någon allvarssammare olägenhet, i så måtto t. ex., att under tiden möjligen inträffande biskopsval derigenom kunde möta svårighet att verkställa, anser jag, för min del, att denna lilla förändring i grundlagen gerna kan antagas nu till hvilande, hvarom jag äfven anhåller.

Herr P. Olsson från Helsingborg: Jag är i det väsendtligaste förekommen af den näst föregående talaren. Han yttrade — hvad som ju också är förhållandet — att någon förändring i kyrkolagen i ändamål att åt lekmän och lärare vid elementarläroverken bereda rätt att deltaga i biskopsval icke kan vidtagas, så länge grundlagens ordalydelse därför läg-

ger hinder i vägen. Häraf följer ju åter klart och tydligt, att, derest någon dylik ändring i kyrkolagen skall kunna ske, hindret i grundlagen bör vara dess för innan undanröjdt. Om då, såsom här är fallet, Konstitutions-Utskottet väckt förslag dertill och detta förslag nu antages att hvila samt sedermera vid nästa riksdag definitivt godkännes, sättes ju både Kongl. Maj:t och kyrkomötet i tillfälle att vidtaga de förändringar i kyrkolagen beträffande biskopsval, som kunna anses nödiga och nyttiga. Huru genom ett sådant förfarande en dyrbar tid skulle gå förlorad, förstår jag icke fatta, men deremot förefaller det mig naturligt, att en dyrbar tid sålunda skulle vinnas, ty om man antager, att nästa kyrkomöte kommer att uttala samma önskan i detta hänseende som det föregående och det kyrkolagsförslag som är under utarbetning, att innehålla tidsenliga stadganden om biskopsval, är ju kyrkomötets önskan ändock omöjlig att bifalla, så länge hindret i grundlagen qvarstår.

Jag kan för den skull icke förstå något annat eller bättre, än att, likasom å ena sidan icke kan visas någon olägenhet af ett beslut att nu till hvilande antaga detta af Konstitutions-Utskottet framlagda förslag, å andra derigenom skulle vinnas en dyrbar tid, som jag tagit mig friheten antyda. Jag tror derföre det vara skäl för denna Kammare att godkänna Konstitutions-Utskottets hemställan i denna del, till hvilken jag tillstyrker bifall.

Herr L. J. Hierta: Då jag i Konstitutions-Utskottet deltagit i det beslut, som grundlagt detta betänkande, anhåller jag att få yttra några ord i anledning af en talares invändning, att Konstitutions-Utskottet icke skulle hafva behörigen iakttagit det grundlagens bud, hvilket bjuder, att hvarje grundlagsförändring bör vara högst nödig och nyttig samt möjlig att genomföra. Denna anmärkning har till en viss grad redan blifvit af föregående talare bemött, men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet torde hafva i betänkandet besvarat densamma fullkomligt klart och nöjaktigt.

Utskottet har nemligen framhållit den omständigheten, att kyrkomötet i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 1 Oktober 1868, i anledning af hos mötet väckta förslag att inrymma rätt till deltagande i biskopsval åt lekmän och lärare vid elementarläroverken, anför, "hurusom dessa förslag väl hade ett stöd i biskopens ställning såsom eforus för läroverken inom stiftet, hvarjemte det för kyrkomötet syntes sannolikt, att församlingarnes deltagande i nämnda val skulle ställa biskopen i ett närmare och förtroeligare förhållande till dem, öfver hvilkas själavård han hade att vaka, och sålunda för honom underlätta utöfningen af hans kall." Jag tror, att Utskottet med anförande af detta kyrkomötets utlåtande visat, att kyrkomötet sjelft erkänt en sådan förändring som den här föreslagna vara nyttig och man må kunna säga "högst nyttig". Och då tillika säges, att, "då någon genomgripande förändring af kyrkolagen i detta afseende icke kunde ske utan föregående ändring i 29 § Regeringsformen, hade kyrkomötet ansett det vara utan ändamål att för det närvarande ingå i närmare granskning af frågan, utan endast velat anmäla sin åsigt, att rätt till deltagande i biskopsval borde tillerkännas lekmän, samt anhålla att Kongl. Maj:t ville taga saken i öfvervägande" — lärers också deri ligga

en argumentation för, att kyrkomötet ansett grundlagsändringen "högst nödig", på det att det högst nyttiga skulle kunna genomföras. Och sålunda föreställer jag mig, att genom citerande af kyrkomötets åsigt i saken blifvit uppfyllt det grundlagsbud, som föreskriver, att Konstitutions-Utskottet bör föreslå blott hvad som är nödigt och nyttigt. Jag vill icke förlänga diskussionen, helst det synes mig, som skulle endast på denna grund Konstitutions-Utskottets hemställan kunna bifallas.

Herr Lithner: Den egentliga skilnaden mellan mig, som har vågat gripa till ordet mot en föreslagen grundlagsförändring, och de herrar som uppträda emot mig, tyckes ligga deruti, att, då jag anser en sådan ändring i allmänhet icke böra vidtagas förr än tiden är inne, så att den kan kallas högst nödig och nyttig, så anse mina herrar motståndare att grundlagen bör behandlas så, att man litet då och då gör en ändring i den för att bereda rum för en annan bakom stående ändring, vare sig i kyrkolag eller i administrativ lagstiftning o. s. v. Jag hyser för grundlagen en så djupt gående vördnad, att jag icke vill det man behandlar den såsom en gårdesgård, på hvilken man hugger hål när- och hvarsomhelst för att sedan kunna praktisera in hvad man behagar, utan vill jag i stället betrakta den såsom en hägnad, på hvilken man icke förr, än omständigheterna verkligen kräfvat det, företager sig att göra någon öppning.

Den siste värde talaren anförde, att kyrkomötet ansett denna ändring för högst nödig och nyttig. Jag förmodar emellertid att Riksdagen icke är så särdeles böjd att vilja inrymma något stort afseende åt hvad kyrkomötet ansett för högst nödigt och nyttigt, åtminstone icke så till vida, att vare sig Konstitutions-Utskottet eller Kamrarna skulle, på grund af kyrkomötets, icke ens fattade beslut, utan blott och bart uttalade åsigt om önskligheten af att Kongl. Maj:t täcktes taga en sak i öfvervägande, finna tillräcklig anledning för sig att anse en grundlagsändring i sådan riktning högst nödig och nyttig.

En annan värd talare har sagt, att, om detta förslag nu blefve hiflande, skulle nästkommande års kyrkomöte finna alla hinder för motsvarande ändringar i kyrkolagen vara undanröjda. Men jag tillåter mig fråga den värde talaren huru han vet, att 1872 års kyrkomöte verkligen fattar beslut i samma riktning, hvori det föregående kyrkomötet tycktes, på grund af en viss hos detsamma förefintlig strömsättning, vilja gå? Då det icke synes finnas någon synnerlig kontinuitet hos våra riksdagar i afseende på de beslut som der fattas den ena och den andra gången, så kan man icke heller på förhand veta, huruvida någon sådan kontinuitet skall finnas mellan kommande och föregående kyrkomöten. Men antagom äfven att så inträffade! Vore då alla svårigheter dermed häfda? Hade vi dermed fått det förslag till kyrkolag som skall utarbetas af en komité? Hade vi dermed fått den Kongl. proposition, som, efter vederbörande myndigheters hörande, komme att i ämnet afgifvas? Jag tror icke så.

I likhet med den siste värde talaren tager äfven jag för gifvet, att det icke alls kan vara tvifvel underkastadt hvad utgång frågan får på detta rum; men just därför har jag ansett det vara på sin plats att höja min röst emot ett sådant sätt att behandla grundlagsändringar.

Herr Uhr: Det är märkvärdigt hvad min ärade vän på norrlands-bänken är öm om grundlagen. Jag kan dock försäkra honom att äfven jag är öm om densamma, hvilket dock icke hindrar mig från att önska, det den måtte vara tydlig och klar framför allt, men så är icke förhållandet med nu ifrågavarande paragraf. Här står att biskopsval skall ske efter förra vanligheten, men det står icke efter hvilken lag. Detta kan väl icke sägas vara klart och tydligt, hvilket det deremot skulle bli enligt den föreslagna ändringen, att biskopsval skall ske efter kyrkolagens stadgande. Jag anser det derföre icke alls vara för tidigt att vidtaga en sådan ändring, som den här föreslagna, till hvilken jag äfven för min del yrkar bifall.

Herr vice Talmannen Mannerskant: Nu gällande kyrkolag innehåller inga tydliga och fullständiga bestämmelser angående biskopsval, utan hafva genom sednare tillkomna Kongl. förordningar tillägg blifvit gjorda om huru härmed skall förhållas. Om vi nu skulle ändra grundlagen derhän, att i densamma hänvisades endast till kyrkolagen, men icke till de sedermera tillkomna ändringarne och tilläggen deri, så blefve följden helt enkelt den, att vi icke hafva någon riktigt bindande föreskrift huru biskopsval skulle ske. Jag tror att hvar och en, som slår upp lithörande paragrafer i kyrkolagen, skall finna detta. Derföre, och fastän jag tror att Konstitutions-Utskottets afsigt med den föreslagna ändringen varit god, så anser jag dock att denna ändring, om den bör göras, måste affattas i sådana ordalag, att grundlagsbudet kan tillämpas äfven innan kyrkolagen blifvit förändrad och fullständigad i det ifrågavarande hänseendet; ty när det inträffar att kyrkolagen ändras, kunna vi icke på förhand bestämma, och dermed kan ännu länge dröja. På denna grund yrkar jag att förslaget för närvarande icke måtte bifallas.

Herr Ehrenborg: Jag ber blott att till hvad mina kamrater i Konstitutions-Utskottet sagt få lägga ett kort svar å hvad den ärade representanten från Norrland anförde och erinra, att det alls icke kan vara meningen att då och då lappa grundlagen för att bereda väg åt bakom stående ändringar hvilka som helst, utan gäller det här att bereda väg för en ändring, som kyrkomötet uttalat såsom ett önskemål, och det redan denna riksdag, på det att ändringen må kunna komma till stånd minst två år tidigare än som eljest kunde blifva fallet. Och är saken i sig god, såsom kyrkomötet erkände, så är det icke skäl att onödigtvis uppskjuta dermed längre än man behöfver. Dertill vinner man ytterligare hvad som visserligen icke i och för sig vore tillräcklig anledning till ändring, nemligen att ur grundlagen få utgå de vanprydande orden „förra vanligheten.”

Jag yrkar derföre bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Sjöberg: Jag kan icke neka, att jag, i likhet med den förste ärade talaren, finner denna fråga icke vara i det skick att man kan säga, det den föreslagna ändringen är högst nödig och nyttig. Det torde väl vara temligen gifvet, att, om Riksdagen nu förklarar förslaget hvilande och detsamma sedan af nästa Riksdag godkännes, slutet icke kan blifva annat

än afslag hos Kongl. Maj:t. Men jag föreställer mig att det i allmänhet icke kan vara riktigt eller lämpligt, att Riksdagen fattar så viktiga beslut, som grundlagsförändringar, med den ganska tydligen framträdande utsigten att få dem underkända af Kongl. Maj:t. Jag kan, såsom sagdt, svårigen finna att följden blef någon annan, när, såsom nu är förhållandet, icke ens något af kyrkomöte eller annan behörig myndighet utarbetadt förslag till ändring af kyrkolagens stadganden i berörda afseende finnes framlagdt, men Konstitutions-Utskottet, det oaktadt, formulerat sitt förslag på sätt här skett, nemligen att Kongl. Maj:t skall till erkebiskop och biskopar utnämna en af de tre, som, "*i den ordning kyrkolagen stadgar*," föreslagne blifvit. Nu torde det vara känt, och troligen i synnerhet af den siste värde talaren, att kyrkolagens föreskrifter i fråga om biskopsvalen äro i hög grad bristfälliga och oklara, samt att de af Kongl. Maj:t under tidernas lopp blifvit i administrativ väg supplerade, fastän äfven detta hittills ganska ofullständigt, synnerligast i fråga om erkebiskopsval, och som något kyrkomöte icke, enligt lag, sammanträder förr än nästa års höst, kan från dess sida någon ändring af kyrkolagen i denna del ej heller förr föreslås, och en sådan ändring fordrar vidare Riksdagens och Konungens samtycke. Blefve den nu föreslagna grundlagsändringen innan dess antagen till lag, och biskopsval under tiden inträffade, så skulle detta ju komma att förrättas efter 1686 års kyrkolags obestämda och sväfvande stadganden och således i strid med nuvarande tydliga grundlagsföreskrift: att med val af erkebiskop och biskopar skall förhållas "*efter förra vanligheten*". Att Kongl. Maj:t icke kunde bifalla en till sådant resultat ledande ändring synes mig vara alldeles otvifvelaktigt; och när 1809 års lagstiftare ansågo nödigt att, i brist af något bättre, intaga förenämnda föreskrift i Regeringsformen, samt det bättre ännu icke kan erhållas, så hemställer jag, att Kammaren för sin del icke måtte antaga ifrågavarande förslag att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

Herr Gumælius: Här tyckes under sednare delen af diskussionen hafva uppstått något missförstånd om hvad som bör menas med kyrkolag. En föregående talare, hvilken i dylika ämnen kan göra anspråk på att ega vitsord, förklarade, att han med kyrkolag förstod dels 1686 års kyrkolag, dels de i densamma genom sedermera utkomna Kongl. förordningar gjorda förändringar och tillägg; och om detta är riktigt, hvilket jag för min del äfven anser, så torde den sednaste ärade talarens betänkligheter hafva mistat sin kraft.

Af den förste värde talarens långa anföranden kunde jag icke finna annat än att han, som dock hade vissa sympatier för förslaget, dock nödgades afstyrka bifall till detsamma, emedan han icke ansåg det vara nödigt och vidare emedan han ansåg det icke vara förenligt med tillräcklig vördnad för grundlagen att bryta ned de hinder, bryta hål på den gärdsgård, som grundlagen ställer i vägen för ändringar af andra lagar. Beträffande spörjsmålet, huruvida ändringen är nödig eller icke, tror jag, att Konstitutions-Utskottet, som härvidlag funnit skäl begagna sin motionsrätt, bör få i sin ordning anses såsom en auktoritet; och i afseende på vördnaden för grundlagen tillåter jag mig nämna, att Första Kammaren, som anses i hög grad genomträngd af sådan vördnad och icke brukar vara

synnerligen brådstörtande i att antaga oskäligen grundlagsändringsförslag, i förmiddags utan motsägelse och utan votering antagit här ifrågavarande förslag att vara hvilande.

Jag anser mig därför kunna med godt samvete yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Säsom herrarne kunna se i betänkandet, har jag icke deltagit i detta ärendes behandling i Utskottet, men jag hyser den tron och tillförsigten, att de ledamöter, som föreslagit förändringen, äfven hafva gjort sig reda för hvad kyrkolagen härvidlag innehåller. Ändringen är, som man ser, ganska enkel, nemligen att den gamla hänvisningen till "förra vanligheten" blifvit utbytt mot den till *kyrkolagens stadgande*; och jag föreställer mig, att kyrkolagen verkligen innehåller tillräckliga stadganden i den riktning som här afses, eftersom Konstitutions-Utskottets ledamöter kunnat föreslå denna ändring. Visserligen har en talare på stockholmsbänken, förklaradt att Kongl. Maj:t icke skulle kunna biträda ändringen, emedan kyrkolagens stadganden vore otydliga, men då han, gent emot Konstitutions-Utskottets auktoritet, afgaf denna förklaring, hade det äfven varit hans skyldighet att visa hvari den påstådda otydligheten låge. Då så icke skett, så anholder jag för min del om bifall till Utskottets förslag.

Efter denna öfverläggning bifölls Utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion om ändring i 23 § Riksdags-ordningen.

Härvid afgåfvos yttranden af:

Herr Gunnarson: Jag hade icke ämnat att äfven vid innevarande riksdag väcka denna motion, om jag icke blifvit dertill särskildt uppmanad af mina kommittenter. Jag säger detta icke derföre, som skulle jag hafva ändrat åsigt sedan jag vid sistlidet års lagtima riksdag väckte en dylik motion, utan i betraktande deraf, att densamma icke lyckades tillvinna sig hvarken Konstitutions-Utskottets eller Riksdagens bifall. Konstitutions-Utskottet har äfven nu afslagit motionen, och i motiveringen bland annat sagt, att 23 § i Riksdags-ordningen icke hvilar på grunden af dagarvode, "då der stadgas säsom regel, att ledamot af Andra Kammaren skall åtujuta bestämdt arvode för hel lagtima riksdag, den må räcka längre eller kortare tid". Jag tillåter mig likväl tro, det grundlagsstiftarens mening varit, att representanterne då skulle öfvervara Riksdagens sammanträden och öfverläggningar, såvida de icke med giltiga skäl kunde styrka sig vara förhindrade derifrån.

Då emellertid ingen af Konstitutions-Utskottets ledamöter tyckes vilja biträda min motion, så ämnar jag icke göra något yrkande, utan får jag väl antaga att utlåtandet hvilar på riktiga grunder, och att jag deremot måtte hafva tagit fel. Jag kan dock icke annat än finna underligt hvad

som i slutet af utlåtandet säges, nemligen att Utskottet funnit motionen innefatta "ett ämne af alltför ringa vikt att böra föranleda till en grundlagsändring", och jag beklagar att man på sådana skäl afslår ett väckt förslag. Jag fäster mig emellertid vid hvad Utskottet säger i fråga om missbruk af permission nemligen, att, då det i hvarje fall ankommer på Kammaren att pröfva, huruvida enframställd begäran om ledighet grundar sig på tillräckliga skäl och att i motsatt fall afslå densamma, så borde en sådan pröfning innefatta säkrare garantier etc. Ja, det vore önskligt om denna pröfning i allmänhet blefve så grundlig, som Utskottet säger; och jag tager mig häraf anledning uppmåna Kammaren att lägga denna vink på sinnet. Såsom det hittills plägat tillgå veta vi dock, att mången fått sin permissionsbegäran genast beviljad utan minsta pröfning; och hur skulle man väl kunna pröfva skälen, der sådana icke uppgitvas. Så har det tillgått både vid de föregående riksdagar, jag bevistat, och äfven vid denna. Somliga anföra visserligen att de behöfva ledighet för egna angelägenheter, det vill säga för resor till hemmet etc. En representant från Stockholm uppgaf såsom skäl, att han skulle företaga en resa; detta var således icke en af de vanliga resorna till hemmet, eftersom denne tvärtom skulle resa bort. Men han uppgaf icke om det var en affärsresa eller en af de vanliga stockholmska lustresorna, utan endast att det var en resa.

Jag vill icke längre uppehålla Kammaren, och jag gör, såsom redan sagdt, intet yrkande.

Harr Sven Nilsson i Österslöv: Icke heller i behandlingen af detta ärende har jag deltagit inom Utskottet, men jag tror mig dock våga åtaga mig Konstitutions-Utskottets sak och stå samma risk som de öfrige ledamöterna för det afslag de gifvit å motionen. Jag uppfattar icke, och jag tror knappast att det finnes många andra än motionären, som uppfatta riksdagsmannagöromålen såsom dagsverken, eller så att man därför skall hafva betaldt per dag som man vistas här. Man kan väl tänka sig att det finnes riksdagsmän, som till och med i sina hem verka för sitt riksdagsmannakall, och detta kanske vida mer än mången, som under tiden vistas här och ganska riktigt sitter på sin plats. Vidare tror jag icke att det finnes många riksdagsmän, som åtagit sig detta kall för inkomstens skull; och de, som det hafva gjort, skulle sannerligen hafva gjort bättre uti att icke alls komma hit. Ville man utgå från motionärens synpunkt vid uppfattningen af riksdagsmannaskapet, så borde man ställa riksdagsarbetena på beting, såsom det sker med vissa befattningar eller som det brukas vid vissa verkstäder, der arbetet utlemnas och betalas per styck. Jag hemställer dock, huruvida ärendenas behandling derpå skulle vinna. Min tanke är att mången, som får permission en och annan gång, likväl på det hela taget uträttar lika mycket för riksdagen som de, hvilka vistas här hela tiden, och att till och med, såsom jag äfven förut sagt, mången i hemmets stilla lugn arbetar lika mycket för sitt riksdagsmannakall som de, hvilka under tiden vistas här på platsen.

Jag kan därför icke annat än finna motionen opraktisk, för att icke säga något annat, och jag anhåller att Kammaren biträder Konstitutions-Utskottets mening.

Herr Gunnarson: Det är sannerligen med en sorts vemod, eller snarare fruktan, som jag ånyo tager till ordet efter den ärade representant, som sist yttrade sig och hvilken jag både ärar och hyllar, åtminstone för hvad han uträttat här vid riksdagen. Jag kan dock icke gå in på hvad han nyss sagt. Visserligen hör jag icke till dem, som betrakta riksdagsmannaaarbetet såsom ett dagsverks- eller betingsgöromål, om sådana eljest finnas, men jag kan dock icke förstå huru en riksdagsman, han må vara än så framstående, kan uträtta något för riksdagen viktigt i sin hemort, ty är han borta vid en votering, så kan han icke skicka hit sin voteringsedel per telegraf. I alla händelser torde det väl böra tillåtas äfven en ung representant att komma fram med en motion; och om ock denna icke gillas af den värde representanten från Skåne, så har jag dock den tillfredsställelsen att flere af mina kommittenter gilla densamma. En enskild representant må vara huru hög och stor som helst, så anser jag mig dock böra sätta mina kommittenters önsknningar framför hans, utan att därför behöfva uppbära klander.

Efter denna öfverläggning bifölls utlåtandet.

§ 14.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets betänkande N:o 14, i fråga om utfärdandet af statsobligationer, forskrifna med lägre ränta än 5 procent.

Vid *Första punkten* af Utskottets hemställan yttrade:

Herr Gumælius: Såsom motionär i ämnet ber jag få hembära Stats-Utskottet tacksamhet för välvillig behandling af motionen och hoppas, att Utskottet ej skall oblidt upptaga, om jag här uttalar en eller annan mening, i någon mån skiljaktig från Utskottets. Jag skall söka att i mina anspråk på ändring vara särdeles måttlig.

I första punkten af förslaget har Utskottet hemställt, att det nya lånet skall inskränkas till ett nominelt belopp af 24,000,000. Visserligen kunde anledningar finnas att sätta siffran något högre, då samma nominala lånesumma ej kan beräknas inbringa lika mycket för 4 som för 5 procents papper, och då ifrågavarande belopp icke torde fullt räcka till för redan motsedda utgifter, som skola betäckas med lånta medel; men då vi med hänsyn till penningeförhållanden synas befinna oss i en öfvergångsperiod, som snart torde föranleda begagnandet af annat lånesätt, tror jag, lika med Utskottet, allt skäl vara att ej nu upplägga allt för stort lån, utan att inskränka sig till återstoden af de 40 millionerna, hvilken återstod, med afräkning af upptagna 16, ganska riktigt blir 24 millioner.

Utskottet har vidare föreslagit räntefotens bestämmande till 4 procent. I min motion föreslogs alternativt 4 eller högst 4½ procent. Jag vågade ej utsäga endast 4 procent. Utskottet har tagit ut steget, hvilket jag tror vara välbetänkt och således förordar.

Ytterligare

Ytterligare har Utskottet hemställt, att lånets amortering skall ske endast förmedelst utlottning. Utan att för egen del vilja inlåta mig på de många tankvärda skäl, som i detta afseende kunna anföras för och emot, och af hvilka vi antagligen under diskussionens fortgång få höra åtskilligt från ömse sidor, tillåter jag mig blott tillkännagifva den personliga uppfattning af denna fråga om utlottning eller uppköp, att det sednare systemet är en högre form, till hvilken vi framdeles i sammanhang med ständiga räntors införande skola komma, men att tiden ännu ej i Sverige är mogen för uppköpssystemet, och att utlottningen är en för närvarande lämplig jordmån, egnad att främja det inhemska fondsystemets utveckling och komma detsamma att skjuta in små sugrötter här och hvar i våra små förhållanden. Blifva ifrågavarande värdepapper först spridda mera allmänt bland befolkningen, kan man gå ett steg vidare i lånesystemets utvecklande, om upplåning för statens räkning då fortfarande är behöflig.

I sammanhang härmed synes mig Utskottets förslag i nionde punkten, att utlottningslistorna skola medfölja "Svensk författningssamling", vara välbetänkt.

Men om jag i afseende på alla hittills omnämnda punkter är glad att kunna biträda Utskottets förslag, gläder det mig deremot icke, att ett af de trenne önskningsmål, som i motionen framhållits, icke lyckats, såsom motionens öfriga två yrkanden, tillvinna sig Utskottets bifall; och syftar jag härvid på den hemställan i motionen, att de nya obligationerna skulle förses med en med mindre stil tryckt öfversättning på tyska, engelska eller franska, således på ett af de språk, affärsverlden känner till — *ett*, icke flera. Det vill förefalla mig klart, att dessa obligationer i svenskt språk och svenskt mynt hufvudsakligen skola förblifva svensk egendom under goda förhållanden, hvilket dock ej hindrar, att andelar af lånet kunna tagas af utländingar, såsom redan, efter hvad känt är, i flera fall förekommit, likasom å andra sidan vi svenskar på sednare åren inköpt betydliga belopp af räntebärande papper från utlandet. Men köper utländingen våra statspapper och genom att öka deras efterfrågan och afsättning bidrager att höja deras kurs, böra vi väl ej sjelfva lägga hinder och svårigheter i vägen för sådan vårt lands eller våra landsmäns fördel, utan fast heldre söka främja densamma, om det kan ske så lätt, som genom att bifoga denna oskyldiga öfversättning, som kostar föga eller ingenting. Men, säger Utskottet, utländske kapitalister, som vilja till större belopp blifva egare af svenska obligationer, lära icke sakna utväg att förskaffa sig öfversättning af deras text. Det är en sanning; men det är ej säljarens vanliga sätt att resonnera. Och för öfrigt är det knappt troligt, att den utländske store kapitalisten aktar nödigt taga kännedom om de särskilda villkoren för våra särskilda lån, som torde förefalla honom små, och hvilkas papper äro skrifna på ett för honom obegripligt språk. Dessutom har jag trott, att våra obligationer kunde blifva i utlandet efterfrågade af andra än kapitalister, om blott någon sådan såsom mellanhand der hölle dem tillgängliga. Det är ju känt, att en myckenhet svenska obligationer i utlandet, synnerligen våra hypoteksföreningars, finnas fördelade hos många särskilda småkapitalister, ja

till och med föga bemedlade personer, som i dem nedlagt sina besparingar och för dessa svenska papper lysa stort förtroende och godt tycke. Skola sådana personer kunna köpa de nya svenska obligationerna till så högt pris, som de böra betinga, är det verkligen ett vilkor, att de sättas i tillfälle vinna kännedom, ifall de vilja söka sådan, om papperens art, värde, afkastning o. s. v., och denna kännedom kunde de erhålla, om obligationerna åtföljdes af en öfversättning, som köparne förstå eller kunna få för sig uttolkad. Detta om försäljningen i dess början; men om, sedan lånet väl är försåldt, den tid skulle komma — och den kommer ofelbart — då den lifliga spekulationsanda, som nu råder och visar benägenhet att slå öfver, kanske redan har slagit öfver i öfverspekulation, gifver ett bakslag; — om affärsvinden, man vet ej hvarifrån eller när, plötsligt blir en olycksbringande storm, som sopar bort de goda tiderna och kommer "papperen" att falla; — då kunde det vara godt att hafva en väg till utlandet öppen för våra obligationer, hvilka då inom landet ej kunna vinna afsättning annat än till en af öfverflöd på säljare och växande skräck orimligt nedjagad kurs. Det vore då, synes mig, godt att hafva tillgång på en öfversättning, som underlättade dessa pappers under sådana förhållanden önskliga utvandring till sådana håll, der våra obligationer högt värderas.

Emellertid, och ehuru jag anser denna del af lånefrågan icke vara så alldeles utan sin vikt och betydelse, som Utskottet säger, vill jag ej heller i detta afseende göra något särskildt yrkande. Skälen för den af mig uttalade mening har jag dock velat framhålla, och jag önskar, mer än jag hoppas, att man ej må komma att ångra, att man omväft dessa obligationer med ett nät af fosterländsk protektionism, aktningssvärd för afsigten och känslans värme, men, fruktar jag, icke så alldeles välbetänt. Emellertid, jag upprepar det, afstår jag från att här vid lag göra något yrkande.

Men så lätt kan jag icke afstå från att göra ett yrkande i fråga om åtgärder för att bringa dessa nya 4-procents-obligationer ut i rörelsen. Enligt ordalydelsen af Utskottets förslag synes detta deras utsläppande i sjelfva begynnelsen möta betänkliga svårigheter. Först har Utskottet åt nykomlingarne bevarat svåra medtäflare, då Utskottet velat bibehålla vid kraft och lif de ännu osålda obligationerna mot 5 procent af år 1870. Utskottet har således ej haft den fasta tro på förslagets riktighet, att det vågat "bränna sina skepp" för att, utan återgång, upptaga ifrågavarande 24 millioner mot 4-procents-papper; och i detta fall har Utskottet icke ens för detta första försöksår lemnat nykomlingarne fritt verksamhetsfält, utan föreskrifvit, att de gamla och de nya statspapperen, obligationerna å 5 och 4 procent, skola från förstone säljas alternativt i täflan med hvarandra. Då jag är öfvertygad om, att i denna tid försök med ett inhemskt 4-procents-lån ovilkorligen bör lyckas, om vägen för detsamma göres jemn och bekväm, men befarar, att blotta tillvaron af 5-procents-obligationerna utgör hinder, beklagar jag, att dessa skola finnas kvar; men då motivet för deras bibehållande är en försigtighet, som ej får klandras, tilltror jag mig icke heller här göra något annat yrkande, än att några viktiga ord i Utskottets motivering måtte inflyta jemväl i Riksdagens beslut.

I sitt betänkande N:o 14 yttrar nemligen Stats-Utskottet på 5:te sidan mot slutet den mening, att 4-procents-obligationer böra utsläppas, då de "kunna säljas till ett sådant pris, att den effektiva ränta, staten för dem får betala, icke i *någon betydligare mån* kommer att öfverstiga den effektiva räntan för 5-procents-obligationerna". Om de der fyra orden: "i någon betydligare mån" — finge medfölja ur motiveringen in i klämman, så att dess 3:dje punkt komme att lyda sålunda: "Sedan det i 1:sta punkten oförmälda lån blifvit upplagdt, må försäljning af 1870 års 5-procents-obligationer icke ega rum, derest icke för dem erhålles en så hög betalning, att den effektiva ränta, Riksgälds-kontoret för de upplånta penningarne kommer att erlagga, i *någon betydligare mån* understiger den effektiva räntan för de 4-procents-obligationer, som samtidigt af Riksgälds-kontoret försäljas"; — så vore jag för min del tillfredsställd med hela utskottsförslaget i öfrigt. Men jag tror, att riksgäldsfullmäktige behöfva i detta fall — vid bestämmandet af de två obligationssorternas inbördes kursförhållande — få något friare händer, och att en sålunda begränsad frihet har desto mera skäl för sig i detta fall, som Utskottet i 1:sta punkten vill gifva fullmäktige obegränsad frihet att bestämma obligationernas försäljningspris och vid upplåningen i öfrigt tillvågagå på det sätt, de finna lämpligast och med det allmännas fördel mest öfverensstämmande. Om ett enskildt bolag, ja om stater, mera vana vid uppläggande af stora lån, än Sverige ännu är det, vilja göra en affär, sådan som den här ifrågasvarande, lära de icke försmå att från förstene söka göra sina lånepapper så aptitliga som möjligt. Det är ingenting ovanligt och ingalunda för deras kredit nedsättande, att obligationerna till ett nytt lån utsläppas till en kurs, som *till en början* hålles en eller annan procent under det pris, man sednare påräknar, och under det som täflande statspapper samtidigt betinga. Sålunda blir det nya lånet bekant, blir föremål för spekulation; dess papper taga favör och stiga. Jag betviflar icke, att dessa 4-procents-obligationer, om vi få behålla den goda tiden ännu något efter deras påbörjade utsläppande i rörelsen, skola bibehålla sig der och med framgång täfla med andra papper; men första vilkoret för denna förhoppnings förverkligande är, *att* de nya papperen börja komma ut, att man, om än med någon uppoffring i begynnelsen, gör dem säljbara. De stora kapitalister, som äro Riksgäldskontorets hufvudsakliga kunder, kunna naturligtvis ej vara alltför benägne att uppmuntra ett nytt lånesätt, påtagligen afsedt att, om det lyckas, nedbringa räntan, och dem måste man derför från början erbjuda 4-procents-papperen under sådana förhållanden, att de snaka köparne bättre än de vanliga 5-procents-obligationerna.

Utan att hafva något att invända mot den föredragna 1:sta punkten i Utskottets betänkande, har jag med herr Talmannens goda minne redan nu velat tillkännagifva min uppfattning af Utskottets förslag i dess helhet och min afsigt att, då föredragningen kommer till 3:dje punkten, yrka, att de nämnda orden: "i någon betydligare mån" — der måtte finna plats.

Herr Jöns Rundbäck: Då jag haft äran att vara närvarande vid denna frågas behandling, så att säga från dess början, må det ock tillåtas mig att nu få yttra några ord. Härvid vill jag först och främst nämna, att jag i alla hufvudsakligaste delar gillar Utskottets förslag, men

att jag dock angående en punkt har en skiljaktig mening, ehuru jag icke bifogat min reservation i denna del.

Men innan jag närmare vidrör mina betänkligheter angående den saken, vill jag nämna några ord i anledning af hvad den föregående talaren yttrat. Han syntes hafva diverse betänkligheter mot vissa delar i betänkandet och tycktes icke vara belåten med att Utskottet ej till alla delar tillstyrkt bifall till hans motion, men han afhöll sig dock från att framställa några särskilda yrkanden, med undantag dock af en punkt nemligen den 3:dje; och då denna sålunda kommit under diskussion, ber jag få besvara den anmärkning som framställdes emot bestämmelsen att 1870 års 5-procents-obligationer icke må försälas, såvida icke för dem erhålles så hög betalning, att den effektiva räntan för desamma understiger effektiva räntan för 4-procents-obligationerna. Inom Utskottet gjorde i detta hänseende den meningen sig gällande, att då man i motiveringen hade uttalat sig så tydligt härom, så borde man ej i sjelfva klämman intaga en så sväfvande bestämmelse, som orden "i någon mån", aldrahelst som man ansåg det i detta fall vara af vigt att begagna distinkta uttryck. Jemföres motiveringen med hvad sjelfva klämman innehåller, så tror jag, att en hvar måste finna att det är fullkomligt öfverensstämmande, och vid sådant förhållande torde icke talarens anmärkning och yrkande förtjena vidare afseende.

Hvad nu angår den anmärkning jag ville framställa vid den föredragna första punkten, så rörer densamma sättet för lånets amortering, huruvida nemligen denna skall ske genom utlottning eller uppköp. Såsom Herrarne hafva sig bekant, så blef för det sednast upptagna lånet af 1870 bestämdt ett blandadt amorteringssystem, nemligen både utlottning och uppköp, dervid dock det sistnämnda sättet naturligtvis skulle komma att företrädesvis tillämpas, men då man trodde att dessa obligationer skulle kunna stiga öfver pari, så måste man, för att kunna uppgöra en amorteringsplan, nödvändigt bestämma att amortering genom utlottning äfven borde ega rum. Såsom vi nu alla veta, har det nu inträffat, att dessa 1870 års 5-procents-obligationer stigit öfver pari, och under sådana förhållanden är det naturligtvis förmånligt att hafva utlottningssättet bestämdt för dylikt fall; men helt annat blir förhållandet med nu ifrågavarande 4-procents-obligationer, hvilka omöjligen kunna någonsin gå upp till pari, och för hvilkas amortering uppköp är det enda riktiga och fördelaktiga sättet. Utskottet motiverar sitt beslut på följande sätt: "det är visserligen en sauning att, om obligationerna amorteras genom uppköp, låntagaren icke behöfver återlösa dem al pari, utan endast erlægga det pris, som för dem är gällande vid den tid återköpet eger rum". Så till vida medger Utskottet att uppköpssystemet eger företräde; men straxt derpå tillägger Utskottet, att låntagaren vid obligationsförsäljningen icke kan erhålla så hög betalning för obligationer, som amorteras genom uppköp, som för dem, hvilka amorteras efter utlottning, enär köparen i sednare fallet kan påräkna att obligationspriset skall icke obetydligt stiga, när lånet blir utsåldt och utsigterna till vinst på utlottningen år efter år blifva större. Utskottet anser således, att obligationer, som komma att amorteras genom utlottning, skola icke blott lemna högre betalning vid försäljning utan äfven sedermera blifva mera begärliga hos allmänheten.

Men i min tanke kan det hvarken vara nyttigt eller förenligt med statens värdighet att bereda sig större vinst genom att låta för den enskilde hägra förhoppningar om framtida fördelar. Att upplägga lån på sådana grunder hoppas jag Kammaren icke skall medgifva, ty icke bör staten föregå med exempel i sådant, som är den enskilde förbjudet vid påföljd af straff.

Utskottet anmärker vidare, att utlottningssystemet är nödvändigt hos oss, emedan vi icke hafva någon egentlig obligationsmarknad, som kan bereda de fördelar, hvilka med uppköpssystemet afses. Men jag vill härvid fråga, huru skulle det vara möjligt för oss att redan nu hafva en obligationsmarknad etablerad, då vi icke förr än år 1870 hafva upplagt lån, som skolat amorteras genom uppköp. Visserligen hafva vi 1867 års lån, för godtgörande af förskjutna medel till jernvägsbyggnader, stäldt på uppköp, men detta lån är dock icke grundadt på sådana villkor att det kunnat sätta i gång en obligationsmarknad. Men vill man hafva en sådan äfven hos oss, så måste lånens amortering verkställas genom uppköp, hvilket system äfven skall medföra den fördelen, att Riksgäldskontoret kan uppträda på marknaden, när denna är sådan, att det kan vara förmånligt att uppköpa obligationer. Anser man det vara en hufvudsak att få penningar på de billigaste villkor, så medger jag visserligen att det kan vara bäst att antaga utlottningssystemet; men sådan är dock vår kredit och ekonomiska ställning för närvarande, att vi för nämnda ändamål behöfva begagna en sådan utväg, som icke är bruklig i andra länder med undantag af Tyskland och som icke heller vi skulle hittills nyttjat, derest vi icke hade måst skaffa oss penningarne företrädesvis från Tyskland.

Man påstår att, *särdeles i början*, priset på obligationerna skall blifva bättre, derest utlottningssystemet antages. Utskottet synes ock vara af denna mening, och det är väl möjligt att förhållandet blir sådant; men det torde icke kunna bestridas, att, om uppköpssystemet blir fastställt, priset skall *i allmänhet* ställa sig fördelaktigare för obligationsinnehafvaren, än om utlottningssystemet antages. Anser man det vara fördelaktigt att få obligationerna spidda i landsorten, så är det otvifvelaktigt af vigt att obligationsinnehafvaren må kunna, när han så önskar, förvandla obligationen i penningar och icke behöfva bero på densammas utlottning, som kanske dröjer i hela 40 år, men som ock kan inträffa å en tidpunkt, då innehafvaren icke önskar få obligationen realiserad. Följden af utlottningssystemet skall blifva den att företrädesvis penningeanstalterna men icke enskilde personer komma att uppköpa obligationerna, särdeles som man åtminstone i landsorten skall få svårt att hålla reda på hvilka obligationer gång efter gång blifvit utlottade. Visserligen har man föreslagit, att utlottningslistorna skulle såsom bihang åtfölja Svensk författningssamling, men jag hemställer, om det på detta sätt, hvilket jag dock erkänner vara det mest praktiska, kan vara möjligt för allmogen, som icke har tillgång till författningssamlingen, att, sedan utlottningen pågått t. ex. i 20 år, hålla reda på alla utlottade obligationer; och då, såsom vi veta, obligationsinnehafvare ega rätt att gälda sina allmänna utskylder medelst aftegnande af förfallna räntekuponger, så måste kronofogdarne till uppbördsstämmorna föra med sig hela luntor af författningssamlingen. Således skall man, om utlottningssystemet antages, i högsta grad försvåra

obligationernas spridning ända till kojan, då deremot, ifall uppköp tillåtes, en sådan vidsträckt spridning skall komma till stånd.

Ett ytterligare skäl, som talar för antagande af uppköpssystemet, är det, att alla de som yrka på uppläggande af lån med perpetuella räntor — och dessa personers antal är ganska stort — kunna icke önska något annat amorteringssätt än genom uppköp. Förutom de redan omnämnda olägenheter, som åtfölja utlottningsmetoden, må man ock taga i betraktande ännu en, nemligen den, att alla dessa tätt och ofta förekommande utlottningar samt alla dessa särskilda obligationer och räntekuponger skola utan tvivel framkalla behof af ökad tjänstepersonal inom Riksgäldskontoret, särdeles som man derstädes redan har förkänning af behöfligheten deraf, ehuru utlottningarne nu icke förekomma så ofta.

På grund af hvad jag nu haft äran anföras, yrkar jag vördsamt på bifall till den föredragna första punkten, med uteslutande likväl af orden "efter hvarje år verkställd utlottning". Jag hade visserligen tänkt föreslå att, i stället för dessa ord, man skulle direkt bestämma att amorteringen borde ske endast genom uppköp, men jag är förvissad att, om Riksdagen godkänner punkten med den ordalydelse, jag föreslagit, ett sådant beslut, jemfördt med den af Utskottet uppställda motiveringen, skall åt Herrar riksgäldsfullmäktige gifva en tydlig fingervisning att begagna endast detta amorteringssätt, och jag tror derfore att någon vidare bestämmelse i detta hänseende icke är behöflig.

Antages detta mitt förslag, hvarom jag vördsamt anhåller om proposition, så är det gifvet, att den 9 punkten i förslaget skulle alldeles utgå, enär densamma i sådant fall blefve öfverflödig.

Herr Jöns Pehrsson: Det är ingalunda i förhoppning att kunna utverka ett annat beslut, än det Stats-Utskottet här förordat, som jag begärt ordet, men jag kan icke underlåta att nämna, att jag funnit det anmärkningsvärdt, att man har så lätt att upplägga lån, det ena efter andra, än på 40 millioner, än på 24 millioner och så vidare, och jag kan icke alldeles undertrycka den förmodan, att man gör så, i den förhoppningen att det sedermera skall gå desto lättare för sig att få alla möjliga anslag beviljade. Jag hade dock trott, att tiden nu skulle vara inne att anträda en ny väg och icke vidare sätta landet i skuld, men jag har af flera anledningar och särskildt af denna dags öfverläggningar funnit mig sviken i dessa mina förhoppningar. Det är temligen klart att innersta tanken i detta betänkande är den, att 1870 års ännu osålda obligationer eller de nu ifrågasatta skola komma att försälgas i den närmaste framtiden, ehuru statsskulden sålunda skall väsendtligen ökas; och jag vill för min del icke biträda härtill, men då jag, såsom sagdt, icke tilltror mig kunna åstadkomma en annan utgång på frågan, än den Utskottet föreslagit, vill jag icke heller framställa något bestämdt yrkande. Jag vill dock emot hvad en talare yttrat om nyttan deraf att obligationerna skulle förses med öfversättning på utländskt språk anmärka, att jag finner detta vara alldeles gagnlöst, emedan lånet, såsom jag hoppas, skall blifva inhemskt.

Jag har endast velat till protokollet nedlägga dessa mina tankar om nödvändigheten att icke vidare skuldsätta landet, på det att i en framtid,

då våra skogar tagit slut, det icke må inträffa att landet icke förmår betala de skulder, hvori man nu vill försänka detsamma.

Herr Liss Olof Larsson: Såsom ledamot af Stats-Utskottet och den afdelning deraf som haft att i första hand behandla nu ifrågavarande ärende, anser jag mig, som instämt i Utskottets hemställan, vara skyldig att så godt jag kan besvara de inkast, som här blifvit gjorda deremot, men hoppas jag dock att efter mig skola uppträda andra talare, som kunna bättre än jag framhålla de skäl som inom Utskottet gjort sig gällande.

Jag vill till besvarande först upptaga den anmärkning Herr Gumælius gjorde deremot att Utskottet icke understött hans förslag att obligationerna måtte förses med öfversättning på något utländskt språk, bland hvilka han i sin motion särskildt nämnt det tyska och engelska samt franska. Utskottet har, såsom jag tror, på goda grunder lemnat detta förslag utan afseende, ty då man ernar upptaga ett inhemskt lån, och obligationerna skola förskrivas i svenkt mynt, så vore det icke allenast onödigt utan till och med besynnerligt att, jemte den svenska texten, äfven utsätta en utländsk, som mången obligationsinnehafvare icke kunde begripa. Derjemte skulle man vid valet af språk blifva ganska tveksam om hvilket af de tre föreslagna vore lämpligast, ty om någon del af obligationerna komma att försäljas till utlandet, så kan det ske lika väl till England och Frankrike som till Tyskland, och jag tror icke att en fransman skulle vara mycket betjenad med att obligationen vore försedd med t. ex. tysk text. Då dessutom, såsom Utskottet antyd, den utlänning, som handlar med obligationer, icke kan hafva svårt att skaffa sig öfversättning af texten på sitt språk, så anser jag denna anmärkning vara af desto mindre vikt.

Herr Gumælius har vidare gjort anmärkning mot de ordalag Utskottet i motiveringen begagnat i fråga om villkoren för de nya obligationernas försäljning. Han fann nemligen att Utskottet uttryckt sig alltför obestämdt och sväfvande, då Utskottet säger, att frågan, huruvida 1870 års ännu osålda femprocents-obligationer eller de nya fyra-procents-obligationerna skola försäljas, bör blifva beroende deraf, huruvida de sistnämnda kunna säljas till sådant pris, att den effektiva räntan icke *i någon betydligare mån* kommer att öfverstiga den effektiva räntan för femprocents-obligationerna. Herr Rundbäck har redan besvarat denna anmärkning och jag har icke något att dervid tillägga, men vill dock nämna, att man hvarken å afdelningen eller inom Utskottet förbisett den skenbara skiljaktigheten mellan de ordalag, som begagnats i motiveringen, och dem, som återfinnas i sjelfva klämman, och, med anledning af anmärkningen, att Utskottet icke tänkt sig differensen i försäljningspriset så ringa, att skilnaden i effektiva räntan å hvarterda slaget af obligationer skulle blifva endast ett eller två eller tre öre för 100, utan har Utskottet ansett att fyraprocents-obligationerna borde företrädesvis afyttras, äfven om kapitalrabatten till en början och tills man får lånet i gång med till och med 2 å 3 procent understege det belopp, hvarå den effektiva räntan motsvarade samma ränta å femprocents-obligationerna.

Herr Rundbäck har motsatt sig Utskottets förslag att amortering af de nya obligationerna borde ske medelst utlottning, och han har yrkat att detta i stället måtte ske genom uppköp. Förutom de skäl Utskottet i betänkandet anfört för denna sin hemställan, kunna äfven många andra anföras, men jag tror dock att de redan anförda kunna anses något så när tillfyllestgörande, helst som man vet att allmänna hypoteksbanken numera bestämt sig för amortering medelst utlottning, och en hvar torde finna det vara fördelaktigt att olika slags obligationer i afseende på amorteringssättet hafva med hvarandra så mycken likhet som möjligt. Bland andra olägenheter, som skulle åtfölja uppköpssystemet, vill jag påpeka den, att det komme att ligga i Riksgälds-kontorets intresse att trycka ned obligationspriset för att få dem till så billigt pris som möjligt vid uppköp, hvilket åtminstone i början af amorteringstiden nog låte sig göra, och om sådant än kunde från statens synpunkt vara i viss mån fördelaktigt, så tror jag dock icke att en sådan åtgärd i allmänhet vore önskvärd, ty vid framtida behof af ytterligare lån torde i så fall långifvare hålla sig tillbaka. Blevde uppköpsmetoden antagen, så föreställer jag mig att obligationerna, då man närmade sig amorteringstidens slut, skulle betinga ganska höga pris, eftersom innehafvarne nogsanit visste att Riksgälds-kontoret måste inom kort uppköpa dem, äfven om man fordrar aldrig så hög betalning, och då blefve den fördel, man egentligen afser med uppköpssystemet, således ingen. Samme talare ansåg ock att det icke vore staten värdigt att medelst antagande af utlottningsmetoden söka bereda sig vinst, men jag vill härvid erinra, att man dock alternativt stadgat detta amorteringssätt äfven för det sist upplagda lånet, likasom ock för flera lån; och hvad som skett förut kan väl göras om igen utan att statens värdighet derföre trädas för nära. Äfven nämnde talaren att utlottningsystemet är brukligt i Tyskland, och när så är förhållandet, vet jag icke, hvarföre detta system ej skulle vara lika lämpligt hos oss. Jag tror också att man skall i allmänhet vara mera benägen att uppköpa dessa obligationer om utlottningsmetoden fastställes, ty deras värde skall naturligtvis stiga år efter år, ju mera utlottningstidens slut närmar sig, och innehafvaren blir äfven temligen oberoende af den fluktuerande obligationsmarknaden.

Vidare har samme talare påstått, att det blefve svårt för obligations-innehafvaren att hålla reda på hvilka obligationer blifvit utlottade eller ej, men denna anmärkning, som var att emotse, har man sökt häfva genom att föreslå, det utlottningslistorna skola såsom bihang åtfölja Svensk författningssamling. I sådant fall komme ju dessa listor att finnas tillgängliga i hvarje församling, och då kan det väl icke blifva svårt för någon att hålla reda på utlottade obligationer. Då man säger att vid upp-bördsstämmor skulle kunna inträffa, att kronofogdarne af misstag komme att såsom liqvid emottaga räntekuponer för obligationer, som kauske för längesedan blifvit utlottade och som således icke längre löpte med ränta, så vill jag erinra, att någon förlust för statsverket likväl icke häraf kan uppstå, ty när sedan obligationsinnehafvaren infunne sig hos Riksgälds-kontoret för att få den förfallna obligationen inlöst, och det dervid befunnes att han icke medhade alla räntekuponger, så finge han naturligtvis vidkännas ett motsvarande afdrag å sjelfva kapitalet. Herr Rundbäck,

som, i likhet med Utskottet, trodde att obligationerna skulle betinga högre pris, om amorteringen komme att ske efter utlottning och icke genom uppköp, påstod att staten skulle sedermera få dyrt betala denna fördel, emedan obligationerna måste, enligt utlottningsmetoden, återlösas al pari. Det är ganska svårt att vederlägga honom i denna sak, men om man medgifver att denna metod medför vinst vid sjelfva obligationsförsäljningen, så tror jag densamma vara att föredraga, om än statsverket derigenom i en framtid möjligen måste betala något mera vid obligationernas infriande. Jag kan lika litet som Herr Rundbäck förutse huru härmed kan komma att förhålla sig, ty några bestämda slutsatser kunna icke dragas ur närvarande förhållanden.

För min del yrkar jag vördsamt, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag oförändradt.

Grefve Posse: Det må tillåtas mig att till en början nämna, att inom Utskottet voro meningarne nästan fullkomligt odelade i afseende på den hemställan Utskottet i förevarande betänkande till Riksdagen framställt, hvilket förhållande äfven framgår deraf att icke någon reservation blifvit anmäld deremot. Härtill kommer att denna hemställan redan blifvit af Första Kammaren till alla delar godkänd; och vid sådant förhållande synes det mig, som om denna fråga stode ganska nära sin lösning, till följd hvaraf jag ock anser mig icke behöfva blifva mycket mångordig, då jag nu ernar besvara de anmärkningar, som här framställts emot vissa detaljer af förslaget.

Härvid ville jag till bemötande först upptaga de anmärkningar, som gjordes af en talare här midt emot, och hvilka hufvudsakligen voro riktade mot det af Utskottet föreslagna sättet för amorteringens verkställande. Då — såvidt jag förnummit — hittills icke någon anmärkning framkastats mot den räntefot Utskottet förordat, och man vid sådant förhållande tyckes hafva goda skäl att antaga, att förslaget i den delen skall röna allmänt bifall, kan jag för min del desto mindre biträda den uppfattning, som från vissa håll synes vilja göra sig gällande, nemligen att, ehuru räntan bestämmes till endast 4 procent, amorteringen ändock borde verkställas genom uppköp men icke efter utlottning. När räntefoten för lånet bestämmes så låg som till endast 4 procent och kapitalrabatten måste blifva jemförelsevis betydlig, så följer deraf att lånet måste blifva mera lockande för långifvare, enär för desse yppas möjlighet att genom en *snar utlottning* komma i besittning af en större vinst, än hvad den effektiva räntan på inköpta obligationer synes utlofva. Om man t. ex. inköper en obligation till sådant pris, att den effektiva räntan blir 5 procent, det vill säga om man betalar 87,09 procent af obligationens nominala belopp, så har man, utöfver den sålunda erhållna rabatten, tillika utsigt att genom en tidig utlottning erhålla en ytterligare inkomst af 12,91 procent. Denna omständighet skall ju otvifvelaktigt bidra dertill att allmänheten med större begärlighet uppköper sådana papper. Men ifall man bestämde att amorteringen skulle ske genom uppköp efter kurs, komme långifvaren deremot att helt och hållet beröfvas dessa fördelar, såvida icke obligationerna stege betydligt öfver inköpspriset; hvilket dock helt visst icke komme att inträffa, enär begärligheten förminskas derigenom att

vilkoret för obligationernas återinlösande är felaktigt och föranleder att deras börspris ständigt blir lågt. Hade man påyrkat en högre räntefot än den föreslagna, så skulle de skäl jag nu anfört visserligen varit svagare, men de hade i allt fall icke varit utan vig.

Samme ärade talare, som jag förut antyd, har framställt äfven den anmärkning emot utlottningsobligation, att då räntekupongen aflemnades vid uppbördsstämma, skulle det blifva omöjligt för uppbördsmanen att kontrollera, huruvida den obligation, till hvilken kupongen hörde, vore utlottad eller ej, derest han icke hade tillgång till utlottningslistorna för hela tiden sedan lånets uppläggning, och derigenom skulle det kunna inträffa att uppbördsmanen såsom fullgod betalning mottog kuponger till obligationer som redan för längesedan blifvit utlottade, hvarigenom statsverket skulle få vidkännas förlust. Jag påstår dock, att någon förlust för det allmänna icke på detta sätt behöfver uppkomma, ty det är ju gifvet, att när en utlottad obligation i Riksgäldskontoret företes till inlösnings, så afräknas från det kapital han har att utbekomma värdet af alla de räntekuponger som saknas vid obligationen. Om en person i Riksgäldskontoret aflemnar en utlottad obligation jemte t. ex. 36 räntekuponger, men tager undan 4 sådana, hvilka förfallit före eller efter obligationens utlottning, så sker naturligtvis afdrag för dessa 4 kuponger; att dessa sedermera mottagas vid uppbörden är icke annat än rätt, och härigenom uppstår ingen förlust, enär Riksgäldskontoret erhållit deras värde.

En annan talare har emot Utskottets förslag i denna punkt med ganska mycket skäl anmärkt, att det ej till alla delar öfverensstämmer med motiveringen. I motiveringen säges nemligen, att femprocents-obligationerna icke böra vidare försälas, derest fyra-procents-obligationerna kunna säljas till sådant pris att den effektiva ränta staten för dem får betala icke i någon *“betydligare mån”* kommer att öfverstiga den effektiva räntan för femprocents-obligationerna, men dessa orden *“i någon betydligare mån”* återfinnas icke i klämman, och måhända är det af förbiseende som de blifvit derifrån uteslagna. Det skulle, enligt min åsigt, visserligen vara ganska befogadt, ifall Kammarerna beslöte att införa dessa ord i slutmeningen och hade äfven jag tänkt att tillstyrka detsamma, men som Första Kammarerna redan antagit Stats-Utskottets betänkande oförändradt, och en förändring, sådan som den ifrågasatta, skulle föranleda gemensam votering och vålla tidsutdrägt, så afstår jag från denna föresats. Jag anser nemligen det vara för staten fördelaktigast att detta lån antages så fort som möjligt, medan konjunkturen ännu är god, och man bör då icke för en obetydlig skuld förspilla den kanske gynsammaste tidpunkten. Denna obetydlighet kan ock ganska lätt afhjelpas på ett annat sätt, nemligen att Stats-Utskottet i sin skrifvelse till fullmäktige i Riksgäldskontoret inför denna strofen eller åberopar betänkandet i dess helhet; hvarigenom herrar riksgälds-fullmäktige få lika bestämd ledning som om dessa ord funnes innefattade i sjelfva beslutet i frågan. Jag hemställer derföre till Herr Gumælius, huruvida han icke under sådana förhållanden kan anse skäligt att afstå från det yrkande han nyss framställde i detta hänseende.

Jag vill, som sagdt, icke vara vidlyftig och slutar derföre nu med att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag oförändradt.

Herr C. G. Hierta: Jag har begärt ordet i afsigt att söka bemöta en af Stats-Utskottets egna ledamöter, hvilken påstått, att uppköpsystemet skulle vara fördelaktigare än utlottningssystemet. Sedan jag anhöll om ordet, hafva dock ett par talare yttrat sig just angående denna sak, och jag har icke särdeles mycket att lägga till hvad desse talare yttrat. En af Herr Rundbäcks invändningar mot utlottningssystemet, hvilken jag dock icke hört att någon bemött, var den, att, om detta system bibehölles för ifrågavarande län, Riksgäldskontorets göromål skulle derigenom ökas i så betydlig mån, att det blefve nödvändigt att derstädes inträtta nya tjänster. Häremot vill jag erinra, att Riksgäldskontorets göromål — man må välja den ena eller den andra amorteringsmetoden — i allt fall blifva desamma, ty i beggedera fallen inkomma precis lika många obligationer och räntekuponger; och om till följd af de olika metoderna någon skilnad i Riksgäldskontorets göromål uppkomme, så skulle det helt visst vara den att göromålen fölle sig bekvämare med utlottningsmetoden, ty från tjänstemännens synpunkt hafva utlottningarne det företräde, att de regelmässigt återkomma på bestämda tider, då de visserligen kunna falla sig besvärligare, men deremot icke under mellantiderna förorsaka något besvär, i olikhet med uppköpen, hvilka dagligen kunna ifrågakomma.

Staten, såsom låntagare, måste i fråga om amorteringssättet naturligtvis rätta sig efter de åsikter, som långifvarne, i detta fall allmänheten, derom kunna hysa. Man kan visserligen icke alldeles bestämdt veta hvilka dessa åsikter äro, men af förut upptagna län, deribland jag särskildt vill nämna hypoteksföreningarnes på 1850-talet, kan dock synas, att man hos oss har mera benägenhet för utlottnings- än uppköpsmetoden.

Förutom de skäl Grefve Posse anført mot yrkandet att i tredje punkten skulle intagas den omordade mellanmeningen "i någon betydligare mån", vill jag anmärka, att man, äfven om dessa ord derstädes inryckas, ändock icke dermed bestämdt fixerat huru stor den ränteskilnad skall vara, hvarå det bör bero, huruvida det ena eller andra slaget obligationer må afyttras. Det blir ändock lika svårt att veta Riksdagens verkliga mening härutinnan, och jag tror, för min del, det vara bäst att låta herrar riksgälds-fullmäktige bedöma och pröfva denna sak.

Jag hemställer om bifall till Stats-Utskottets förslag oförändradt.

Friherre Fock: Då det icke är min mening att motsätta mig Utskottets förevarande förslag, så hade jag kanske icke bort upptaga tiden med något anförande i ämnet, helst något synnerligt motstånd mot förslaget ej synes vara att förvänta, om ej den omständigheten att det förtroende jag har att vara fullmäktig i Riksgäldskontoret kunde innebära ett berättigadt anspråk från Kammarens sida att erfara mina åsikter i frågan.

Hvad främst angår frågan om uppläggande af ett nytt län, så anser äfven jag — då sådana lyckliga omständigheter inträffat, att 1870 års femprocents-obligationer nu betinga ett pris af 1½ procent öfver pari — att häruti ligger ett talande skäl för utgifvande af en ny serie obligationer med lägre räntefot, hvilken serie kommer att utgöra en del af det redan upplagda lånet.

Är man ense om lämpligheten af dylika obligationers utfärdande, så återstår dernäst i främsta rummet att bestämma om den räntefot, som i

dem bör föreskrifvas; och det är naturligt att åsigterna i detta hänseende kunna vara delade, och jag har äfven hört den åsigt uttalas att nämnda räntefot borde bestämmas till 4½ och ej, såsom Utskottet föreslagit, till 4 procent. Hade det varit fråga om att upplägga ett alldeles nytt lån eller att — såsom en motionär föreslagit — helt och hållet inställa försäljningen af de ännu osålda femprocents-obligationerna, så hade jag för min del alldeles bestämdt påyrkat en räntefot af 4½ procent, ty jag anser en stor kapitalrabatt icke i allmänhet vara fördelaktig; men då det nu är meningen att låta Riksgäldskontoret sälja begge slagen af obligationer, tror jag det vara klokt beräknadt, då man uppdrager marginalen dem emellan så bred som här föreslagits.

I afseende å amorteringssättet hafva meningarne härstädes varit skiljaktiga, och ehuru jag, såsom redan blifvit yttradt, ej vill motsätta mig Utskottets förslag, helst detsamma redan blifvit af Första Kammaren bifallet, kan jag dock ej undertrycka, att jag mot detsamma hyser åtskilliga betänkligheter i likhet med en föregående talare, Herr J. Rundbäck.

De olägenheter, som amortering genom utlottning, enligt mitt förmenande, medföra äro:

att det relativt högre försäljningspris, som utlottningsobligationer betinga, beror af den genom dem erbjudna möjligheten till kapitalvinst, och det är för denna utsigt till vinst, som således säljaren tager betalning, ett upplåningssätt som ej synes mig rätt lämpligt;

att obligationernas verkliga värde är svårare att för den enskilde köparen beräkna, än då amorteringen sker genom årliga uppköp;

att Riksgäldskontoret betages möjligheten att vid lågliga tillfällen uppköpa sina obligationer till billigt pris och att derigenom äfven förebygga allt för betydliga prisfall;

att räntekupongernas mottagande i kronouppbörden försvåras. Denna anmärkning har visserligen blifvit bestridd, men den eger dock giltighet i ett fall, om nemligen en obligation blifvit utlottad utan att blifva presenterad till inlösen. Räntan för en sådan obligation utbetalas ej längre än till förfallodagen, men om de sednare kupongerna det oaktadt emottagas i krono-uppbörden, så förlorar staten åtminstone ränta på de belopp, som motsvara de sålunda emottagna kupongerna.

Dessa nu anförda skäl äro dock icke af den vikt, att jag på grund af dem vill framställa något yrkande i annan riktning än Utskottets förslag, helst jag delar den af Stats-Utskottets ordförande nyss uttalade åsigten om önskvärdheten af att frågan så fort ske kan blifver afgjord; jag har blott ansett mig pligtig att för Kammaren uttala mina åsikter om detsamma.

Ehuru jag hufvudsakligen instämt med Herr Rundbäck, kan jag dock ej dela hans åsigt deruti, att amorteringen borde ske *endast* genom uppköp, ty jag anser att, så snart priset stiger öfver pari, Riksgäldskontoret ovilkorligen bör hafva rätt att verkställa utlottning. Särskildt under sista delen af amorteringstiden är det viktigt att i sådant fall utlottning får ega rum, ty så snart det är bestämdt att lånet skall inbetalas på viss tid, t. ex. på 40 år, med en bestämd andel årligen, måste Riksgäldskontoret, när sista året kommer, uppköpa alla ännu oinlösta obligationer,

och då skulle obligationsinnehafvarne kunna fordra nära nog hvilket belopp som helst, i fall ej utlottning med inlösen till pari är medgifven.

Tredje punkten i förslaget har visserligen ej blifvit föredragen: men då såväl Herr Gumælius som Utskottets ordförande upptagit densamma till diskussion, må det tillåtas äfven mig att derom säga några ord. Äfven om den mellanmening, Herr Gumælius föreslagit, inryckes i denna punkt, så blifver denna ändock icke tillfyllest bestämd, hvilket den ej heller kan blifva, derest icke i densamma insättes en sifra, som bestämmer det premium, Riksgäldskontoret finge ställa på det nya lånet, en åtgärd, som vore föga lämplig, enär nämnda premium sannolikt bör blifva i någon mån beroende af allmänna räntefoten.

Man tyckes hysa någon farhåga för att blifvande riksgäldsfullmäktige skulle få svårt att ställa sig föreskriften i denna punkt till efterrättelse, och denna farhåga torde icke heller vara alldeles utan grund. En köpare kommer ju möjligen och frågar först efter priset på fyra-procents-obligationerna och, sedan han fått upplysning att detta är t. ex. 83.8 procent, frågar han vidare, hvad skulle femprocents-obligationerna kosta för att gifva precis samma effektiva ränta som fyra-procents-obligationerna, inköpta till ofvanstående pris? Svaret på denna fråga blir 96,67 procent; och köparen skulle då genom att bjuda 96,68 i den ifrågavarande punkten, om den antages, ega ett visst anspråk att till detta pris få köpa sistnämnda obligationer, enär effektiva räntan derigenom något, om ock i ytterst ringa grad, blifver lägre. Jag tror dock icke, att det varit Stats-Utskottets mening att gifva stöd åt ett sådant förfaringssätt. Det skulle därför också vara för blifvande fullmäktige af mycket intresse, i fall de af diskussionen inom Kamrarna i ämnet kunde erhålla upplysning om Riksdagens mening.

För min del är jag böjd att tro, det blifvande fullmäktige — i fall punkten antages i sin nuvarande ordalydelse — skola anse sig icke böra på nu angifna sätt tillämpa densamma, utan ungefärligen gå till väga så som jag med ett exempel vill förklara. Antages sålunda, att penningar böra kunna erhållas mot en effektiv ränta af $5\frac{1}{4}$ procent, så är deremot svarande pris på 4-procents-obligationer, ställda på 40 års amortering, 83,81 procent, samt på 5-procents-obligationer 96,67; rätteligen blifva vid noggrann beräkning decimalbråken ännu längre. Då emellertid försäljningspriset ej torde böra bestämmas noggrannare än på $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ procent, måste en afrundning af förestående tal ske; och denna anser jag då, med stöd af ifrågavarande punkt i förslaget, böra verkställas till fördel för 4- och till skada för 5-procents-obligationerna; så att i det antagna exemplet priset för de förra bestämmes till 83,5 och för de sednare till 97 procent.

På grund af det nu anförda anser jag, att låneoperationen skall kunna försiggå utan noggrannare föreskrifter än de i förslaget intagna, hvarföre jag i likhet med Utskottets ordförande anser att betänkandet utan fara kan bifallas.

Herr Ribbing: Det är blott om en del af den föredragna punkten som jag vill yttra några ord, densamma mot hvilken representanten på göteborgsbanken uppträdt, nemligen förslaget att liqviden af lånet skall ske genom *utlottning*. Jag för min del kan icke gilla detta förslag. Att

utlottning under vissa förutsättningar är gällande äfven vid de lån Riksdagen förut beslutat och som äro genom obligationer delvis upptagna, är mig ingalunda obekant, men den lottning, som der förekommer, och den här föreslagna äro, synes det mig, af väsendtligen olika natur. För att visa detta, torde dels i allmänhet böra behöfva erinras, att ju högre räntan är på ett lån och, följaktligen, ju mindre den kapitalrabatt är som kan ifrågakomma eller vara nödig, dess mindre blir den möjliga vinst, som genom utlottning kan tillfalla en obligationsinnehafvare, när vinsten är begränsad i samma mån som kapitalrabatten är det. Under sådant förhållande blir då ock det egentliga skälet för köpare af obligationer icke att göra tillfälliga vinster genom lottning, utan att placera penningar och få ränta på ett disponibelt kapital samt på samma gång ega den största möjliga säkerhet att icke förlora detsamma — då man naturligtvis kan nöja sig med en måttlig vinst. Och hvad, för det andra, särskildt beträffar lottningsbestämmelserna vid sista 5-procentslånet, förtjenar att ihågkommas, att dessa bestämmelser: att utlottning af obligationer äfven vid det kan förekomma, utgöra blott ett subsidiärt medel för Riksgäldskontoret för att kunna i hvarje fall erhålla ett så stort antal obligationer eller, med andra ord, amortera en så stor del af sin skuld, som årligen skall amorteras, utan att behöfva betala obligationerna öfver al pari. Lottningen är således, hvad angår nu ifrågavarande lån, i själfva verket blott en på förhand bestämd rättighet hos Riksgäldskontoret att ovillkorligen få betala, äfven när långgifvaren icke vill sälja obligationerna till al-pari-kurs. Den bringar således obligationernas innehafvare ingen vinst, utan snarare, i de flesta fall åtminstone, en förlust, då nemligen kursen står öfver pari. Helt annat blir förhållandet, så fort man beräknar att lottningen skall åstadkomma en större begärighet att köpa obligationerna, det vill säga då man sätter räntan lägre och gör kapitalrabatten större. Hufvudsakliga lockelsen att köpa dylika obligationer ligger då uti hoppet att genom utlottningen kunna göra en större eller mindre vinst, ej, såsom då amorteringen sker genom uppköp, uti den större säkerhet staten framför andra långgifvare kan erbjuda för återbetalningen af så väl kapital som ränta. Utskottet har sjelft, sid. 6 af betänkandet, klart och otvetydigt visat, att så är förhållandet, och att man, i den mån man sätter räntan lägre och medgifver större kapitalrabatt, har genom utlottning större utsigt att till jembörelsevis högre pris få sälja obligationerna, än om återbetalningen skulle ske utan lottning, efter andra grunder.

Mot denna kalkyl har jag, ur finansiell synpunkt, ingenting att anmärka, tvärtom, jag erkänner och godkänner den. Men just emedan jag det gör, är det som jag begärt ordet, för att, ur en annan synpunkt, mot denna del af förslaget få göra en anmärkning. Hvad är det, som, då utlottning är bestämd såsom återbetalningssättet, skall locka till köp af obligationer, löpande med så låg räntefot och med så stor kapitalrätt? Jo, som jag nyss antydtt och Utskottet sjelft medgifver, utsigten att på lotteriet, på spel, göra en större vinst än mängden af de andra långgifvarne, således att vinna i samma mån de förlora, alldeles som vid hvarje annat lotteri, hvarje annat hazardspel. Man kan då fråga: hvarföre har Riksdagen — det är nu längesedan det skedd — hos Kongl. Maj:t be-

gärt, att han skulle förbjuda enskilde att anställa lotteri och att statens s. k. nummerlotteri skulle indragas? Motivet härför är i Riksdagens skrivelse nummer 48 vid 1840—1841 års riksdag mycket uppriktigt framställt och innebär i största korthet, att Riksdagen ansåg det otillständigt för staten att ockra på spelpassionen hos dess medlemmar och orätt att tillåta enskilde att göra det. Nu frågas, om den saken blir riktigare, om det orätta blir rätt, derföre att det icke är en enskild som ockrar på denna passion, utan de skattdragande i sin helhet, det Svenska folket, som vinner genom att locka till ett dylikt spel. Kongl. Maj:t — det är sannt — var icke lika sträng som Riksdagen, han gjorde i lotteriförordningen ett undantag, då han, ehuru han stadgade att lotteri i allmänhet skulle såsom straffbart anses, föreskref, att, då ändamålet dermed var mycket vackert, t. ex. utöfvande af välgörenhet eller någonting dylikt, detsamma vore, med iakttagande af vissa formaliteter, tillåtet. Ändamålet skulle då helga medlet, men till och med om den satsen någonsin skulle hålla streck — hvilket jag för min del betvivlar — så finnes här dock ej något sådant der vackert ändamål, här är det helt simpelt fråga om en vanlig affär, hvilken man vill att staten skall bedriva på ett sätt, som, användt af någon enskild person, är i lagen belagdt med straff — här är det alldeles icke fråga om att visa någon barmhertighet, vare sig i det ena eller andra afseendet.

Här är taladt om, att ett sådant här lotterisystem innebär mycken lockelse och således utsigt för staten att få sälja och till och med få väl betaldt. Och det tror jag, jag tror att vinsten vid försäljningen kan komma att uppgå till och med till ett par procent på hvarje obligation. En annan talare har sagt, att den, som vill sälja, får rätta sig efter lusten att köpa, och att denna hittills, hvad obligationer beträffar, i vårt land ej varit särdeles liflig vid andra obligationer än dem som utlottas, att den följaktligen, genom stadgande af sådan, borde framkallas. Att följden af utlottningen skall blifva den nämnda betvivlar jag, såsom sagdt är, icke, och är det så, att staten för att få penningar vill pretera hvilka vilkor som helst åt långifvaren, då är det citerade resonnementet riktigt. Men det är väl att märka, att ett stadgande, en föreskrift, ett beslut af Riksdagen *skall* icke och *kan* icke ensamt afse den pekuniära vinsten — detta beslut måste inpassas i och passa i stycke med alla andra beslut och stadganden, och då händer det att detsamma, ehuru finansielt ändamålsenligt, kan blifva *ändamålsvidrigt* och komma i missklang mot åtskilliga andra statens uppgifter, än den att för godt pris förskaffa sig penningar. En sådan och vida viktigare uppgift är den, som består uti statens åliggande att befordra sina medlemmars moralitet och hindra allt som kan motverka utvecklingen af densamma. Är det sannt hvad den sist citerade talaren sagt, att det i vårt land visat sig en synnerlig lust och smak för sådana lån som skola genom utlottning återguldade, i motsats mot dem som genom betalning, på visst sätt bestämd, skola liqvideras, då är detta i mina ögon en bekräftelse på skadligheten i moraliskt afseende af det förre betalningssystemet, och ett nytt skäl för staten att icke sjelf uppträda och befordra denna spelpassion, ett ondt för hvars utrotande den borde vidtaga åtgärder heldre än att uppmuntra det. En annan talare karakteriserade begärligheten efter sådana här obligationer med chancen

att göra en vinst, utöfver den man beräknat, genom lottningen, men, anmärkte han, detta vore i hans tanke ej något tillräckligt skäl för att göra något yrkande i strid mot Utskottets hemställan. Det kan, efter en sådan erinran eller varning, måhända vara vågadt af mig att ändock göra ett sådant yrkande, och mången skulle kanhända tycka, att på mig skulle kunna tillämpas ordspråket om "bonden som trampade i klaveret" — att en dissonans mot de fint uppgjorda finansberäkningarne sålunda, och detta från för den finansiella åtgärden främmande synpunkt, af mig inom samma beräkningar åstadkommes. Skulle någon så tycka, så får jag blott erinra, att, efter mitt förmenande, staten kan göra större vinster än den af några procent på hvarje af de här i fråga varande obligationerna och större förluster än ett litet dyrare lån framför ett sådant som kunde fås med mindre kostnad, ehuru dessa vinster eller förluster icke skulle kunna räknas i riksdaler. Det är ur denna synpunkt, hvilken för mig synes högre och mera omfattande i betraktande af statens ändamål i det hela, som jag vågar, med eller utan hopp om framgång, hos Herr Talmannen vördsamt anhålla om proposition på återremiss af den nu föredragna punkten till Utskottet, på det Utskottet måtte komma i tillfälle att föreslå hvad det anser lämpligast att stadga beträffande återbetalningen, utlottning dock alltid undantagen. Jag yrkar således, att med ogillande af utlottningssystemet punkten måtte återförvisas till Utskottet, på det att Utskottet måtte kunna för Riksdagen framlägga ett nytt förslag till lånets amortering.

Friherre John Ericson: Då jag är ledamot af Stats-Utskottet och såsom sådan innehar en plats i den afdelning, Riksgäldsafdelningen, som i första hand behandlat denna sak, har jag begärt ordet för att upptaga de anmärkningar, som under diskussionen kunde komma att mot Utskottets förslag framställas. Dessa hafva dock varit ganska få; någon egentlig opposition mot förslaget i dess helhet har ej från Kammarens ledamöter framkommit. Det är emellertid ett par punkter, vid hvilka åtskilliga af Kammarens ledamöter framställt några anmärkningar, hvilka jag anhåller att nu få bemöta, nemligen först och främst angående det af Utskottet i första momentet föreslagna amorteringssättet genom endast utlottning — och för det andra om införandet i tredje momentet af närmare föreskrifter än de der föreslagna rörande villkoren för fortsatt försäljning af 1870 års femprocentsobligationer.

Jag vill då, hvad beträffar den förstnämnda anmärkningen, först och främst fästa uppmärksamheten derpå, att detta lån icke egentligen är något nytt lån, utan endast en konvertering och nedsättning af räntefoten på ett lån, som för länge sedan beslöts, och att de utgifter, som af det samma skola fyllas, äro till aldra största delen beslutna eller åtminstone förutsedda. Utskottet har också, för att icke behöfva föreslå ett nytt låns uppläggande, i förslaget endast hållit sig vid den siffra, som skulle komplettera det gamla 40-millionerslånet och således, då 16 millioner af det samma redan äro sålda till en räntefot af fem procent, föreslagit att återstoden eller 24 millioner R:dr skulle uppläggas till 4 procent. Om detta observeras, så torde det kanske blifva tydligare, att Utskottet icke haft för
afsig

afsigt att föreslå någon egentligen genomgripande förändring i sättet för upplåningen.

Det har mot lottningen anmärkts, särdeles af den siste talaren, att densamma ur moralisk synpunkt vore mindre rekommenderande, såsom eggande vinstbegäret och spelpassionen, och således staten icke värdig. En sådan åsigt må visserligen vara teoretiskt riktig; men betraktas saken ur praktisk synpunkt, så blir resultatet här, som ofta, att det teoretiskt rätta får i någon mån jemka med sig för det praktiskt nyttiga. Frågan om fördelarne och olägenheterna af lottningssystemet har på sin tid blifvit äfven hos oss fullständigt genomdebatterad; de betänkligheter talaren på upsalabänken uttalat, gjorde sig till fullo gällande, då det första lånet af detta slag af svenska staten upplades. Men man sade äfven då, att då svenska staten i finansiellt hänseende var mindre känd på den stora lånemarknaden än andra större och rikare stater, det för oss icke vore lämpligt att beträda en ny väg, utan vi borde rätta oss efter de vanor och bruk som i den finansiella världen voro gällande, och att vi icke egde krafter att i dem göra någon förändring utan endast skulle skörda som lön högst betydliga uppoffringar för oss sjelfva. Samma skäl torde ännu i dag anses fullt giltiga, utlottningen må nu i principielt afseende vara omoralisk eller ej, i synnerhet då det, såsom nu är förhållandet, ej gäller upptagande af ett nytt lån, utan endast en konvertering af ett gammalt. Att, såsom en annan talare påyrkat, *endast* bestämma sig för uppköps-systemet vore under för handen varande förhållanden icke att tillråda, och olämpligheten häraf har redan blifvit af en annan talare visad. Att begagna *båda* sätten gemensamt skulle i viss grad borttaga fördelarne af lottningssystemet, utan att i alla fall kunna tillfredsställa dem, hvilka i likhet med representanten från Upsala anse detta system i moraliskt afseende förkastligt.

Det har såsom en olägenhet af utlottningssystemet framhållits, att, då obligationerna tagas emot i kronouppbörderna, skulle det kunna hända, att kuponger der blefve inlemnade, hvilkas obligationer redan vore utlottade. En talare trodde till och med att det skulle kunna gå så långt, att kuponger till obligationer, utlottade för 8 à 10 år, sedan skulle komma att presenteras. Den olägenheten är dock, vågar jag tro, icke så stor. Ty då detta lån kommer att uppläggas på alldeles samma sätt som det föregående, för hvilket räntan utbetalas halfårsvis, och då det i allmänhet väl icke inträffar att en fordringsegare icke lyfter räntan på sina penningar vid den tid då han har rätt att få dem, så kan det ej under vanliga omständigheter möta någon svårighet att kontrollera, huruvida obligationen är utlottad eller ej; kronofogden behöfver ej, såsom en representant på göteborgsbänken påstod, för det ändamålet vara försedd med en "hel lunta" af "Svensk författningssamling"; hvad han behöfver hafva med sig på uppbördsmötet inskränker sig till endast det nummer utaf denna samling, uti hvilket förteckningen på de obligationer, som sista gången blifvit utlottade, finnes införd.

Hvad beträffar sättet för amorteringen har det för öfrigt funnits en särskild omständighet, som för Utskottet varit denna gång bestämmande. Om äfven svenska staten inom sina egna landamären har en så framstå-

ende kredit, att han för sina förbindelser kan betinga högre värde än andra låntagare, så är dock detta förhållande icke till den grad gällande, att det icke finnes andra obligationer med så stor kredit, att de kunna, åtminstone i någon mån, täfla med statens. Förhållandet är nu, att rikshypoteksbanken i likhet med Riksgälds-kontoret, har haft femprocents-obligationer i marknaden, och att dessa obligationer steg för steg i pris följt Riksgäldskontorets, med en skilnad ej större än mellan en half och en procent. Nu har emellertid hypoteksbankens styrelse beslutit att förändra dessa femprocents-obligationer till fyraprocents och släppa ut dem i marknaden samt amortera dem genom utlottning, som skall börja *genast*. Skulle nu staten önska att få sina fyraprocents-obligationer ut i marknaden, såsom varande för honom mera fördelaktiga än femprocentsobligationerna, men icke begagnar samma utväg, utlottning, utan i stället besluta sig för uppköp, så blefve deraf en gifven följd, att dessa obligationer skulle blifva mindre begärliga och komma att stå i lägre pris än hypoteksbankens, som skulle utlottas, och utlottningen börja *genast*. Staten skulle derigenom komma att lida icke obetydlig förlust. Utskottet har derföre, efter samråd med hypoteksbankens direktion, framställt det nu väckta förslaget.

Hvad åter angår den af herr Gumælius föreslagna förändringen i tredje punkten, att der skulle inryckas ett mera bestämdt stadgande för riksgäldsfullmäktige att Riksdagens mening vore, att äfven med någon tillfällig förlust få fyraprocents-obligationerna i marknaden i stället för de gamla femprocents-obligationerna, så att all anledning till villrådighet i detta afseende skulle för dem vara undanröjd, så har jag inom Utskottet varit af samma tanke. Jag har nemligen trott att, om riksgäldsfullmäktige skulle strikte hålla sig till *ordalagen* i denna punkt, så skulle de kanske aldrig kunna komma att sälja några fyraprocents-obligationer. Ty hvarje nytt värdepapper, som kommer i marknaden, kräfver alltid en viss tid, längre eller kortare, innan det får sitt fulla värde; det skulle kanske till och med kunna hända att på detta sätt fyraprocents-obligationer aldrig kunde blifva sålda, då kauhända aldrig den stund inträffade att de, utan att förut gjorts kända, skulle lemna samma fördel som de gamla välkända femprocents-obligationerna. Men då Utskottet i motiveringen påpekat, att meningen är att försäljningen af de förra skall forceras och att femprocentsobligationerna skulle finnas kvar endast för att användas i det fall att fyraprocents- icke skulle taga fart, och då derjemte de flesta riksgäldsfullmäktige redan varit i tillfälle att höra Riksdagens bestämda åsigt i den vägen och de bland dem, som ännu icke gjort det, väl icke lära underlåta att taga reda på den diskussion som föregått beslutet, så har jag ansett mig böra gifva vika för mina kamrater inom Utskottet, hvilka ansett någon våda ej ligga uti detta stadgande, sådant det nu är redigeradt, och hoppats att Riksdagens *mening* skall för fullmäktige gälla mer än ordalagen. Jag har derföre afstätt ifrån min mening angående förändrad redaktion af denna punkt. Jag tror också att det icke är möjligt att så minutiöst reglementera för våra fullmäktige i Riksgälds-kontoret, att icke förhållanden ändå kunna inträffa, som skulle kunna göra dem tveksamma i ett eller annat fall, och får man väl antaga, att, då de künna

Riksdagens afsigt, de ock göra sitt bästa för att på ändamålsenligaste sätt verkställa den.

På de grunder jag nu anför yrkar jag för min del bifall till samtliga punkterna i Utskottets förslag. Hvad beträffar återremiss af den första bland dem, får jag, i likhet med Herr Grefve Posse, fästa uppmärksamheten på att ingenting genom ett sådant beslut skulle vara vunnet, utan tvärtom. Det är nemligen af vigt för Riksdagen att fatta beslut i frågan så fort som möjligt, på det att med begagnande af nuvarande särdeles fördelaktiga penninge-konjunkturer emissionen af de nya obligationerna må taga sin början så fort som möjligt — hvarje dag, hvarmed det definitiva beslutet uppehålles, är eller kan åtminstone blifva en förlust. Första Kammaran har dessutom, såsom redan blifvit upplyst, bifallit hela utlåtandet, första punkten såväl som de följande, i oförändradt skick, en omständighet som, äfven den, för mig utgör ett skäl att förnya det nyss framställda yrkandet.

Herr Gumælius: Såsom redan af mitt förra yttrande framgått, önskade jag så liten rubbning, som ur min synpunkt är möjligt, i Utskottets förslag, uti hvilket jag förklarar mig i hufvudsak instämma. Sedermera har under diskussionen förefallit, att ett par af herrar fullmäktige i Riksgälds-kontoret förklarar sig, med hänsyn till den i Kammaran förda diskussionen, vilja, såsom Riksdagens förtroendemän, tolka stadgandet i den af mig omnämnda tredje punkten *med förstånd* och således ej på samma bokstafstrogha sätt, som grundlagen skall tolkas. Denna Kammaras tre ledamöter af riksgäldsafdelningen inom Utskottet hafva samtlige förklarar, att det vore deras mening, hvilka först uppsatt förslag till detta betänkande, att, då i motiveringen framhållits att det är fyra procents-obligationerna som företrädesvis och om än till en början med någon uppoffring böra säljas, det på den grund ansetts öfverflödigt att intaga någon bestämdare föreskrift derom i sjelfva klämman. Utskottets ordförande har slutligen gifvit löfte att denna del af motiveringen skulle komma att i motiveringen till Riksdagens skrivelse i ämnet till Herrar riksgäldsfullmäktige intagas. Vid sådant förhållande anser jag det icke vara skäl att hålla på mitt yrkande beträffande tredje punkten, utan ber jag att redan nu få återkalla detsamma, bland annat, äfven derföre att, såsom jag hoppas, full öfverensstämmelse mellan denna Kammaran och den Första, som i frågan redan fattat beslut och till alla delar godkänt Utskottets förslag, måtte kunna uppnås. Det enda, hvarom ytterligare meningarne synas vara delade, är då i fråga om sättet för amorteringen. Ett par talare hafva nemligen yrkat, att ur första punkten skulle uteslutas bestämmelsen att amortering skulle ske genom utlottning. Jag ber i anledning häraf få erinra, att, såsom redan blifvit af en föregående talare antydtt, uppköpssystemet icke kan fullständigt genomföras, utan måste ställas i förening med lotterisystemet; och vi skulle då åter få just detta blandade system, som man nu vill komma ifrån. Och, för öfrigt, jag undrar just om icke någonting af spel ingår i hvarje län, så beskaffadt att obligationerna säljas under pari. De personer, som för halftannat år sedan köpte Riksgälds-kontorets obligationer fyra och en half procent under det nominela värdet och nu kunna sälja dem med sex procents

kapitalvinst, månne de ej också hafva gjort en sådan der vinst, som förefaller några talare omoralisk, men synes mängden lofflig och vanlig vid affärer af detta slag?

Jag yrkar bifall till den nu föredragna punkten, likasom jag önskar framgång åt alla de följande.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber om ursäkt för det jag vid denna sena timme på dagen ånyo tager till ordet; men jag skulle ej hafva gjort det, om icke frågans stora vikt dertill hade föranlett mig. Talaren på dalabanken har yttrat, att vid slutet af försäljningsåren obligationerna skulle, om uppköpssystemet användes, stiga till en obegränsad höjd, och staten derigenom tillskyndas en stor förlust, en åsigt, i hvilken Herr Friherre Fock, som annars så välvilligt understödde det af mig framställda förslaget, förenat sig. Men det finnes ett medel att förekomma att så sker, och det består deruti att riksgäldsfullmäktige gå tillväga med detta lån alldeles på samma sätt som med alla de föregående, nemligen i obligationerna förbehålla sig rätt att efter viss tids förlopp uppsäga större eller mindre del af dem till betalning. Genom en sådan bestämmelse skulle den nu nämnda betänkligheten blifva häfd. En talare på skånebanken nämnde att den af mig yrkade förändringen endast afsåg en detaljbestämmelse; men sättet, huru lånet skall amorteras, är väl, om något skall vara det, en hufvudbestämmelse. Hvad man med det nya lånet afser, är ju att bereda staten en fördel. att ställa villkoren så, att de blifva för honom fördelaktiga i främsta runnet, och i det andra lånet för köpare begärligt. Obligationerna i det gamla lånet säljas nu till 102 procent ungefär; för att staten icke skall förlora på konverteringen måste de nya åtminstone betinga 87, hvarom icke tjänar konverteringen till iutet, hela procedyren är då ingenting värd. För min del anser jag, på de skäl jag anförde då jag sist hade ordet, amortering genom uppköp såväl fördelaktigare för staten som mera lockande till köp af obligationerna. Hvad jag önskat är ej heller någonting annat än att riksgäldsfullmäktige nu, såsom förr — de äro ju Riksdagens förtroendemän — skulle få rättighet att pröfva hvilket system som är bäst, utlottning eller uppköp, men använda endast *det ena* af dem. Begge kunna ej på samma gång tillämpas med framgång, åtminstone ej till fördel för staten. Detta är allt hvad jag velat. Jag är viss att pröfningen ej skall uteblifva, jag tror att fullmäktige skola verkställa den samvetsgrannt, men jag har ansett det för orätt att binda händerna på dem, att hindra dem att antaga det system, som, efter mitt förmenande, är det enda riktiga.

Jag anhåller om bifall till mitt förra yrkande.

Herr Leijer: Jag skall icke länge taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk; det är blott om en enda del af frågan jag vill yttra mig och detta blott ur en enda synpunkt. Stats-Utskottets ordförande har temligen oförtydbart angifvit, att Utskottet såsom sitt viktigaste skäl för utlottningsförslaget tänkt på möjligheten att locka köpare genom utsigterna till en högre vinst. En talare på upplandsbanken har accepterat denna åsigt och derpå grundat sitt resonnement i motsatt riktning. Men såväl han — hvars åsichter jag i öfrigt gillar — som Utskottet har troligen i

någon mån misstagit sig, då de hoppats att få sälja obligationerna för ett högre pris, om de blifva ställda på utlottning än på inköp. Den största lockelsen för köparne i ett lotteri är visserligen i allmänhet förhoppningen om en *snar* vinst, men så är ej här förhållandet. Lotterier i allmänhet räcka ej särdeles länge; tvärtom, utlottningstiden är vanligen ganska kort, och det är just den omständigheten som gör att köparen i hastigheten ser en lockelse att betala ett högre pris för att få vara med, än han annars skulle göra. Här åter är utlottningstiden ej mindre än 40 år, utsigten till en *snar* vinst således ojemförligen mycket mindre än som vanligen brukar vara fallet. Något, som deremot icke är tvifvel underkastadt, är att en hvar, som köper dessa obligationer, gör det i förhoppning att en gång göra en vinst. Följden häraf blir åter, att obligationerna komma att skrinläggas, de spridas ej i marknaden, blifva ej i någon betydligare mån använda i rörelsen såsom ett, efter mitt förmenande, behöfligt kreditmedel. Lika litet tror jag, att de komma att utöfva något inflytande på räntefoten, åtminstone icke ett så stort, som jag för min del skulle hafva önskat. Jag har med nöje tagit kännedom om såväl Herr Wallenbergs i Första Kammaren väckta motion om införande af ouppsägbara obligationer som Herr Gumælii om nedsättning i räntefoten å statslånen till fyra procent, detta derföre att jag dels ansett det för en stor fördel att genom sådana papper, ouppsägbara eller ställda på betalning genom uppköp, få ett nytt, för oss behöfligt kreditmedel gångbart i låne marknaden och derigenom utöfvande inverkan på räntefoten i allmänhet, dels ock i andra rummet trott att följen deraf skulle blifva en nedsättning i räntan till förmån för jordbrukare, industriidkare och andra lånebehöfvande, men jag kan ej annat än anse dessa mål till största delen förfelade genom bestämningen af utlottning.

På de grunder jag nu haft äran anföra ber jag att få förena mig i det af Herr Ribbing framställda yrkandet om återremiss af punkten.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels bifall till samma hemställan i öfrigt, men med den förändring deri, som Herr J. Rundbäck föreslagit, och dels punktens återförvisning till Utskottet. De å bifall till dessa yrkanden nu afgifna propositioner besvarades med blandade ja och nej. Propositionen på bifall till Utskottets förslag förnyades och förklarades af Herr Talmannen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Då emellertid votering äskades, blef, efter fattadt beslut, att Herr J. Rundbäcks förslag skulle uppställas såsom kontraposition, följande omröstningsproposition uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt i första punkten af dess betänkande N:o 14,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan bifallen, dock med

den ändring, att ur förslaget böra utgå de i 11 och 12 raderna förekommande orden: "efter hvarje år verkställd utlottning."

Voteringen utföll med 114 ja mot 20 nej, hvadan Utskottets hemställan utan förändring bifallits.

Utskottets hemställanden i *punkterna* 2—10 blefvo likaledes, hvar efter annan, bifallna.

§ 15.

Herr Jöns Rundbäck, som begärt ordet, afgaf motion, innefattande förslag till ett tillägg till 16 § i gällande Riksdags-ordning.

Denna motion, hvilken erhöill ordningsnumret 200, blef på begäran bordlagd.

§ 16.

Föredrogs och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 1, angående val af Justitie-ombudsman och hans suppleant, äfvensom samma Kanslis förslag N:is 2 och 3 till Riksdagens förordnanden dels för Advokatfiskalen m. m. Nils August Fröman att vara Riksdagens Justitie-ombudsman och dels för Revisionssekreteraren m. m. Carl Frithiof Svedelius att vara Riksdagens Justitie-ombudsmans suppleant.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

De under § 5 här ofvan omförmälda Kongl. Maj:ts propositioner; äfvensom följande nu inkomna ärenden:

Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 3, i anledning af väckt motion om ändring i 13 och 16 §§ Riksdags-ordningen;

Stats-Utskottets utlåtanden:

N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående bruksegaren Löfs ansökning i fråga om dispositionen af köpeskillingen för afverkad skog å Ejhedens hemman och Öhre sockens öfverloppsmark i Kopparbergs län; och

N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse med öfverlemnande af förteckningar öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar; samt

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 12, angående väckt fråga om skyldighet för innehafvare af sådan statens egendom å landet, för hvilken bevilning efter Andra artikeln ej erlågges, att

utgifva fyllnadsbidrag till folkskolelärares aflöning i förhållande till egendomens taxeringsvärde.

På Herr Talmannens hemställan beslöts, att nu anmälda äfvensom förut endast en gång bordlagda ärenden skulle sättas främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 18.

Enligt ingifna läkarebetyg voro Herrar Hæggström, H. Schmidt och Kruse af sjukdom hindrade från deltagande i riksdagsförhandlingarne.

Hos Kammaren hade Herr Magnus Jonsson anhållit om ledighet från riksdagsgöromålen under 9 dagar från och med den 26 i denna månad. Då denna ansökning nu föredrogs begärde

Herr Gumælius ordet, och anförde: Herr Jonsson har icke anfört några skäl för sin begäran om ledighet; och vid sådant förhållande äfvensom i öfverensstämmelse med de grundsatser, Kammaren i dag gillat genom att godkänna Konstitutions-Utskottets yttrande i fråga om Herr Gunnarssons bekanta motion, får jag yrka afslag å Herr Jonssons begäran.

Herr Hans Larsson yttrade: Som Herr Jonsson icke är sjelf närvarande, så, ehuru jag icke har något att upplysa, rörande den angelägenhet, som påkallar hans frånvaro från Riksdagen, vill jag likväl nämna det jag vet, att han fått ett bref från en sin granne, hvari han ombedes att fara hem på några dagar.

Herr Talmannen upplyste, att såsom anledning till den ifrågasatta ledigheten hade Herr Magnus Jonsson för Herr Talmannen uppgifvit vigtiga enskilda angelägenheter.

Den sökta ledigheten blef derefter beviljad.

Likaledes hade Herr Hans Larsson anhållit om ledighet från den 24 Februari under 9 dagar. Vid föredragning af denna ansökning yttrade:

Herr Gumælius: Då icke Herr Larsson till stöd för sin begäran anfört några skäl, får jag yrka afslag äfven å denna ansökan om ledighet från riksdagsgöromålen.

Herr Hans Larsson: Jag har varit nog lycklig att under de riksdagar jag förut bevisat icke behöfva begära permission och lika lycklig är jag nu, så till vida, att jag såsom skäl för en sådan begäran icke behöfver andraga, vare sig sjukdoms- eller dödsfall. Men det kan väl hvar och en inse, att ingen norrländing begär nio dagars ledighet utan att tvingande skäl dertill nödgä honom. Och i närvarande fall är det en tvingande angelägenhet, som hemkallar mig, nemligen ett förestående laga

skifte, vid hvilket jag måste vara närvarande. Detta skäl anser jag vara giltigt nog för att min begäran måtte af Kammaren beviljas.

Öfverläggningen var slutad. Kammaren biföll Herr Hans Larssons begäran.

§ 19.

Justerades protokollsutdrag öfver de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl 11 $\frac{1}{4}$ e. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 24 Februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

I anseende till hinder för Herr Talmannen leddes förhandlingarne i detta sammanträde af Herr vice Talmannen.

§ 2.

Justerades protokollet för den 17 i denna månad.

§ 3.

Föredrogs de å Kammarens bord hvilande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner:

1:o) angående försättande på vakans tills vidare af en del utaf båtsmanshålllet i Blekinge län och Södra Møre härad af Calmar län;

Hänvisades till Stats-Utskottet;

2:o) om anvisande af anslag för Sveriges deltagande i polytekniska utställningen i Moskwa;

Hänvisades till Stats-Utskottet;